

audit FINANCIAR

8/2012

- **Exercitarea raționamentului profesional în cadrul standardelor internaționale de audit**

- **Folosirea metodei ANOVA pentru obținerea probelor de audit cu privire la efectul domeniului de activitate asupra variației indicatorilor poziției și performanței financiare**
- **Raportările de mediu și auditul financiar**
- **Bugete, decizie și performanță financiară - o abordare integrată în entitățile economice**
- **Aspecte privind politica contabilă a entităților**
- **Rolul guvernancei corporative eficiente în vederea înțelegerii și aplicării adecvate a principiului transparenței de către entitățile românești**

Ședința Consiliului Federației Europene a Contabililor (FEE)

Președintele Camerei Auditorilor Financieri din România, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, a luat parte la lucrările Consiliului FEE, desfășurate în perioada 20-21 iunie 2012, la Bruxelles, Belgia.

Printre punctele de dezbateri, un loc aparte a fost alocat noilor propuneri legislative ale Comisiei Europene care vor afecta politica de audit, la nivelul Uniunii Europene (noul regulament care va reglementa entitățile de interes public și noua propunere de amendare a directivei 43/2006/CE privind auditul statutar). Reprezentanții organismelor membre în Consiliu au prezentat opiniile și recomandările proprii cu privire la noile schimbări.

S-a discutat și despre guvernarea FEE, supunându-se dezbaterii noul Regulament intern și noua Constituție a federației. În cadrul acestei ședințe au fost prezentate și nominalizările pentru funcțiile de președinte și președinte adjunct al FEE, care își vor începe mandatul în urma votului exprimat cu ocazia Adunării Generale din decembrie 2012. André Killesse, din partea Institutului Revizorilor de Întreprinderi din Belgia, în prezent președinte adjunct al FEE, a fost propus să ocupe funcția de președinte.

De asemenea, au fost aprobate situațiile financiare aferente anului 2011 și s-au trecut în revistă manifestările profesionale care vor avea loc până la sfârșitul anului, mai ales că în luna decembrie 2012 se vor aniversa 25 de ani de la înființarea FEE.

Întâlnire profesională transfrontalieră la Chișinău

Cea de-a șasea ediție a întâlnirii transfrontaliere la care au participat reprezentanți ai organismelor profesionale din regiune (România, Republica Moldova, Ungaria, Polonia, Rusia) a fost organizată la Chișinău de Asociația Contabililor și Auditorilor Profesioniști din Republica Moldova, la 21-23 iunie a.c. Delegația CAFR a fost compusă din **Horia Neamțu**, președinte, **Ana Dincă**, vicepreședinte și **Marius Burdușel**, director executiv.

Lucrările din acest an s-au reunit sub tema „**Rolul și responsabilitățile organismelor profesionale în reglementarea profesiei contabile**”, iar printre oaspeții speciali

s-au numărat **Michel de Wolf**, președintele Federației Internaționale a Experților Contabili Francofoni (FIDEF), **Henri Fortin**, șeful Centrului de Reformă a Raportării Financiare din cadrul Băncii Mondiale și **Szymon Radziszewicz**, director tehnic senior responsabil de organismele membre, Federația Internațională a Contabililor (IFAC).

Președintele Camerei a susținut o prezentare cu tema „*Importanța organismelor profesionale în reglementarea profesiei de audit*” în care s-a referit atât la structura și atribuțiile CAFR, cât și la noile tendințe legislative europene, cu impact asupra profesiei de audit, cărora vor trebui să le facă față organismele profesionale din cele 27 de state membre ale Uniunii Europene.

Forumul economic interregional organizat la Samara, Federația Rusă

Președintele Camerei, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, a participat în perioada 5-6 iulie 2012 la Forumul economic interregional organizat de Guvernul regiunii Samara, în cooperare cu Ministerul Dezvoltării Economice din Federația Rusă și Institutul Național al Profesioniștilor Contabili, Managerilor Financieri și Economisților din Rusia (NIPA), cu tema „**Politica de cluster o bază a dezvoltării inovative a economiei naționale**”.

În cadrul acestui eveniment a fost organizată o conferință științifică, cu titlul „*Inițiativa Samara. Politica de grup baza de dezvoltare inovatoare a economiei naționale*”, care a dezbătut următoarele subiecte: perfecționarea instrumentelor financiare în mediul financiar și în contextul crizei economice, îmbunătățirea sistemului de control al Statului (control public), în condițiile unui deficit bugetat, etica profesională și aspectele legate de încrederea societății și a comunității profesionale, credibilitatea raportării financiare, dezvoltarea parteneriatelor public-private în sfera financiară, auto-reglementarea profesiilor cu rol social.

În prima zi a conferinței, președintele CAFR a susținut o prezentare cu tema „*Recunoașterea rolului social al auditului*”, care a tratat atât semnificația auditului pentru societate și pentru diferiții utilizatori ai informațiilor financiare, cât și importanța respectării standardelor internaționale și a Codului etic emis de IFAC, care prevăd principiile și tehnicile ce ar trebui să ghideze activitatea desfășurată de orice auditor. [**Adriana Spiridon**, șef birou relații internaționale]

*Prof. univ. dr. Elisabeta JABA, drd. Ioan-Bogdan ROBU,
lect. univ. dr. Christiana Brigitte BALAN & drd. Mihaela-Alina ROBU*

Folosirea metodei ANOVA pentru obținerea probelor de audit cu privire la efectul domeniului de activitate asupra variației indicatorilor poziției și performanței financiare

The Use of ANOVA Method to Obtain Audit Evidence on the Effect of Variation of the Industry Position and Performance Financial Ratios

3

*Conf. univ. dr. Irimie Emil POPA, prof. univ. dr. Ion MIHĂILESCU,
drd. Georgeta Ancuța ȘPAN & lect. univ. dr. Niculina STĂNESCU*

Considerații privind exercitarea raționamentului profesional în cadrul standardelor internaționale de audit

Considerations Regarding the Exercise of Professional Judgment in International Standards on Auditing

13

Asist. univ. dr. Ionel Alin IENCIU

Raportările de mediu și auditul financiar

Environmental reporting and financial audit

22

*Drd. Gabriela Lidia TĂNASE, prof. univ. dr. Aurelia ȘTEFĂNESCU
& prof. univ. dr. Eugeniu ȚURLEA*

Bugete, decizie și performanță financiară - o abordare integrată în entitățile economice

Budgets, Decision and Financial Performance - an Integrated Approach to Economic Entities

28

*Drd. Rodica BĂLĂȘOIU, drd. Adriana Claudița GHIMIȘ
& drd. Alexandrina Teodora BORFOAIA*

Aspecte privind politica contabilă a entităților

Aspects Regarding the Accounting Policies of Entities

41

Asist. univ. dr. Melinda Timea FÜLÖP

Rolul guvernancei corporative eficiente în vederea înțelegerii și aplicării adecvate a principiului transparenței de către entitățile românești

The Role of Effective Corporate Governance in Understanding and Proper Application of the Principle of Transparency by Romanian Companies

48

Revistă editată de
**Camera Auditorilor Financiari
din România**
Str. Sirenelor, nr. 67-69, sector 5, București

Colegiul editorial științific

- Prof. univ. dr. **Sorin BRICIU**, Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia
Prof. univ. dr. **Alain BURLAUD**, Institut National des Techniques Economiques et Comptables, Paris
Prof. univ. dr. **Tatiana DĂNESCU**, prorector, Universitatea „Petru Maior”, Târgu Mureș
Prof. univ. dr. **Robin JARVIS**, director pentru IMM-ACCA, profesor de contabilitate Universitatea Brunel, Marea Britanie
Prof. univ. dr. **David HILLIER**, decan, Leeds University Business School, Marea Britanie
Prof. univ. dr. **Allan HODGSON**, The University of Queensland, Australia
Prof. univ. dr. **Emil HOROMNEA**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
Prof. univ. dr. **Dumitru MATIȘ**, decan, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
Prof. univ. dr. **Maria MANOLESCU**, ASE, București
Prof. univ. dr. **Ion MIHĂILESCU**, Universitatea "Constantin Brâncoveanu", Pitești
Prof. univ. dr. **Ana MORARIU**, ASE, București
Prof. univ. dr. **Vasile RĂILEANU**, Facultatea de Contabilitate și Informatică de Gestiune - ASE București
Prof. univ. dr. **Donna STREET**, Universitatea Dayton, SUA
Prof. univ. dr. **Ioan TALPOȘ**, președintele Senatului, Universitatea de Vest din Timișoara
Prof. univ. dr. **Eugeniu ȚURLEA**, directorul Departamentului de contabilitate, audit, analiză și informatică de gestiune, ASE București
Academician **Iulian VĂCĂREL**, Academia Română

Director științific: Prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**

Director editorial: Dr. **Corneliu CÂRLAN**

Redactor șef: **Cristiana RUS**

Colectiv redacțional: Marina ANTOFIE, Alexandra COMĂNESCU, Alice PETCU, Adriana SPIRIDON, Daniela ȘTEFĂNUȚ, Angela TUDOR

Secretar de redacție: **Cristina RADU**

Prezentare grafică și tehnoredactare: **Nicolae LOGIN**

Colegiul editorial științific și colectivul redacțional nu își asumă responsabilitatea pentru conținutul articolelor publicate în revistă.

Publicație recunoscută de CNCSIS, categoria B+

B.D.I.: <http://www.ulrichsweb.com>; <http://www.proquest.com>; www.ebscohost.com, www.cabells.com

Revista este inclusă în platforma editorială română SCIPPIO: www.scipio.ro

Revista este indexată în trei baze de date recunoscute

de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU)

Marcă înregistrată la OSIM, sub nr. M2010 07387

Telefon: **(021) 410.74.43 interior 120**; Fax: **(021) 410.03.48**;

E-mail: revista@cafr.ro; <http://revista.cafr.ro>

ISSN 1844 - 8801

Tipar: Print Group S.R.L., Soseaua Fundeni nr. 50B, Bucuresti, tel: 0744.638.772

Folosirea metodei ANOVA pentru obținerea probelor de audit cu privire la efectul domeniului de activitate asupra variației indicatorilor poziției și performanței financiare

Elisabeta JABA*, Ioan-Bogdan ROBU**, Christiana Brigitte BALAN*** & Mihaela-Alina ROBU****

Abstract

The Use of ANOVA Method to Obtain Audit Evidence on the Effect of Variation of the Industry Position and Performance Financial Ratios

The study aims to obtain audit evidence based on statistical evaluation of variation of position and performance financial indicators depending on the activity field. The ANOVA method has been used in the research with contrast analysis and multiple comparisons. The data analyzed were collected from reported financial statements by companies in financial year 2010, for a sample of 141 firms listed on the New York Stock Exchange. Study results reveal significant differences between mean values of financial indicators proposed in the study, due to effect of the activity field of the audited firm. Statistical information obtained may be useful to the auditor in planning the mission and obtain audit evidence.

Key words: *audit evidence, financial ratios, analysis of variance, contrasts, post-hoc tests*

JEL Classification: C12, C58, M41, M42

Cuvinte cheie: *probe de audit, rate financiare, analiza varianței, contraste, teste post-hoc*

Introducere

Potrivit Standardelor Internaționale de Audit (ISA) emise de Federația Internațională a Contabililor (IFAC), scopul principal al unei misiuni de audit îl reprezintă sporirea gradului de încredere al utilizatorilor informației financiar-contabile în acuratețea situațiilor financiare raportate anual de către firmele auditate (IFAC, 2009). În baza mandatului primit, auditorul financiar trebuie să exprime o opinie obiectivă, independentă și calificată cu privire la faptul că *situațiile financiare sunt prezentate sub toate aspectele semnificative în conformitate cu un cadru de raportare financiar contabil de referință* (IFAC, 2009).

Pentru emiterea opiniei de audit, auditorul financiar trebuie să urmeze un amplu demers metodologic, reprezentat ca o succesiune logică de eveni-

* Prof. univ. dr., Director al Centrului de Cercetări Statistice, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, e-mail: ejaba@uaic.ro

** Drd., Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, e-mail: bogdan.robu@feaa.uaic.ro

*** Lect. univ. dr., Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, e-mail: christiana.balan@uaic.ro

**** Drd., Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, e-mail: mihaela.robu@feaa.uaic.ro

mente dispuse în patru faze distincte. Ansamblul evenimentelor care definesc etapele misiunii de audit au fost standardizate și fac referire la: 1) *planificarea și definirea unei metode de auditare*; 2) *efectuarea testelor mecanismelor de control și a testelor substanțiale ale operațiunilor*; 3) *efectuarea procedurilor analitice și a testelor detaliilor soldurilor*; 4) *obținerea raportului de audit* (Arens et al., 2012).

Raportul de audit prezintă ca element central, de maxim interes, opinia de audit, fundamentată pe baza probelor de audit *suficiente* (ca măsură a cantității) și *adecvate* (ca măsură a calității) (Pickett, 2006). Probele se obțin de către auditor pe tot parcursul misiunii sale, acesta utilizându-și cunoștințele și aptitudinile, dar și raționamentul profesional. Nu în ultimul rând, auditorul trebuie să aibă în vedere și să analizeze *relevanța* și *credibilitatea* informațiilor ce servesc drept probe de audit, atunci când pentru obținerea lor vor fi concepute și implementate o serie de tehnici sau proceduri de audit (IFAC, 2009).

Scopul acestui studiu este de a propune o metodologie de lucru privind aplicarea tehnicilor și procedeele statistice avansate în vederea efectuării de comparații ale indicatorilor poziției și performanței financiare, în funcție de o serie de factori nefinancieri. Această metodologie poate fi utilă auditorului pe tot parcursul misiunii sale, atunci când se dorește realizarea de comparații ale datelor clientului cu cele la nivel de ramură, începând cu faza de acceptare a clientului, testarea ipotezei de *Going Concern*, evaluarea riscului de fraudă sau a denaturărilor semnificative.

Aplicarea tehnicilor și procedeele statistice pentru efectuarea de comparații în cadrul misiunii de audit financiar poate contribui semnificativ la creșterea acurateții probelor de audit. Prin evalu-

area statistică a variației indicatorilor financieri se pot obține probe de audit care vor fi utilizate pentru testarea diferitelor aserțiuni contabile și pot contribui semnificativ la fundamentarea opiniei auditorului. În același timp, creșterea gradului de adecvare a probelor de audit astfel obținute poate avea un impact semnificativ asupra diminuării riscului de audit și implicit a creșterii calității misiunii.

Din punct de vedere metodologic, pentru obținerea rezultatelor cercetării în cadrul studiului s-a înregistrat și observat un eșantion de 141 de firme cotate la Bursa de Valori din New York (NYSE), performante și neperformante din punct de vedere financiar și al transparenței în raportarea financiară. Pentru aceste firme s-au considerat o serie de indicatori financieri consacrați aferenți exercițiului financiar 2010. Prelucrarea datelor s-a realizat cu ajutorul softului statistic SPSS 19.0 (Jaba și Grama, 2004).

Testarea relațiilor dintre indicatorii financieri și factori nefinancieri prin intermediul procedurilor analitice

În cadrul misiunii de audit financiar, *procedurile de audit* reprezintă o serie de instrucțiuni detaliate care explică maniera de obținere a probelor de audit și care pot fi aplicate de către auditor la nivelul unui eșantion selectat sau la nivelul întregii populații care se dorește a fi testată (Arens et al., 2012). Astfel, pentru colectarea probelor, auditorul financiar dispune de o serie de proceduri recunoscute în standardele de spe-

cialitate (ISA 500 – *Probe de audit*), precum: *inspecția, observarea, confirmarea externă, recalcularea, reefectuarea, procedurile analitice și interogarea* (Chersan, 2012).

Atunci când sunt aplicate astfel de proceduri, auditorul trebuie să țină cont de *relevanța* probei care se dorește a fi obținută, explicată prin legătura logică care se stabilește între scopul procedurii și ipoteza testată de către auditor (Soltani, 2007). Însă, auditorul trebuie să analizeze și relația dintre costul obținerii unei probe și utilitatea acesteia în cadrul misiunii, deși în absența unei soluții alternative criteriul cost-utilitate poate fi omis (Soltani, 2007).

Pe tot parcursul misiunii, auditorul financiar va căuta să aplice acele proceduri de audit care îl vor conduce la obținerea de probe de audit spre a-i oferi o asigurare rezonabilă privind acuratețea situațiilor financiare (Hayes et al., 2005). Totodată, auditorul trebuie să țină cont în obținerea probelor și de costul asociat procedurilor aplicate, deoarece acestea vor contribui semnificativ la formarea costurilor totale aferente misiunii și implicit a onorariilor de audit practicate (Hoitash, 2007).

Varianta din 2006 a ISA 500 plasa *procedurile analitice* pe ultimul loc, iar varianta din 2009 a aceluiași standard le clasa pe penultima poziție în ceea ce privește recomandarea de utilizare a acestora, însă practica de specialitate și studiile actuale le propun în primele patru cel mai des utilizate proceduri, după *inspecție, confirmarea externă și documentare* (Arens et al., 2012).

Pornind de la ISA 500, obținerea probelor de audit are la bază utilizarea unei serii de *proceduri substanțiale* pentru detectarea erorilor sau denaturărilor semnificative din situațiile financiare. Literatura de specialitate clasifică procedurile substanțiale în două mari cate-

gorii, astfel: *teste ale detaliilor tranzacțiilor și soldurilor și procedurile analitice* (Hayes et al., 2005).

În condițiile în care firma client a înregistrat pe parcursul exercițiului auditat mii de operațiuni financiare, auditorul se află implicit în imposibilitatea de a verifica într-o manieră exhaustivă ansamblul tuturor tranzacțiilor desfășurate, dar și soldurile conturilor. Eliminarea acestor deficiențe poate fi soluționată prin obținerea de eșantioane reprezentative pentru testarea principalelor aserțiuni contabile (*apariție, exhaustivitate, acuratețe, separarea exercițiilor financiare, clasificare, existență, drepturi și obligații, evaluare și alocare*). În acest caz, auditorul trebuie să ia în calcul eventualele erori care pot apărea în cadrul procesului de eșantionare statistică.

Astfel, efectuarea *procedurilor analitice* reprezintă una dintre cele mai eficiente și fiabile tehnici de obținere a probelor de audit, având în vedere costurile reduse pe care acestea le implică, ușurința cu care pot fi aplicate și timpii relativ reduși de prelucrare a datelor. Ușurința aplicării procedurilor analitice provine și din accesibilitatea ridicată la datele utilizate în analiză, acestea având ca sursă fie situațiile financiare anuale, fie rapoartele de diagnostic financiar sau de analiză financiară (bursieră sau de credit), fie alte surse externe existente și autentificate.

Definite prin ISA 520, *procedurile analitice* reprezintă o *analiză a principalelor rate financiare și analize de trend, incluzând rezultate asupra investigațiilor fluctuațiilor și relațiilor care nu sunt în concordanță cu alte informații relevante de aceeași natură sau care prezintă deviații semnificative de la datele prognozate* (Hayes et al., 2005). Arens et al. (2012) consideră că *procedurile analitice* sunt o evaluare a informațiilor financiare realizată în urma studierii relațiilor

plauzibile dintre datele cu caracter financiar și nefinanciar, care implică comparații ale sumelor înregistrate cu anumite valori considerate sau prognozate de către auditor. Aplicarea procedurilor analitice la nivelul firmei auditate permite auditorului o mai bună cunoaștere a mediului firmei, evaluarea capacității acesteia de a-și continua activitatea respectând ipoteza de *Going Concern*, detectarea eventualelor erori sau a fraudelor, precum și obținerea altor informații necesare auditorului pentru fundamentarea opiniei de audit.

Dintre procedurile de audit cel mai des utilizate atât standardele de audit (în speță cele americane, SAS 56), cât și recente studii de specialitate propun utilizarea tehnicilor și procedurilor de statistică avansată pentru obținerea de rezultate pertinente în vederea realizării de comparații la nivel de ramură, la nivel de perioade de raportare, sau în funcție și de alți factori nefinancieri. Pe baza informațiilor rezultate din astfel de comparații auditorul financiar poate să identifice evenimente sau tranzacții neobișnuite, modificări bilanțiere sau la nivel de afaceri nejustificate, fluctuații aleatoare sau eventuale denaturări contabile (Bragg, 2010).

Raportându-ne la ISA 520, aplicarea procedurilor analitice în cadrul misiunii de audit financiar urmărește în principal realizarea de comparații și *stabilirea eventualelor legături dintre informațiile financiare ale firmei auditate și: informații de aceeași natură pentru perioade diferite, rezultate anticipate* ale firmei (bugete, previziuni, prognoze, estimări ale auditorului sau estimări ale amortizării), *informații referitoare la un sector de activitate similar* (comparații la nivel de ramură), *informații financiare care se estimează a fi conforme unui model previzibil* (bazat pe experiența firmei) și alte informații financiare și nefinanciare relevante (IFAC, 2009).

Scopul principal al unei misiuni de audit îl reprezintă sporirea gradului de încredere al utilizatorilor informației financiar-contabile în acuratețea situațiilor financiare raportate anual de către firme

Evaluarea prin ANOVA a efectului influenței obiectului de activitate asupra variației indicatorilor financiari

În cadrul misiunii de audit financiar se pot utiliza o serie de metode statistice avansate de analiză a datelor pentru obținerea probelor de audit. Am aplicat metode precum: *analiza de regresie liniară multiplă* (Mironiuc, Robu and Robu, 2010), *analiza discriminant* pentru clasificarea firmelor în categorii de performanță (Jaba and Robu, 2009), *analiza componentelor principale* pentru identificarea factorilor determinanți de ordin financiar ai riscului de fraudă (Mironiuc, Robu and Robu, 2012) și pentru testarea ipotezei de *Going Concern* (Jaba and Robu, 2011), *analiza de regresie logistică* pentru estimarea probabilității de apariție a riscului de fraudă (Robu, 2012) și *analiza de supraviețuire* pentru estimarea probabilității de apari-

Obținerea probelor de audit are la bază utilizarea unei serii de proceduri substanțiale pentru detectarea erorilor sau denaturărilor semnificative din situațiile financiare

ție în timp a riscului de fraudă în funcție de structura financiară a firmei, pe obiecte de activitate (Jaba *et al.*, 2012). Pentru evaluarea variației indicatorilor de performanță în funcție de o serie de factori nefinanțari, considerăm că aplicarea metodei ANOVA poate asigura obținerea informației utile în misiunea de audit.

a. POPULAȚIA ȚINTĂ ȘI SELECTAREA EȘANTIONULUI STUDIAT

Populația țintă asupra căreia s-a întreprins studiul este reprezentată de către firmele cotate la *New York Stock Exchange (NYSE)*, din care s-a extras aleator stratificat un eșantion de 141 de firme. Eșantionul a fost construit considerând două categorii din populația firmelor cotate, *Top 500 Fortune 2011* și *Black List* potrivit *S&P 500 2011*. Din *Top 500 Fortune 2011* s-au considerat primele 100 firme, din care s-au eliminat firmele din sectorul bancar, al asigurărilor și al fondurilor de investiții, rezultând un subeșantion format din 98 de firme performante. În același timp,

din totalitatea firmelor care au fost luate în calcul pentru realizarea topului mai sus amintit, dar care nu au intrat în componența acestuia, s-au considerat 60 de firme neperformante și netransparente în raportarea financiară (*Black List*). Din cele 60 de firme s-au eliminat cele aparținând sectorului bancar, al asigurărilor și al fondurilor de investiții, rezultând un subeșantion format din 43 de firme neperformante.

În ceea ce privește structura eșantionului, în funcție de obiectul de activitate, 17,7% din firmele considerate își desfășoară activitatea în comerț, 42,6% în servicii și 39,7% în domeniul industrial.

b. VARIABILE ANALIZATE ȘI SURSA DATELOR

Pentru studierea variației indicatorilor de performanță financiară în funcție de influența obiectului de activitate s-au considerat o serie de variabile prezentate în *Tabelul 1*.

Primele 5 variabile sunt exprimate ca rate financiare care reflectă poziția și performanța financiară a firmei auditate, utilizate în misiunea de audit în faza de acceptare a clientului, în testarea ipotezei de *Going Concern* și în depistarea denaturărilor semnificative (Hayes *et al.*, 2005). Obiectul de activitate reprezintă variabila factor categori-

ală pentru care dorim să evaluăm efectul influenței ei asupra variației indicatorilor de poziție și de performanță financiară a firmelor.

Datele asupra variabilelor dependente au fost colectate din situațiile financiare ale firmelor (performante și neperformante), stocate în baza de date EDGAR (*Electronic Data-Gathering, Analysis, and Retrieval System*) a *Securities and Exchange Commission (SEC)*.

c. METODA

Analiza varianței sau ANOVA (*ANalysis Of VAriance*) este un procedeu de analiză statistică a variației unei variabile cantitative, Y , în raport cu una sau mai multe variabile explicative, categoriale, X (Jaba, 2002). Pentru a verifica dacă un factor X considerat în studiu este esențial pentru a explica variația variabilei Y , se extrag aleator k eșantioane de volum n_k din k populații definite pe baza factorului X . Pentru fiecare unitate dintr-un eșantion se observă valoarea y_j . Pentru a verifica dacă sunt diferențe semnificative între populațiile din care s-au extras eșantioanele observate după variabila Y , se procedează la testarea egalității mediilor celor k populații.

Ipotezele statistice sunt:

$$H_0: \mu_1 = \mu_2 = \dots = \mu_k$$

$$H_1: \mu_i \neq \mu_j$$

Tabel 1 - Variabilele utilizate în studiu

Simbol	Variabilă
ROE	Rentabilitatea financiară = Rezultat net/ Total capitaluri proprii (%)
ROA	Rentabilitatea economică = Rezultat din exploatare/ Total active exploatare (%)
NM	Marja netă = Rezultat net/ Cifra de afaceri (%)
ROIC	Rentabilitatea capitalului investit = Rezultat brut/ Total capitaluri investite (%)
FL	Levier financiar = Datorii totale/ Capitaluri proprii
OA	Obiectul de activitate (Comerț, Servicii, Industrie)

Sursă: Proiecție proprie

Procedul ANOVA constă în descompunerea variației variabilei Y în două componente: variația explicată de factorul esențial considerat în analiză și variația reziduală (variația cauzată de factorii reziduali).

Variația totală a variabilei Y se măsoară cu ajutorul abaterilor între valorile individuale (y_j) față de media generală:

$$(\bar{y}): V_T = \sum (y_j - \bar{y})^2$$

Variația totală măsoară variația tuturor valorilor y_j indiferent de grupul de apartenență a unităților statistice.

Variația explicată (variația intergrupe) se măsoară cu ajutorul abaterilor între media fiecărui grup (y_j) și media generală (\bar{y}). Abaterile sunt ponderate cu numărul de indivizi din fiecare grup:

$$(n_j): V_E = \sum (\bar{y}_j - \bar{y})^2 n_j$$

Variația reziduală (variația intragrup) se măsoară cu ajutorul abaterilor între valorile observate pentru fiecare unitate statistică dintr-un grup, y_{ij} , față de media grupului:

$$V_R = \sum \sum (y_{ij} - \bar{y}_j)^2$$

Mărimile prezentate anterior sunt influențate de numărul valorilor luate în calcul. Acest inconvenient este eliminat prin împărțirea variației la gradele de libertate, respectiv prin calculul mediei pătratelor abaterilor (Jaba, 2002):

$$a) S_E^2 = \frac{V_E}{k-1}$$

unde $(k-1)$ reprezintă gradele de libertate corespunzătoare variației explicate;

$$b) S_R^2 = \frac{V_R}{n-k}$$

unde $(n-k)$ reprezintă gradele de libertate corespunzătoare variației reziduale.

Statistica test folosită pentru testarea egalității mediilor celor k populații este **statistica Fisher, F** . Este definită ca raport între varianța explicată de factorul considerat și varianța neexplicată, dată pe seama factorilor reziduali, după relația:

$$F = \frac{S_E^2}{S_R^2} \sim F(k-1, n-k)$$

Restricțiile aplicării procedurii ANOVA sunt: normalitatea distribuțiilor populațiilor, omogenitatea varianțelor grupurilor, independența observațiilor. În ceea ce privește ipoteza de normalitate și ipoteza de omogenitate a varianțelor, ANOVA este destul de robustă atunci când eșantioanele au volume egale.

Statistica test F arată dacă factorul considerat explică o parte mai mare a variației decât factorii reziduali, adică există cel puțin o diferență semnificativă statistic între mediile celor k populații. Însă, acest test nu indică populațiile ale căror medii sunt diferite.

Pentru a elimina acest inconvenient este necesară realizarea unei analize suplimentare pentru a identifica grupurile care diferă. Se pot considera următoarele două opțiuni: a) descompunerea variației explicate de factorul considerat pe componente prin utilizarea contrastelor; b) compararea fiecărui grup cu un alt grup prin efectuarea mai multor teste *t Student* cu ajutorul comparațiilor multiple *post hoc*.

a) Când se știe *a priori* ce comparații, perechi sau complexe dorim să realizăm, atunci se folosește analiza contrastelor dintre mediile considerate.

Contrastele reprezintă o combinație liniară de medii ponderate (Karpinski, 2006). Un contrast este definit astfel:

$$\begin{aligned} \psi &= \sum_{j=1}^k w_j \mu_j = w_1 \mu_1 + w_2 \mu_2 + \\ &+ w_3 \mu_3 + \dots + w_k \mu_k \\ \hat{\psi} &= \sum_{j=1}^k w_j \bar{y}_j = w_1 \bar{y}_1 + w_2 \bar{y}_2 + \\ &+ w_3 \bar{y}_3 + \dots + w_k \bar{y}_k \end{aligned}$$

unde:

ψ reprezintă contrastul,
 $\hat{\psi}$ reprezintă estimatia contrastului,
 $(\mu_1, \mu_2, \mu_3, \dots, \mu_k)$ reprezintă mediile fiecărei populații,
 $(\bar{y}_1, \bar{y}_2, \bar{y}_3, \dots, \bar{y}_k)$ reprezintă mediile eșantioanelor,
 $(w_1, w_2, w_3, \dots, w_k)$ reprezintă ponderile sau coeficienții de contrast, cu:

$$\sum_{j=1}^k w_j = 0$$

În lucrare calculăm contraste perechi și contraste complexe.

Contrastele perechi sunt contrastele între două medii. Mediile pentru care se construiește un contrast primesc coeficienții $w_i = 1$ și $w_j = -1$, pentru oricare i și j , astfel încât:

$$\sum_{j=1}^k w_j = 0$$

Numărul total al contrastelor perechi posibile pentru k populații este egal cu:

$$\frac{k(k-1)}{2}$$

Contrastele complexe pot fi construite prin compararea unei medii cu media a două sau mai multe medii. Dacă dorim să construim un contrast între oricare medie y_j și ansamblul tuturor celorlalte medii, atunci coeficienții de contrast pe care îi asociem mediilor sunt: ($w_j = 1$) pentru media y_j , și:

$$(w_i = -\frac{1}{k-1})$$

pentru celelalte $(k-1)$ medii.

Când evaluăm un contrast al mediilor se admite ipoteza nulă, $H_0 : \psi = 0$, pe care o testăm cu ajutorul statisticii test *t Student* (Kachigan, 1986):

$$t = \frac{\hat{\Psi} - \psi}{s_{\hat{\Psi}}}$$

Deoarece ψ este presupus a fi egal cu 0, statistica test se poate scrie:

$$t = \frac{\hat{\Psi}}{s_{\hat{\Psi}}}$$

unde $s_{\hat{\Psi}}$ - abaterea standard a estimatorului.

Abaterea standard se calculează pe baza varianței reziduale S_R^2 , după relația:

$$s_{\hat{\Psi}} = \sqrt{S_R^2 \sum_{j=1}^k \frac{w_j^2}{n_j}}$$

Astfel, Statistica test *t Student* este definită:

$$t = \frac{\sum w_j \bar{y}_j}{\sqrt{S_R^2 \sum \frac{w_j^2}{n_j}}} \sim t(n-k)$$

Probabilitatea asociată *testului t Student pentru contraste* este egală cu produsul probabilităților asociate fiecărui contrast al mediilor.

Două medii pentru care se construiește un contrast primesc coeficienții (w_j), -1 respectiv 1, astfel încât:

$$\sum_{j=1}^k w_j = 0$$

b) Când nu avem definite ipotezele privind populațiile comparate, aplicăm *procedul post hoc* ce constă în realizarea de comparații perechi între populațiile analizate. Testele post hoc sunt statistici test *t Student* pentru egalitatea mediilor a două populații. Aceste teste mențin con-

stantă probabilitatea asociată erorii de tip I (α) prin corectarea nivelului de semnificație al fiecărui test, astfel încât riscul α pentru ansamblul comparațiilor rămâne constant și egal cu 0,05 (Field, 2005).

Printre cele mai folosite teste în realizarea comparațiilor multiple, sunt testele *Bonferroni*, *Tukey* și *LSD*.

În studiu aplicăm testul *LSD* propus de Fisher în 1935. Testul *LSD* poate fi aplicat doar atunci când ANOVA pe ansamblu este semnificativă și numărul grupelor este egal cu trei, cum este cazul studiului realizat.

Testul *LSD* este echivalent cu realizarea de teste *t Student* pentru datele analizate.

Statistica *t Student* pentru compararea a două medii μ_i și μ_j este egală cu:

$$t = \frac{\bar{x}_i - \bar{x}_j}{s_{\hat{\mu}_i - \hat{\mu}_j}} \sim t(n-k)$$

unde

$$s_{\hat{\mu}_i - \hat{\mu}_j} = \sqrt{S_R^2 \left(\frac{1}{n_i} + \frac{1}{n_j} \right)}$$

Probabilitatea asociată testului *LSD* stă la baza interpretării semnificației diferenței dintre cele două medii comparate.

Rezultate și discuții

În studiul realizat, prin aplicarea metodei ANOVA asupra datelor înregistrate la nivelul eșantionului s-au constatat diferențe semnificative între valorile medii ale ratelor financiare considerate pentru exprimarea poziției și performanței firmei, pe grupe diferențiate în funcție de obiectul de activitate. În *Tabelul 2* sunt sintetizate rezultatele obținute în urma testării existenței unor influențe semnificative ale obiectului de activitate asupra variației indicatorilor de poziție și de performanță financiară considerați. Rezultatele ANOVA, prezentate în tabelul 2, indică existența

Tabel 2 - Rezultatele ANOVA privind indicatorii de poziție și de performanță financiară în funcție de obiectul de activitate al firmelor auditate

		Suma pătratelor	df	Media pătratelor	F	Sig.
NM%	Intergrupe	2419,660	2	1209,830	3,323	0,039
	Intragrup	50240,813	138	364,064		
	Total	52660,473	140			
FL	Intergrupe	143,629	2	71,814	1,659	0,194
	Intragrup	5975,502	138	43,301		
	Total	6119,131	140			
ROE%	Intergrupe	8213,566	2	4106,783	8,944	0,000
	Intragrup	63364,689	138	459,164		
	Total	71578,255	140			
ROIC%	Intergrupe	1354,143	2	677,072	10,174	0,000
	Intragrup	9183,474	138	66,547		
	Total	10537,617	140			
ROA%	Intergrupe	669,999	2	334,999	10,815	0,000
	Intragrup	4274,707	138	30,976		
	Total	4944,705	140			

Sursă: prelucrări proprii în SPSS 19.0

unor diferențe semnificative între nivelurile medii ale indicatorilor financiari considerați în studiu pe cele trei domenii de activitate, după cum urmează: *Marja netă, NM*, (Sig pentru F este mai mic decât 0,05), *Rentabilitatea financiară, ROE*, (Sig pentru F este mai mic decât 0,001), *Rentabilitatea capitalului investit, ROIC*, (Sig pentru F este mai mic decât 0,001) și *Rentabilitatea economică, ROA*, (Sig pentru F este mai mic decât 0,001).

În ceea ce privește indicatorul *Levierul financiar, FL*, variația acestuia nu este explicată de domeniul de activitate al firmelor considerate în eșantionul studiat (Sig pentru F este mai mare decât 0,05).

În situația în care există date deja înregistrate/cunoscute cu privire la poziția și performanța unor firme din anumite domenii de activitate, auditorul poate dispune verificarea acestor date în cazul acceptării de noi clienți sau continuării relațiilor contractuale. Verificările *a priori* pot fi realizate cu ajutorul *contrastelor*, din cadrul *ANOVA*. Pentru a testa *a priori* existența unei diferențe semnificative între nivelurile medii ale *NM* pentru firmele din comerț și nivelurile medii ale *NM* pentru firmele din servicii și industrie, se definește un contrast de forma: -2 (*Comerț*), 1 (*Servicii*), 1 (*Industria*). De menționat că, prin acest contrast, nu se dorește testarea existenței unor diferențe dintre firmele din ultimele două domenii de activitate

amintite. Rezultatele obținute în SPSS sunt sintetizate în *Tabelul 3*.

În *Tabelul 3* se evidențiază existența unei diferențe semnificative între firmele din domeniul comerțului și cele din domeniile serviciilor și industrial, în ceea ce privește valorile *NM*. Valoarea contrastului (21,59%) reprezintă suma diferențelor înregistrate la nivelul *NM* între grupurile de firme din domeniile comerț - servicii (11,18%) și comerț - industrie (10,41%), semnificative din punct de vedere statistic (Sig 0,00). Utilitatea aplicării contrastelor derivă din ușurința cu care pot fi aplicate și din orientarea directă a auditorului spre verificarea existenței unor diferențe la nivelul unor perechi de grupe deja stabilite. Aceste teste pot contribui semnificativ la reducerea timpilor misiunilor de audit, atunci când sunt aplicate o serie de proceduri analitice, cu impact asupra costurilor misiunii și implicit a onorariilor practicate.

Dacă în analiză nu plecăm de la anumite ipoteze privind mediile pe grupe, atunci evidențierea diferențelor existente între valorile medii ale indicatorilor financiari considerați se realizează prin utilizarea *testelor post-hoc*. Aceste teste permit analiza și identificarea grupurilor de firme între care există diferențe semnificative. Din categoria *testelor post-hoc*, în lucrare aplicăm testul *LSD*. Rezultatele obținute sunt sintetizate în *Tabelul 4*.

Rezultatele obținute prin ANOVA pot conduce auditorul financiar la o cunoaștere mai bună a mediului de afaceri în care firmele auditate își desfășoară activitatea

Rezultatele obținute în *Tabelul 4* indică o serie de diferențe semnificative statistice între valorile medii ale indicatorului financiar *MN* pentru grupul de firme al căror obiect de activitate îl reprezintă comerțul și grupul de firme din domeniul serviciilor, în valoare de 11,18%. În condițiile în care media *NM* la nivelul eșantionului analizat este de 11,39%, cele mai mici valori ale acestui indicator sunt înregistrate pentru firmele din domeniul comerțului (2,50%), iar cele mai mari valori pentru firmele din domeniul serviciilor. În cazul firmelor din domeniul comerțului, valori reduse ale *NM* se explică prin costurile relativ mari ale bunurilor vândute care diminuează

Tabel 3 - Testarea contrastelor dintre NM pe obiecte de activitate

		Contrast	Valoare contrast	Eroare standard	t	df	Sig. (2-tailed)
<i>NM%</i>	AEV	1	21,59	8,42	2,566	138	0,011
	NAEV	1	21,59	4,07	5,311	131,124	0,000

● *Varianța este asumată ca fiind egală (AEV)*; ● *Varianța nu este asumată ca fiind egală (NAEV)*

Sursă: prelucrări proprii în SPSS 19.0

Tabel 4 - Comparații multiple între nivelurile medii ale indicatorilor financiari pe obiecte de activitate (testul LSD)

Variabilă Dependentă	(I) Obiect activitate	(J) Obiect activitate	Diferența mediilor (I-J)	Eroare Std.	Sig.	95% Interval de încredere	
						Limita inferioară	Limita superioară
NM% (11,39)	Commerce (2,50)	Services	-11,18*	4,54	0,015	-20,16	-2,19
		Industry	-10,41*	4,59	0,025	-19,49	-1,34
	Services (13,68)	Commerce	11,177*	4,54	0,015	2,20	20,16
		Industry	0,76	3,55	0,830	-6,23	7,77
	Industry (12,92)	Commerce	10,41*	4,59	0,025	1,34	19,49
		Services	-0,76	3,55	0,830	-7,77	6,25
FL (4,45)	Commerce (2,77)	Services	-2,72	1,57	0,084	-5,82	0,37
		Industry	-1,31	1,58	0,410	-4,44	1,82
	Services (5,50)	Commerce	2,72	1,57	0,084	-0,37	5,82
		Industry	1,42	1,22	0,249	-1,00	3,83
	Industry (4,08)	Commerce	1,31	1,58	0,410	-1,82	4,44
		Services	-1,42	1,22	0,249	-3,83	1,00
ROE% (17,75)	Commerce (11,64)	Services	0,13	5,11	0,980	-9,96	10,21
		Industry	-15,51*	5,15	0,003	-25,70	-5,32
	Services (11,52)	Commerce	-0,13	5,11	0,980	-10,21	9,96
		Industry	-15,63*	3,98	0,000	-23,51	-7,76
	Industry (27,15)	Commerce	15,51*	5,15	0,003	5,32	25,70
		Services	15,63*	3,98	0,000	7,76	23,51
ROIC% (10,19)	Commerce (9,26)	Services	2,13	1,94	0,274	-1,71	5,97
		Industry	-4,64*	1,96	0,020	-8,52	-0,76
	Services (7,12)	Commerce	-2,13	1,94	0,274	-5,97	1,71
		Industry	-6,77*	1,52	0,000	-9,77	-3,77
	Industry (13,90)	Commerce	4,64*	1,96	0,020	0,76	8,52
		Services	6,77*	1,52	0,000	3,77	9,77
ROA% (6,06)	Commerce (4,47)	Services	0,25	1,32	0,848	-2,37	2,87
		Industry	-4,27*	1,34	0,002	-6,92	-1,62
	Services (4,21)	Commerce	-0,25	1,32	0,848	-2,87	2,37
		Industry	-4,53*	1,03	0,000	-6,57	-2,48
	Industry (8,74)	Commerce	4,27*	1,34	0,002	1,62	6,92
		Services	4,53*	1,03	0,000	2,48	6,57

* Diferența mediilor este semnificativă pentru un prag de 0.05

Sursă: prelucrări proprii în SPSS 19.0

semnificativ veniturile obținute din vânzarea mărfurilor. În cazul firmelor din domeniul serviciilor, costurile asociate prestării acestora sunt cu mult mai mici față de veniturile obținute. Abateri de la aceste valori medii îi pot indica auditorului fie o serie de erori în raportare, eventuale denaturări sau apariția unor fraude, iar prin testele ulterioare se poate verifica natura variațiilor. Totodată, la nivelul eșantionului analizat se poate observa că MN nu diferă semnificativ

între grupul de firme cu activitate industrială și firmele din domeniul serviciilor.

Pentru toți cei trei indicatori asociați rentabilității (ROE, ROIC și ROA) valorile acestora sunt semnificativ mai mari pentru grupul de firme cu activitate industrială comparativ cu celelalte două grupuri de firme din domeniul comerțului, respectiv al serviciilor. Mai mult decât atât, la nivelul firmelor cu activitate în comerț și servicii nu se pot iden-

tifica diferențe semnificative ale ratelor de rentabilitate. Acest lucru evidențiază o remunerare ridicată a capitalurilor proprii sau investite și a activelor prin rezultatul net sau brut obținut de către firmele din domeniul industrial (ROE = 27,15%, ROIC = 13,90% și ROA = 8,74%), spre deosebire de firmele care își desfășoară activitatea în comerț (ROE = 11,64%, ROIC = 9,26% și ROA = 4,47%) sau servicii (ROE = 11,52%, ROIC = 7,12% și ROA = 4,21%). În cazul în care auditorul înregistrează

eventuale abateri semnificative de la aceste valori se pot verifica natura acestora, precum și factorii care le-au determinat. Pentru firmele auditate din comerț și servicii care raportează valori ridicate, peste medie, ale ratelor de rentabilitate, auditorii pot testa veridicitatea abaterilor. Cauzele unor astfel de abateri pot fi determinate de supraevaluări ale rezultatelor brute sau nete, subevaluări ale activelor coroborate cu o depreciere sau amortizare frauduloasă, diminuări ale capitalurilor proprii investite.

Rezultatele obținute prin ANOVA pot conduce auditorul financiar la o cunoaștere mai bună a mediului de afaceri în care firmele auditate își desfășoară activitatea. Prin evidențierea existenței unor diferențe semnificative între valorile medii ale ratelor financiare considerate, pe obiecte de activitate ale firmelor client, auditorul poate stabili o serie de repere pentru semnalarea eventualelor elemente anormale sau denaturate din situațiile financiare raportate. Pornind de la aceste repere, auditorul poate stabili o serie de limite minime și maxime ale valorilor indicatorilor de performanță financiară, utile auditorului pe tot parcursul misiunii pentru testarea aserțiunilor contabile.

Limitele și diferențele stabilite la nivelul indicatorilor financiarilor, pe obiecte de activitate, pot fi destinate și proiectării testelor și procedurilor de audit ulterioare fazei de acceptare. Cunoscându-se specificul fiecărui obiect de activitate, în ceea ce privește valorile medii ale ratelor financiare identificate prin studiu, în etapa preliminară a misiunii, auditorul financiar poate refuza mandatul de auditare a unui nou client sau de reînnoire a relațiilor contractuale pentru a evita eventualele litigii determinate de imposibilitatea clientului de a-și continua activitatea (cauzate de fraudă, faliment, insolvabilitate).

Ulterior acceptării clientului, auditorul, pornind de la profilul financiar identificat pe obiecte de activitate, își va putea planifica și organiza misiunea prin stabilirea naturii și tipului testelor aplicate, aprofundarea testării unor tranzacții, operațiuni sau abateri semnificative de la valorile medii. În funcție de specificul fiecărui obiect de activitate, pe baza diferențelor constatate, auditorul poate evalua capacitatea firmei de a respecta ipoteza de *Going Concern*.

La nivelul controlului conturilor și al operațiunilor pentru identificarea eventualelor denaturări semnificative, acestea trebuie să fie pliate pe specificul obiectului de activitate al firmei client.

Concluzii

Pe baza rezultatelor cercetării se poate concluziona că aplicarea metodei ANOVA pentru evaluarea statistică a influenței obiectului de activitate asupra variației unor rate financiare consacrate privind poziția și performanța financiară poate constitui o soluție pertinentă pentru obținerea probelor de audit.

Din punct de vedere al ISA, încadrarea acesteia la o anumită categorie de proceduri de audit se poate face în cea a procedurilor analitice prin care se urmărește realizarea de comparații între datele firmei client și cele la nivel de obiect de activitate.

Reiterând ideile formulate în studiu, se poate identifica o anumită ierarhizare a unor indicatori financiarilor care pot fi utili auditorului pentru semnalarea unor denaturări semnificative sau pentru testarea de aserțiuni contabile și a ipotezei de *Going Concern*.

Astfel, spre deosebire de *levierul financiar*, un indicator caracteristic structurii financiare, *marja netă* și variația acesteia, în raport cu apartenența la una din

cele două grupe de performanță propuse în studiu, pot fi de un real folos auditorului în obținerea probelor de audit.

Pe tot parcursul misiunii, valorile medii ale indicatorului înregistrate la nivelul eșantioanelor considerate de către auditor pot servi drept puncte de referință în fundamentarea opiniei auditorului în ceea ce privește acceptarea clientului, continuarea activității acestuia, prezența sau absența riscului de fraudă, de faliment/ insolvabilitate.

Analiza variației indicatorilor financiarilor pe obiecte de activitate poate fi utilă auditorului din punct de vedere al eficienței cu care acesta poate obține o mai bună înțelegere a obiectului de activitate al firmelor, simplității și ușurinței aplicării, precum și al costurilor relativ reduse comparativ cu alte proceduri. Rezultatele studiului au indicat faptul că există diferențe semnificative la nivelul poziției și performanței financiare în funcție de obiectul de activitate, în ceea ce privește ratele de rentabilitate și marja netă.

Diferențele înregistrate între nivelurile medii ale indicatorilor financiarilor, în funcție de obiectul de activitate al firmei client, pot fi evaluate cu ajutorul testelor *post-hoc* prin care sunt identificate și perechile de grupe între care apar astfel de diferențe.

Prin ușurința aplicării testelor *post-hoc* și a *contrastelor* auditorului îi este permisă o mai bună cunoaștere a efectelor obiectului de activitate al firmei privind poziția și performanța financiară.

Dintre indicatori, marja netă și ratele de rentabilitate pot furniza auditorului o serie de informații privind performanța financiară a firmei client, cu impact asupra planificării misiunii, testelor și procedurilor de audit ulterioare. Variațiile acestor rate de la un obiect de activitate la altul îi pot furniza auditoru-

lui o serie de elemente probante, utile pentru obținerea raportului final și pentru fundamentarea opiniei de audit.

Ușurința cu care poate fi aplicată contribuie semnificativ la reducerea costurilor misiunii și implicit a onorariilor misiunii, perfecționându-se totodată și metodologia de lucru pentru obținerea probelor de audit.

Limitele studiului provin în primul rând din orientarea analizei către firme cotate NYSE, însă direcțiile viitoare ale cercetării își propun reluarea demersului metodologic și pentru firmele românești cotate. Pe viitor se pot include în analiză și alți indicatori financiari și studierea variației acestora în funcție de

o gamă mai largă de factori nefinanțari sau combinații ale acestora.

Utilizarea metodelor statistice în cadrul auditului financiar, dar și interconectarea acestuia cu analiza financiară și contabilitatea poate deschide o direcție nouă de cercetare.

Acest domeniu nou își va propune analiza fenomenelor economico-financiare din cadrul auditului financiar pe baza unor indicatori din analiza financiară utilizând metode statistice și economice avansate, fiind numit ipotetic **auditometrie** (*auditometrics*).

Acknowledgements

Această lucrare a fost cofinanțată din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, proiect numărul POSDRU/89/1.5/S/59184 "Performanță și excelență în cercetarea postdoctorală în domeniul științelor economice din România".

This work was co-financed from the European Social Fund through Sectorial Operational Programme Human Resources Development 2007-2013, project number POSDRU/89/1.5/S/59184 Performance and excellence in postdoctoral research in Romanian economics science domain.

Bibliografie

- Arens, A., Elder, R., Beasley, M. (2012), *Auditing and Assurance Services. An Integrated Approach*, 14th edition, Pearson Education
- Bragg, S.M. (2010), *Practitioner's Guide to GAAS 2010 Including all SASs, SSAEs, SSARs, and Interpretations*, John Wiley & Sons, New Jersey
- Chersan, I.-C. (2012), *Auditul financiar de la normele naționale la standardele internaționale*, Ed. Tehnopress, Iași
- Federația Internațională a Contabililor (International Federation of Accountants - IFAC) (2009), *Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Audit financiar 2009*, Coeditare CAFR-Editura Irecson, București
- Field, A. (2005), *Discovering Statistics using SPSS*, 2nd edition, Sage Publications
- Fisher, R. A. (1935), *The Design of Experiments*, Edinburgh and London: Oliver and Boyd
- Hayes, R., Dassen Roger, Schilder, A., Wallage, P. (2005), *Principles of Auditing. An Introduction to International Standards of Auditing*, 2nd edition, Pearson Education
- Hoitash, R., Markelevich, A., Barragato, C. A. (2007), *Auditor fees and audit quality*, *Managerial Auditing Journal*, 22 (8), pp. 761-786.
- Jaba, E. (2002), *Statistica*, ed. a 3-a, Ed. Economică, București
- Jaba, E., Grama, A. (2004), *Analiza statistică cu SPSS sub Windows*, Ed. Polirom, Iași
- Jaba, E., Robu, I.-B. (2009), *Utilizarea analizei discriminant pentru obținerea probelor de audit (I)*, *Revista „Audit Financiar”* nr. 11, pp. 20-24
- Jaba, E., Robu, I.-B. (2011), *Obținerea probelor de audit pentru*
- testarea „Going Concern”, folosind metode statistice avansate în analiza influenței factorilor asupra ratei îndatorării globale*, *Revista „Audit Financiar”* nr. 2, pp. 37-46
- Jaba, E., Robu, I.-B., Balan, C.B., Roman, M. (2012), *Evaluarea statistică a riscului de fraudă în scopul fundamentării opiniei de audit, pe baza modelelor de durată*, *Revista „Audit Financiar”* nr. 4, pp. 14-23
- Kachigan, S.K. (1986), *Statistical Analysis*, Radius Press, New York
- Karpinsky, A. (2006), *Contrasts for oneway ANOVA – Lecture Notes*, Temple University
- Mironiuc, M., Robu, I.-B., Robu, M.-A. (2010), *Going Concern and the Effects of the operational cycle management. An Empirical Study concerning the Usage of Financial Analysis for Obtaining Preliminary Proofs in the Task of Financial Audit*, *Proceedings of the 14th International Conference on Globalization and Higher Education in Economics and Business Administration – GEBA 2010*, pp. 253-259
- Mironiuc, M., Robu, I.-B., Robu, M.-A. (2012), *The Fraud Auditing: Empirical Study Concerning the Identification of the Financial Dimensions of Fraud*, *Journal of Accounting and Auditing: Research & Practice*, pp. 1-13
- Pickett, S. (2006), *Audit Planning: a Risk-Based Approach*, John Wiley & Sons Inc, New Jersey
- Porter, B., Simon, J., Hatherley, D. (2003), *Principles of External Auditing*, 2nd edition, John Wiley & Sons LTD, West Sussex
- Robu, I.-B. (2012), *O perspectivă financiară asupra triumfului fraudei*, *Revista „Audit Financiar”* nr. 1, pp. 12-23
- Soltani, B. (2007), *Auditing: An International Approach*, Ed. Prentice Hall

Considerații privind exercitarea raționamentului profesional în cadrul standardelor internaționale de audit

Irimie Emil POPA*, Ion MIHĂILESCU**, Georgeta Ancuța ȘPAN*** & Niculina STĂNESCU****

Abstract

Considerations Regarding the Exercise of Professional Judgment in International Standards on Auditing

The quality of an audit mission is ensured by an appropriate application of the international standards on auditing and by exercising the professional judgment of auditors. This paper aimed to analyze the audit mission through the main activities mentioned in the professional standards, the central point, however, being represented by those decisions which require the exercise of the auditors' judgment. The conclusions reveal the complexity of the decision making process related to an audit mission and the importance of professional judgment in obtaining the most appropriate audit opinion.

Key words: *professional judgment, reasonable assurance, International Standards on Auditing, decision-making process, audit mission*

JEL Classification: M 42

Cuvinte cheie: *raționament profesional, asigurarea rezonabilă, Standarde Internaționale de Audit, proces decizional, misiune de audit*

Introducere

Necesitatea raționamentului profesional este legată de însăși apariția și evoluția auditului. Apariția auditului poate fi asociată cu modul de finanțare a societăților comerciale, prin bursele de valori în țările de inspirație anglo-saxonă. Sporirea

gradului de încredere a investitorilor în situațiile financiare ale entităților cotate a reclamat recurgerea la profesioniști independenți care să certifice calitatea informațiilor financiare.

Potrivit Standardelor Internaționale de Audit, scopul unui audit este de a crește gradul de încredere al utilizatorilor în situațiile financiare auditate. În acest sens, auditorul va emite

* Conf. univ. dr., Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Catedra de Contabilitate și Audit, e-mail: irimie.popa@econ.ubbcluj.ro

** Prof.univ.dr., Universitatea "Constantin Brâncoveanu" Pitești, Facultatea de Finanțe-Contabilitate, Catedra de Finanțe-Contabilitate și Calcul Economic, e-mail: ionmihailescu@yahoo.com

*** Drd., Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Catedra de Contabilitate și Audit, e-mail: georgeta.span@econ.ubbcluj.ro

**** Lect. univ. dr., Universitatea "Constantin Brâncoveanu" Pitești, Facultatea de Finanțe-Contabilitate, Catedra de Finanțe-Contabilitate și Calcul Economic, e-mail: n_marcu@yahoo.com

o opinie cu privire la faptul că situațiile financiare sunt elaborate, sub toate aspectele semnificative, conform unui cadru general de raportare financiară. Cu alte cuvinte, auditorul își va exprima părerea cu privire la faptul că informațiile financiare sunt prezentate în mod corect sau reflectă imaginea exactă a societății auditate. (ISA 200:79)

Simplificat, auditul poate fi explicat ca fiind verificarea efectuată de către un auditor independent asupra situațiilor financiare ale unei entități, cu privire la faptul că acestea nu conțin denaturări semnificative. Acest lucru, însă, nu garantează că situațiile financiare sunt în totalitatea lor lipsite de erori, asigurarea oferită în cazul unei misiuni de audit fiind una rezonabilă, dar nu absolută.

În general standardele profesionale și reglementările în domeniu nu au un caracter exhaustiv. Ele prezintă un cadru general de acțiune indicat auditorilor, o cale generală de urmat, fără a putea anticipa, însă, conjuncturile particulare, specificul activității și al operațiunilor fiecărui client, mediul intern și extern al acestuia, riscurile și incertitudinile în care își desfășoară activitatea etc.

Este rolul profesionistului de a acționa, în virtutea raționamentului profesional, pentru soluționarea situațiilor particulare ale fiecărei entități, neprevăzute în standardele profesionale.

Recurgerea la raționamentul profesional are drept cauză caracterul relativ al auditului. Necesitatea raționamentului profesional devine consecința firească, pe de o parte, a caracterului mult prea general al reglementărilor pe baza cărora se derulează misiunile de asigurare, iar, pe de altă parte, datorită asigurării rezonabile oferite de către auditor utilizatorilor situațiilor financiare (Popa și colab., 2012).

În cuprinsul Standardelor Internaționale de Audit trimiterile la noțiunea de raționament profesional sunt multiple, acestea făcându-se atât de o manieră explicită, cât și de o manieră implicită.

Trimiterile explicite se referă la apariția propriu-zisă a termenului de raționament, iar trimiterile implicite cuprind acele menționări care prin natura și conținutul lor indică exercitarea judecății auditorului.

Obiectivul analizei întreprinse de către noi este evidențierea necesității raționamentului în desfășurarea misiunilor de asigurare, înțelegând prin aceasta că importanța și rolul acestui proces în cadrul misiunii de audit pot fi determinate de amploarea activităților realizate prin exercitarea judecății profesionale.

Metodologia cercetării

Studiul nostru a fost realizat asupra Standardelor Internaționale de Audit, ediția 2010, varianta în limba română. În opinia noastră, dat fiind faptul că practicienii din România utilizează standardele în limba română, studiul nu ar fi fost la fel de relevant dacă ar fi avut ca obiect versiunea în limba engleză a standardelor.

Ca metode de cercetare am aplicat analiza și sinteza. Astfel, am studiat conținutul acestor materiale și am centralizat acele paragrafe unde apare menționat în mod expres termenul de raționament profesional, raționament sau judecată, acestea fiind considerate de către noi ca fiind sinonime perfecte. După selectarea acestor părți din standarde, am sintetizat și indicat punctual activitățile care necesită aplicarea judecății profesionale.

În cuprinsul ISA, au fost identificate 186 de apariții exprese ale termenului de raționament profesional, raționament sau judecată, acestea fiind inegal repartizate în cadrul celor 36 de standarde.

Principalele activități ale misiunii de audit care implică exercitarea raționamentului profesional

Studiul realizat de noi nu se limitează doar la identificarea numărului de apariții explicite ale noțiunii de raționament profesional, ci mai mult decât atât își propune identificarea și explicarea acelor activități pentru desfășurarea cărora se indică exercitarea judecății auditorilor. Astfel, după analiza ISA, am constatat care sunt principalele activități care implică exercitarea raționamentului profesional (Tabelul nr. 1).

Repartizarea celor 12 activități la nivelul standardelor de audit este redată în Tabelul nr. 2.

O analiză de ansamblu asupra rezultatelor obținute evidențiază faptul că din cele 36 de standarde profesionale, la nivelul a 28 din acestea apar menționări exprese ale termenului de raționament profesional. În cuprinsul acestor standarde am identificat principalele activități ale misiunii, precum și numărul de referiri privind raționamentul profesional aferent acestora.

Tabel 1 - Principalele activități din cadrul misiunii de audit care necesită exercitarea raționamentului profesional

Nr. crt.	Activități și decizii	Număr de apariții în cadrul ISA
1.	Planificare și desfășurarea misiunii de audit	20
2.	Evaluarea nivelului riscului de audit	12
3.	Determinarea nivelului pragului de semnificație	6
4.	Stabilirea eșantionului	3
5.	Stabilirea naturii, momentului și întinderii procedurilor de audit	24
6.	Evaluarea calității probelor de audit colectate	16
7.	Întocmirea documentației de audit	8
8.	Obținerea unui nivel de asigurare rezonabilă privind raportarea financiară	28
9.	Evaluarea faptelor, evenimentelor și circumstanțelor anterioare	11
10.	Evaluarea afirmațiilor conducerii, comunicarea cu conducerea entității	28
11.	Evaluarea sistemului de control intern și a naturii denaturărilor detectate	26
12.	Alte elemente	4
TOTAL		186

Sursă: Proiecție realizată de către autori

Tabel 2 - Repartizarea activităților misiunii de audit la nivelul ISA

ISA	Planificarea și desfășurarea misiunii	Determinarea RA	Determinarea PS	Eșantionul	Procedurile de audit	Probele de audit	Documentația	Asigurarea rezonabilă privind raportarea financiară	Fapte, evenimente și circumstanțe anterioare	Evaluarea afirmațiilor conducerii, comunicarea cu conducerea entității	Evaluarea controlului intern, natura denaturărilor	Alte elemente
ISA 200	4.00	2.00	1.00	.00	2.00	2.00	.00	4.00	3.00	1.00	5.00	3.00
ISA 210	.00	.00	.00	.00	1.00	.00	.00	1.00	.00	.00	2.00	.00
ISA 220	5.00	1.00	1.00	.00	.00	1.00	2.00	1.00	.00	.00	.00	.00
ISA 230	2.00	.00	.00	.00	.00	1.00	4.00	1.00	.00	.00	3.00	.00
ISA 240	.00	1.00	.00	.00	2.00	.00	.00	2.00	3.00	2.00	.00	.00
ISA 250	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	7.00	1.00
ISA 260	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	4.00	.00	2.00	.00	.00
ISA 265	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	3.00	.00	.00
ISA 300	2.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	1.00	.00
ISA 315	1.00	5.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	1.00	3.00	.00
ISA 320	.00	.00	3.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
ISA 330	.00	2.00	.00	.00	.00	3.00	1.00	.00	.00	.00	.00	.00
ISA 402	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
ISA 450	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
ISA 500	.00	.00	.00	1.00	.00	1.00	.00	1.00	.00	.00	.00	.00
ISA 501	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
ISA 505	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	2.00	.00
ISA 510	.00	.00	.00	.00	1.00	1.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
ISA 520	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
ISA 530	.00	.00	.00	2.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	2.00	.00
ISA 540	.00	.00	.00	.00	.00	2.00	.00	1.00	3.00	13.00	.00	.00
ISA 550	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	1.00	.00	.00
ISA 560	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
ISA 570	.00	.00	.00	.00	.00	1.00	.00	.00	2.00	2.00	.00	.00
ISA 580	.00	.00	.00	.00	.00	1.00	1.00	.00	.00	2.00	.00	.00
ISA 600	.00	.00	1.00	.00	.00	3.00	.00	1.00	.00	.00	.00	.00
ISA 610	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
ISA 620	5.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
ISA 700	1.00	1.00	.00	.00	4.00	.00	.00	2.00	.00	1.00	1.00	.00
ISA 705	.00	.00	.00	.00	3.00	.00	.00	4.00	.00	.00	.00	.00
ISA 706	.00	.00	.00	.00	1.00	.00	.00	4.00	.00	.00	.00	.00
ISA 710	.00	.00	.00	.00	4.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
ISA 720	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
ISA 800	.00	.00	.00	.00	3.00	.00	.00	1.00	.00	.00	.00	.00
ISA 805	.00	.00	.00	.00	3.00	.00	.00	1.00	.00	.00	.00	.00
ISA 810	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00
Total	20.00	12.00	6.00	3.00	24.00	16.00	8.00	28.00	11.00	28.00	26.00	4.00

Sursă: Proiecție realizată de către autori

Ponderea cea mai mare a consemnărilor o regăsim în ISA 200, lucru explicat prin faptul că acest standard tratează obiectivele unei misiuni de audit la nivelul întregului proces, prin urmare cuprinde referiri la toate etapele misiunii. Raționamentul profesional este des semnalat și în cadrul ISA 540 privind auditarea estimărilor contabile și a prezentărilor aferente, dar și la nivelul standardelor care analizează controlul calității unui audit (ISA 220), documentația de audit (ISA 230) sau identificarea și evaluarea riscurilor de audit și a mediului entității (ISA 315).

Planificarea și desfășurarea misiunii de audit

Premisa de la care pornește auditorul în realizarea planificării misiunii sale este de a obține o asigurare rezonabilă (principiul asigurării rezonabile). Acest aspect implică colectarea unor probe suficiente și adecvate pe baza cărora auditorul să poată oferi asigurarea că situațiile financiare sunt întocmite conform unui cadru de raportare financiară. Studiul realizat de noi relevă faptul că pentru îndeplinirea scopului principal al misiunii de audit (asigurarea rezonabilă privind raportarea financiară) este necesară exercitarea unui nivel ridicat de raționament profesional (28 de menționări exprese în cadrul ISA - Tabelul nr. 3). Mai precis, determinarea aceluși nivel în

Tabel 3 - Raționamentul profesional privind obținerea unui nivel de asigurare rezonabilă privind raportarea financiară

ISA	Sum
ISA 200	4.00
ISA 210	1.00
ISA 220	1.00
ISA 230	1.00
ISA 240	2.00
ISA 260	4.00
ISA 500	1.00
ISA 540	1.00
ISA 600	1.00
ISA 700	2.00
ISA 705	4.00
ISA 706	4.00
ISA 800	1.00
ISA 805	1.00
Total	28.00

Sursă: Prelucrare realizată de către autori pe baza datelor în SPSS

Tabel 4 - Raționamentul profesional privind planificarea și desfășurarea misiunii de audit în cadrul ISA

ISA	Sum
ISA 200	4.00
ISA 220	5.00
ISA 230	2.00
ISA 300	2.00
ISA 315	1.00
ISA 620	5.00
ISA 700	1.00
Total	20.00

Sursă: Prelucrare realizată de către autori pe baza datelor în SPSS

care asigurarea este rezonabilă nu poate fi stabilit decât pe baza experienței, a cunoștințelor auditorului și a particularităților entității auditate, cu alte cuvinte prin prisma judecății profesionale.

Planificarea și desfășurarea misiunii cuprinde o întreagă paletă decizională referitoare la programul de audit, evaluarea riscului de audit, determinarea pragului de semnificație, precum și stabilirea naturii, momentului și întinderii procedurilor de audit, colectarea probelor și evaluarea posibilelor denaturări detectate. La nivelul ISA am identificat 20 de precizări referitoare la planificarea și desfășurarea auditului prin exercitarea judecății auditorului (Tabelul nr. 4). Însă, dacă luăm în calcul complexitatea deciziilor acestor etape putem afirma că planificarea și desfășurarea misiunii de audit necesită cel mai mare nivel de raționament profesional, întrucât sintetizează întregul demers al procesului. Menționările se regăsesc la nivelul a 7 din cele 36 de standarde, iar acestea tratează modul de planificare a misiunii (ISA 300), controlul calității auditului (ISA 220), înțelegerea entității și a mediului său (ISA 315) și utilizarea serviciilor altor experți (ISA 620) în vederea formulării unei opinii cu privire la raportarea financiară (ISA 700).

Evaluarea controlului intern și stabilirea naturii denaturărilor

Ca punct de pornire în desfășurarea procesului de audit, se impune verificarea existenței unui sistem de control intern la nivelul entității auditate, iar dacă acesta există se va evalua

modul în care principiile și metodele aferente sunt puse în aplicare. Dacă în urma evaluării sistemului de control intern se constată că acesta prezintă un grad ridicat de credibilitate, auditorul poate reduce numărul testelor și a procedurilor de audit ce vor fi aplicate pentru colectarea probelor. Prin urmare, cu cât este mai mare riscul ca sistemul de control intern să eșueze în detectarea și prevenirea erorilor cu atât va fi mai mare cantitatea de probe de audit necesare pentru obținerea unui nivel ridicat al asigurării asupra situațiilor financiare. Stabilirea naturii erorilor detectate în sistemul de control intern implică exercitarea raționamentului profesional.

Toate etapele și activitățile unei misiuni de audit sunt interdependente. Astfel, evaluarea sistemului de control intern va influența riscul de audit și implicit pragul de semnificație, natura și întinderea procedurilor de audit ce se vor aplica în desfășurarea misiunii și calitatea probelor colectate care vor sta la baza emiterii opiniei de audit.

Studiul nostru efectuat asupra ISA, centralizează 26 de precizări exprese privind implicațiile raționamentului profesional în evaluarea controlului intern (Tabelul nr. 5). Ponderea cea mai mare (27%) o regăsim în cadrul ISA 250 privind problematica legilor și a reglementărilor în auditul situațiilor financiare, ceea ce înseamnă că această activitate are o importanță evidențiată de standardele în domeniu.

Tabel 5 - Raționamentul profesional privind evaluarea sistemului de control intern și determinarea naturii denaturărilor în cadrul ISA

ISA	Sum
ISA 200	5.00
ISA 210	2.00
ISA 230	3.00
ISA 250	7.00
ISA 300	1.00
ISA 315	3.00
ISA 505	2.00
ISA 530	2.00
ISA 700	1.00
Total	26.00

Sursă: Prelucrare realizată de către autori pe baza datelor în SPSS

În opinia noastră, sistemul de control intern poate fi interpretat ca fiind temelia unei entități. Dacă acesta funcționează în mod corespunzător, restul activităților ce se realizează în cadrul firmei fiind corect monitorizate și verificate au o probabilitate mai mică de a înregistra erori.

Pe lângă testele de control aplicate, auditorul se va folosi și de afirmațiile puse la dispoziție de către conducerea entității, iar rezultatele obținute vor fi comunicate acestora prin intermediul unei scrisori sau al unor discuții. Astfel, relația cu managementul entității, gradul de încredere acordat acestuia și stabilirea credibilității informațiilor colectate sunt elemente ce necesită exercitarea raționamentului profesional. (Tabelul nr. 6)

Tabel 6 - Raționamentul profesional privind evaluarea afirmațiilor conducerii și a relației cu aceasta

ISA	Sum
ISA 200	1.00
ISA 240	2.00
ISA 260	2.00
ISA 265	3.00
ISA 315	1.00
ISA 540	13.00
ISA 550	1.00
ISA 570	2.00
ISA 580	2.00
ISA 700	1.00
Total	28.00

Sursă: Prelucrare realizată de către autori pe baza datelor în SPSS

Relația auditorului cu conducerea entității este des menționată în standardele profesionale, cu precădere referitor la auditarea estimărilor contabile.

Astfel, previziunile și raționamentele efectuate de către management sunt analizate și validate de către auditor care, la rândul lui, pentru a îndeplini această sarcină va apela la cunoștințele pe care le deține și la experiența acumulată.

Auditul implică o verificare în dinamică, mai precis crearea unor legături între faptele, evenimentele și circumstanțele anterioare misiunii, elementele constatate în momentul auditării și efectele ce apar la nivelul entității.

Ca urmare, pentru evaluarea calității sistemului de control intern, dar și a diferitelor denaturări detectate, auditorul va lua în considerare aspectele anterioare perioadei de auditare, estimările contabile efectuate și capacitatea entității de a respecta principiul continuității activității. Necesitatea exercitării raționamentului profesional în vederea stabilirii unei relații între situația anterioară, cadrul actual și previziunile asupra entității reiese din cele 11 menționări de la nivelul ISA (Tabelul nr. 7).

Tabel 7 - Raționamentul profesional privind evaluarea faptelor, evenimentelor și circumstanțelor anterioare

ISA	Sum
ISA 200	3.00
ISA 240	3.00
ISA 540	3.00
ISA 570	2.00
Total	11.00

Sursă: Prelucrare realizată de către autori pe baza datelor în SPSS

Pe baza rezultatelor evaluării evenimentelor și a circumstanțelor anterioare perioadei de auditare va fi posibilă înțelegerea previziunilor conducerii și aprecierea îndeplinirii principiului continuității activității.

Evaluarea riscului de audit și stabilirea nivelului pragului de semnificație

Riscul de audit poate fi explicat ca fiind riscul ca auditorul să exprime o opinie de audit neadecvată atunci când situațiile financiare sunt denaturate semnificativ (ISA 2010:33). Ținând cont de faptul că obiectivul auditorului este să obțină un nivel de asigurare cât mai mare privind acuratețea situațiilor financiare, acesta va urmări să reducă riscul de audit la un nivel cât mai scăzut. Imposibilitatea obținerii unei asigurări absolute survine și din faptul că eliminarea completă a riscului de a omite anumite denaturări nu este posibilă.

Normele profesionale în domeniu indică un nivel maxim al riscului de audit care poate fi acceptat de către auditor, și anume 5%, ceea ce înseamnă că gradul de certitudine oferit de către auditor va fi de 95%. Ghidul privind Auditul Calității pune la dispoziția auditorilor o serie de chestionare standard de evaluare a riscului de audit prin aplicarea și interpretarea acestora. ISA 315 „Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă prin înțelegerea entității și a mediului său” tratează în mod expres problematica riscului de audit, iar necesitatea raționamentului este invocată de 5 ori la nivelul acestui standard (Tabelul nr. 8).

„Auditorul trebuie să determine măsura în care oricare dintre riscurile identificate, reprezintă, potrivit raționamentului auditorului, riscuri semnificative. În exercitarea acestui raționa-

Tabel 8 - Raționamentul profesional privind evaluarea riscului de audit

ISA	Sum
ISA 200	2.00
ISA 220	1.00
ISA 240	1.00
ISA 315	5.00
ISA 330	2.00
ISA 700	1.00
Total	12.00

Sursă: Prelucrare realizată de către autori pe baza datelor în SPSS

ment, auditorul trebuie să excludă efectele controalelor identificate aferente riscului. În exercitarea raționamentului profesional, prin care unele riscuri sunt considerate semnificative, auditorul trebuie să ia în considerare cel puțin următoarele:

- măsura în care riscul este legat de existența unei fraude;
- măsura în care riscul este legat de aspecte recente semnificative economice, contabile sau de altă natură și, deci, necesită o atenție specială;
- complexitatea tranzacțiilor;
- măsura în care riscul implică tranzacții semnificative cu părțile afiliate;
- gradul de subiectivitate în evaluarea informațiilor financiare aferente riscului, în special acele evaluări care implică o gamă largă de incertitudini privind evaluarea;
- măsura în care riscul implică tranzacții semnificative care sunt în afara activității normale a entității sau care par a fi neobișnuite, din alte privințe.” (ISA 315, pct. 27, 28:304)

Referitor la riscul de audit se poate pune o întrebare: cât de multe erori sau omisiuni sunt de acord auditorii să accepte la nivelul situațiilor financiare, astfel încât să poată emite o opinie corectă asupra acestora? Această întrebare își are răspunsul în conceptul de prag de semnificație. Astfel, pragul de semnificație este mărimea unei omisiuni sau a unei declarații eronate asupra informației contabile, care în anumite circumstanțe, face ca judecata rațională a unei persoane să fie schimbată sau influențată.

„Determinarea pragului de semnificație de către auditor reprezintă un aspect ce ține de raționamentul profesional și este afectat de percepția auditorului cu privire la nevoile de

informații financiare ale utilizatorilor situațiilor financiare.” (ISA 320, 4:355)

Tabel 9 - Raționamentul profesional în determinarea nivelului pragului de semnificație

ISA	Sum
ISA 200	1.00
ISA 220	1.00
ISA 320	3.00
ISA 600	1.00
Total	6.00

Sursă: Prelucrare realizată de către autori pe baza datelor în SPSS

Aspectele legate de determinarea pragului de semnificație fac obiectului ISA 320 „Pragul de semnificație în planificarea și desfășurarea unui audit”. Deși la nivelul standardelor numărul precizărilor acestui concept este relativ redus (6 menționări), importanța lui este majoră. Prin prisma raționamentului profesional, auditorul va putea determina mărimea eșantionului asupra căruia se vor aplica testele și procedurile de audit. Ca și în cazul riscului de audit, normele cuprinse în Ghidul privind Auditul Calității oferă o metodă de stabilire a nivelului de la care o omisiune sau eroare poate fi considerată semnificativă. Nu atât procedura implică judecata auditorului cât mai ales alegerea reperului în funcție de care se va stabili pragul de semnificație, interpretarea factorilor de influență și evaluarea naturii acelor denaturări, chiar dacă se încadrează sub nivelul pragului de semnificație, individual sau în mod agregat cu alte denaturări, prin natura lor pot influența deciziile economice ale utilizatorilor situațiilor financiare.

Colectarea probelor de audit

Odată determinat riscul la care auditorul este supus, precum și nivelul de la care orice eroare sau omisiune pot fi considerate semnificative se poate stabili momentul, natura și întinderea procedurilor cu ajutorul cărora se vor colecta probele de audit necesare fundamentării opiniei finale (Tabelul nr. 10).

„Raționamentul profesional este necesar în special în decizii legate de natura, momentul și întinderea procedurilor de audit folosite pentru a îndeplini dispozițiile ISA-urilor și a strânge probe de audit.” (ISA 200:A23)

Tabel 10 - Raționamentul profesional privind deciziile legate de natura, momentul și întinderea procedurilor de audit

ISA	Sum
ISA 200	2.00
ISA 210	1.00
ISA 240	2.00
ISA 510	1.00
ISA 700	4.00
ISA 705	3.00
ISA 706	1.00
ISA 710	4.00
ISA 800	3.00
ISA 805	3.00
Total	24.00

Sursă: Prelucrare realizată de către autori pe baza datelor în SPSS

Selectarea procedurilor cu ajutorul cărora se realizează colectarea probelor de audit suficiente și adecvate este o etapă importantă în procesul auditării, fapt dovedit și de numărul mare de consemnări ale ISA în acest sens (Tabelul nr. 11). Din cele 186 de consemnări ale raționamentului profesional 13% fac referire la procedurile de audit utilizate în vederea colectării de probe și întocmirii documentației.

Tabel 11 - Raționamentul profesional privind colectarea probelor de audit

ISA	Sum
ISA 200	2.00
ISA 220	1.00
ISA 230	1.00
ISA 330	3.00
ISA 500	1.00
ISA 510	1.00
ISA 540	2.00
ISA 570	1.00
ISA 580	1.00
ISA 600	3.00
Total	16.00

Sursă: Prelucrare realizată de către autori pe baza datelor în SPSS

Suficiența și adecvarea probelor de audit sunt două concepte care depind de raționamentul profesional al auditorului. Primul desemnează cantitatea de probe necesară a fi obținută, iar cel de-al doilea se referă la calitatea acestora. În aparență, suficiența este mai ușor de apreciat, afectată fiind

de evaluarea de către auditor a riscurilor de denaturare. Auditorul stabilește pe baza raționamentului profesional câte probe de audit sunt necesare (suficiența) și care sunt natura, sursa și circumstanțele lor (adecvarea) (ISA 540: A4, A5).

Caracterul suficient și adecvat depinde în mare măsură de metodele de selecție utilizate, stabilite tot pe baza raționamentului profesional (ISA 540:A54) și care sunt de natură să inducă o anumită mărime riscului de nedetectare. Implicit, auditorului i se dă posibilitatea de a aborda eșantionarea fie de o manieră statistică, fie nestatistică, judecățile sale profesionale constituind criteriul de alegere a metodei de selecție. (ISA 530:A5)

Tabel 12 - Raționamentul profesional privind stabilirea eșantionului

ISA	Sum
ISA 500	1.00
ISA 530	2.00
Total	3.00

Sursă: Prelucrare realizată de către autori pe baza datelor în SPSS

Stabilirea eșantionului în audit implică un nivel mai scăzut al raționamentului profesional comparativ cu elementele prezentate anterior. În fapt, standardele profesionale alocă un spațiu restrâns acestei decizii, existând doar 3 consemnări privind necesitatea raționamentului profesional în realizarea acestei activități. Acest aspect se datorează, probabil, faptului că statistica pune la dispoziție auditorilor mai multe metode de eșantionare pentru care nu este necesară exprimarea unei judecăți profesionale, și dificultatea deciziei se rezumă la alegerea metodei care va fi aplicată.

Emiterea raportului de audit

Procesul de audit are ca finalitate emiterea raportului final care conține opinia de audit referitoare la asigurarea rezonabilă asupra faptului că situațiile financiare nu conțin denaturări semnificative și au fost întocmite conform unui cadru general de raportare financiară. Opinia emisă de auditor are menirea de a crește încrederea utilizatorilor în informațiile financiare furnizate de către entitate, dar reprezintă și o asigurare a faptului că situațiile financiare nu conțin denaturări semnificative.

Alegerea tipului de opinie ce va fi exprimată în raportul de audit se realizează pe baza documentației întocmite pe parcursul misiunii. Documentația are un rol esențial, deoarece îl ajută pe auditor să își fundamenteze și să justifice toate deciziile luate pe parcursul misiunii și, în final, opinia exprimată (Tabelul nr. 13).

Tabel 13 - Raționamentul profesional în întocmirea documentației de audit

ISA	Sum
ISA 220	2.00
ISA 230	4.00
ISA 330	1.00
ISA 580	1.00
Total	8.00

Sursă: Prelucrare realizată de către autori pe baza datelor în SPSS

Un factor important în determinarea formei, conținutului și amplitudinii documentației de audit corespunzătoare aspectelor semnificative este măsura în care s-a exercitat raționamentul profesional în efectuarea activității și în evaluarea rezultatelor.

Documentarea raționamentelor profesionale efectuate, atunci când sunt semnificative, ajută la explicarea concluziilor auditorului și la îmbunătățirea calității raționamentului. (ISA 230:A9)

Opinia auditorului este ea însăși consecința aplicării unui întreg demers de manifestare a raționamentului profesional în diferitele etape ale auditului și sub diversele forme. Formulări precum: „toate aspectele semnificative”, „asigurare rezonabilă” și chiar conceptul de „reprezentare exactă” induc un anumit grad de relativitate, care izvorăște din însuși raționamentul profesional.

Etimologic, conceptul de opinie desemnează o părere, judecată sau idee. Prin urmare, putem afirma că opinia auditorului este esența utilizării raționamentului profesional în demersul său în cadrul misiunilor de asigurare, iar aceasta este „mai degrabă convingătoare decât concludentă” (ISA 200:5).

Enunțarea unei opinii presupune un întreg demers de fundamentare care necesită manifestarea raționamentului profesional al auditorului (ISA 705:2).

Adeseori, optarea pentru opinia cu rezerve vs opinia contrară, respectiv între opinia cu rezerve sau imposibilitatea

exprimării unei opinii ține exclusiv de raționamentul profesional, în funcție de aprecierea dată de auditor caracterului denaturării (semnificative și/sau nu omniprezente), respectiv de cantitatea de probe obținute (suficiente și adecvate).

Manifestarea profesionalismului, a spiritului critic și a personalității auditorului devin determinante în formularea unor judecăți profesionale și în procesul de luare a deciziilor.

Concluzii și perspective

Analiza prezentată în cuprinsul materialului de față a avut ca scop evidențierea impactului pe care raționamentul profesional îl are la nivelul procesului decizional din cadrul misiunii de audit. Complexitatea situațiilor cu care auditorii se confruntă în activitatea practică face imposibilă identificarea tuturor soluțiilor în prevederile standardelor profesional, fapt ce impune exercitarea propriei judecăți profesionale.

Numărul mare de menționări exprese ale acestui concept, precum și faptul că acesta este sugerat la nivelul tuturor deciziilor arată necesitatea coroborării standardelor profesionale cu raționamentul profesionistului contabil implicat în misiunea de audit.

Ca perspectivă de cercetare, se intenționează realizarea unui studiu particularizat pe etapa de determinare a pragului de semnificație, element considerat „piatra de temelie” a misiunii de audit.

Mai exact, se urmărește identificarea factorilor care contribuie la fundamentarea raționamentului profesional exercitat în scopul stabilirii unui nivel cât mai corect al pragului de semnificație.

Acknowledgements

Materialul de față a fost realizat cu sprijinul financiar oferit prin proiectul european "Adaptarea curriculei universitare, de masterat, la cerințele pieței muncii din România în domeniul proiectelor finanțate din fondurile structurale și de coeziune" Contract POSDRU/86/1.2/S/64076, realizat în cadrul Universității Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor

This work was possible with the financial support of the European program "Adaptation of the university curricula of master to the labor market in Romania in the projects financed from structural and cohesion funds", Contract POSDRU/86/1.2/S/64076, developed by Babes-Bolyai University, Faculty of Economic Sciences and Business Administration.

Referințe bibliografice

Bedard, J.C., Graham, L.E., (2002), *The effects of decision aid orientation on risk factor identification and audit test Planning*, Auditing, vol.21, no.2, pp. 39-56;

Bhattacharjee, S., Maletta, M., Moreno, K., (2007), *The Cascading of Contrast Effects on Auditors' Judgments in Multiple Client Audit Environments*, The Accounting Review, vol. 82, no.5, pp. 1097-1117;

Gray, Iain; Manson, Stuart, *The audit process. Principles, practice and cases*, ISA Edition, 4th Edition, Thomson Learning, ISBN 978-1-84480-678-2, 2008;

Moore, Guy (2009), *Using professional judgment, the Auditor's Report*, American Accounting Association, Accounting and Business Education Research and Practice Worldwide, vol. 33, no. 1;

Popa I. E., Tiron Tudor A., Șpan G. A. (2012), *Raționamentul profesional-factor determinant în creșterea calității misiunilor de asigurare*, Revista „Audit Financiar” nr. 2, pp. 34-40;

Porter, Brenda; Simon, Jon; Hatherly, David, *Principles of external auditing*, 3th Edition, John Wiley and Sons, Limited Publication, ISBN 978-0-470-01825-5, 2008;

Trotman, K.T., (2011), *A Different Personal Perspective through the Behavioral Accounting Literature*, Behavioral Research in Accounting, vol. 23, No. 1, pp. 203-208.

Trotman, K.T., Tan, H.C., Ang, N., (2011), *Fifty-year overview of judgment and decision-making research in accounting*, Accounting and Finance, vol.51, pp.278-360;

Institute of Chartered Accountants in Australia, *Professional judgment: are auditors being held to a higher standard than other professionals?*, National Library of Australia, ISBN 1-921245-08-5, 2006, www.charteredaccountants.com.au;

International Federation of Accountants (2010), *Standardele Internaționale de Audit*, www.ifac.org.

Raportările de mediu și auditul financiar

Ionel-Alin IENCIU*

Abstract

Environmental Reporting and Financial Audit

Because environmental reporting remains voluntary at international level, there are differences in quality and quantity of environmental information reported by entities. In this study, the author analyzed the correlation between the reporting of environmental information and the type of auditor. This paper is an empirical analysis of how the type of auditor may explain the reporting of environmental information. The sample consists of 64 entities listed on the Bucharest Stock Exchange, first, second and third categories in 10 sectors of activity with a potential impact on the environment. The author concludes that internationally recognized auditors, wanting to keep their reputation, have a strong incentive upon the entities imposing stricter standards and more accurate reporting. Thus, the entities listed on the Bucharest Stock Exchange, audited by audit firms which are part of the Big Four, have a higher level of environmental reporting.

Key words: *financial audit, BIG FOUR, environmental reporting, entities, Bucharest Stock Exchange*

JEL Classification: *M42, M49*

Cuvinte cheie: *audit financiar, firme Big Four, raportări de mediu, entități, Bursa de Valori București*

Introducere

Raportarea informațiilor de mediu este un instrument de furnizare de informații de mediu către părțile interesate și de reflectare a performanței de mediu și a

preocupărilor pe care le au companiile față de chestiunile de mediu (Shearer, 2002). Deoarece raportarea informațiilor de mediu rămâne la nivel internațional o acțiune voluntară, există diferențe în ce privește calitatea și cantitatea

de informații de mediu raportate de entitățile din diferite țări și sectoare de activitate.

Se poate observa existența unui număr mare de studii concentrate de-a lungul timpului pe analiza variației în timp și spațiu a raportării informațiilor de mediu, evidențiind factorii determinanți pentru raportarea de mediu (Frost, 2007; Taylor și Shan, 2007; Sumiani et al, 2007). Literatura identifică factori cum ar fi expunerea publică, legitimitatea entităților, legislația și normele, caracteristicile companiei (management, dimensiune, profitabilitate etc.), cultura, ca fiind factorii principali ce ar putea determina raportarea informațiilor de mediu.

În cadrul acestui studiu, ne-am concentrat pe factorii legați de auditul financiar pentru a explica variația raportărilor de mediu în cazul companiilor românești cotate la Bursa de Valori București.

Metodologia cercetării

Lucrarea evidențiază analiza empirică și teoretică a modului în care tipul de auditor financiar poate explica nivelul de raportare a informațiilor de mediu.

Eșantionul constă din 64 entități listate la Bursa de Valori București, aparținând categoriilor 1, 2 și 3, din 10 domenii de activitate cu posibil impact asupra mediului înconjurător: agricultură, silvicultură și pescuit; industria extractivă; industria prelucrătoare, producția și furnizarea de energie electrică, energie termică, gaz, apă; distribuția apei, salubritate, managementul deșeurilor, activități de recuperare a materialelor reciclabile; construcții; transport și depo-

* Asist.univ.dr., cercetător, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, e-mail: alin.ienciu@econ.ubbcluj.ro

Tabel 1 - Sectoare de activitate

		Frecvențe	Procent	Procente cumulate
Valid	Industria extractivă	3	4.5	4.5
	Industria prelucrătoare	44	68.8	73.3
	Energie, gaz, apă	1	1.6	74.9
	Construcții	6	9.4	84.3
	Instalații și întreținere	4	6.3	90.6
	Hoteluri, restaurante	3	4.7	95.3
	Transport	3	4.7	100.0
	Total	64	100.0	

Sursă: SPSS, versiunea 17.0

zitate; industria alimentară, hoteluri, restaurante; reparații, comerț cu amănuntul, întreținerea și instalarea de mașini și echipamente; tipărirea și reproducerea pe suporturi a înregistrărilor. Distribuția entităților este prezentată în tabelul 1.

La fel ca și în cazul altor studii (Cormier et al., 2005; O'Donovan și Gibson, 2007), se exclud din eșantion entitățile care activează în sectoare cu impact scăzut sau inexistent asupra mediului, cum ar fi activitățile financiare, imobiliare, activitățile de închiriere, învățământul, alte activități lucrative, sociale și personale, tehnologia informațională, presa, finanțarea ipotecilor, cercetare și dezvoltare, telecomunicații.

Raportarea de mediu în cazul entităților românești

Ca și în cazul altor țări din Europa Centrală și de Răsărit, România a moștenit din perioada comunistă grave probleme de mediu. Aceste probleme au fost cauzate de politica industrială bazată pe o productivitate ridicată, care nu lua în considerare impactul asupra mediului înconjurător și sănătatea publică. Sectoarele cu cele mai mari probleme

sunt: calitatea apei, evacuarea deșeurilor și poluarea aerului și solului. În România, politicile de mediu au apărut în cursul anilor 90, odată cu fostul Minister al Mediului. Obiectivele naționale legate de domeniul mediului au fost elaborate în 1992, „Strategia națională pentru protecția mediului” fiind revizuită în anii 1996 și 2002. Începând din anul 1999, România a adoptat o *Strategie Națională de Dezvoltare Durabilă*, în conformitate cu reglementările regionale din Europa și din întreaga lume. Din anul 2000, politicile naționale de mediu încearcă să evalueze standardele și obiectivele europene, aspectele de mediu devenind o componentă importantă pentru politica generală a României.

Anul 2007 marchează integrarea României în Uniunea Europeană, implementarea politicilor de mediu ale UE și introducerea de programe noi de finanțare europeană pentru activități de protecția mediului (fonduri structurale). Din 2008, România are o nouă Strategie Națională pentru Dezvoltare Durabilă, caracterizată printr-o nouă filozofie de dezvoltare a Uniunii Europene și acceptată pe plan mondial. Strategia stabilește ținte efective pentru tranziția la un model de dezvoltare generator de valoare adăugată, care tinde spre o continuă îmbunătățire a calității vieții oa-

menilor și a relațiilor acestora, în armonie cu mediul natural.

Cu toate acestea, până în acest moment nu există o legislație în acest domeniu, care să solicite companiilor românești, fie acestea cotate sau nu pe piața de capital, să furnizeze părților interesate rapoarte separate sau informații specifice legate de impactul de mediu. Furnizarea acestor informații ar fi utilă, mai ales pentru companiile cotate la bursă și pentru acelea care operează în industrii considerate cu grad ridicat de poluare. Cu alte cuvinte, angajamentul asumat de entitate în ce privește impactul de mediu sau chestiunile legate de mediu rămâne o acțiune voluntară în cazul entităților românești.

Deși Budeanu & Thidell (2006) consideră că întreprinderile românești sunt pregătite să ajungă din urmă practicile vestice, în ciuda stadiilor incipiente de prezentare publică a informațiilor de mediu, Ienciu et al. (2011) concluzionează că majoritatea informațiilor de mediu furnizate de entitățile române sunt incomplete și irelevante, nivelul raportărilor de mediu în acest caz fiind foarte scăzut, reflectând calitatea informațiilor de mediu raportate voluntar de entitățile române cotate la bursă comparativ cu cele ungare, pentru perioada cuprinsă între 2006 și 2008. Un alt studiu realizat de Ienciu (2011) susține faptul că informațiile de mediu furnizate de către organizațiile din România sunt incomplete și irelevante pentru părțile interesate. Studiul demonstrează că raportările de mediu în cazul entităților din România sunt influențate de dimensiunea entității, de expunerea la public și de structura acționariatului.

Jindrichovska și Purcărea (2011) și-au concentrat studiul pe responsabilitatea socială corporativă din două țări: Cehia și România. Studiul ia în considerare diferența de abordări specifice, chiar

dacă standardul raportărilor de mediu se bazează pe aceleași principii în ambele țări. De asemenea, pentru România poate fi adoptată o abordare de reglementare mai sistematică cu privire la raportarea de mediu.

Evaluarea modului în care performanța de mediu sau informațiile de mediu sunt raportate în 2010 de către entitățile românești cotate la Bursa de Valori București din categoria 1, 2 și 3 (EnvRep) se bazează pe un Indice de Dezvăluire (DI) pentru următoarele seturi de informații:

- **d1.** Informațiile non-financiare cu privire la obiectivele de mediu, management, politică și alte aspecte care pot reflecta performanța de mediu. Acest indicator poate însemna un scor de „1” dacă entitatea raportează acest gen de informații sau „0” dacă societatea nu raportează informațiile.
- **d2.** Indicatorii principali de performanță legați de impactul de mediu (apă, aer, sol). Acești indicatori sunt stipulați de Inițiativa Globală de Raportare¹, DEFRA² și de alte organizații. Indicatorul este „0” dacă entitatea nu raportează astfel de indicatori sau poate fi „1” dacă entitatea raportează acești indicatori chiar dacă nu sunt corelați cu indicatorii stipulați în directivele internaționale.
- **d3.** Indicatori financiari (investiții, costuri, provizioane de mediu). Acești indicatori reflectă în termeni monetari atitudinea entităților față de mediu. Valorile pot fi „0” dacă entitatea nu raportează aceste informații sau „1” dacă raportează acest gen de informații.

Această metodă de cuantificare a informațiilor de mediu permite integrarea diferitelor tipuri de informații într-o singură cifră, comparabilă de la entitate la entitate, care nu este foarte subiectivă deoarece acest proces nu reprezintă o examinare calitativă, dependentă de punctul de vedere al cercetătorului, care este diferit uneori de punctul de vedere al investitorului, dacă este vorba de relevanța raportărilor de mediu.

Prin urmare, indicele de raportare considerat este calculat astfel:

$$EnvRep_DI = \frac{\sum_{i=1}^n di}{m}, \quad (1)$$

Unde,

n – numărul elementelor raportate, n=3

m – numărul elementelor posibil de raportat, m=3

di – grupul de elemente raportat

Rezultatele obținute sunt prezentate în tabelul 2.

Conform tabelului nr. 2 putem observa că majoritatea companiilor listate pe piața de capital românească (în proporție de 71,9%) raportează doar o singură categorie de informații, în special de natură non-financiară, privind obiec-

tivele de mediu, de management și politice (d1). Din cele 64 de companii analizate, 8 raportează toate tipurile de informații de mediu, în timp ce 5 dintre ele nu raportează nici un fel de informație. Concluzionăm că, similar situației aferente perioadei 2006-2009, în 2010 calitatea și cantitatea informațiilor de mediu raportate de companiile din România au fost caracterizate prin irelevanță și incompletitudine.

Tipul auditorului financiar și raportările de mediu

Utilizarea pe scară largă a raportărilor de mediu pentru o varietate de scopuri pune problema obiectivității acestor informații. Verificarea obiectivității unor informații se poate realiza prin intermediul procesului de audit. La fel ca și informațiile de mediu prezentate în Situațiile financiare și informațiile prezentate în cadrul rapoartelor de mediu și al rapoartelor sustenabile sunt subiectul procesului de audit. Literatura de specialitate (Dixon et al, 2004; Sylph, 2005) evidențiază necesitatea de extindere a domeniului de aplicare a auditu-

Tabel 2 - Analiza descriptivă a raportărilor de mediu

		Indicele raportărilor de mediu		
		Frecvență	Procent	Percent Cumulat
Valid	nivel minim	5	7.8	7.8
	.33	46	71.9	79.7
	.67	5	7.8	87.5
	nivel maxim	8	12.5	100.0
	Total	64	100.0	

Sursă: SPSS, versiunea 17.0

1 Ghidul GRI 2011, disponibil pe <https://www.globalreporting.org/Pages/default.aspx>

2 Indicatorii principali ai performanței de mediu, Ghidul de Raportare pentru companiile din Marea Britanie, disponibil pe <http://www.defra.gov.uk/publications/2011/03/25/environmental-kpi-guidelines-pb11321/>

lui financiar pentru a îngloba aspectele de mediu, sugerând faptul că utilizatorii pot fi mai puțin interesați de nivelul de emisii poluate și mult mai interesați de implicațiile acestor emisii asupra situațiilor financiare ale unei companii, în special în situația în care societatea este amendată sau penalizată de către agențiile guvernamentale din cauza încălcării prevederilor de mediu. Institutul Contabililor Autorizați din Anglia și Țara Galilor (ICAEW³, 2000: 4) consideră că responsabilitățile auditorului sunt deja extinse la luarea în considerare a impactului problemelor de mediu asupra situațiilor financiare, iar Collison și Slomp (2000) sugerează faptul că fiecare contabil și auditor ar trebui să fie în măsură să evalueze consecințele aspectelor de mediu asupra situațiilor financiare (Chiang, 2010).

Auditul financiar reprezintă „un proces sistematic de obținere și evaluare obiectivă a unor afirmații privind acțiunile și evenimentele cu caracter economic, în vederea aprecierii gradului de conformitate a acestor afirmații cu criteriile prestabilite, precum și de comunicare a rezultatelor către utilizatorii interesați” (Tiron, 2009: 29).

Acest proces este desfășurat de către persoane fizice sau juridice legal abilitate, în cadrul cărora PricewaterhouseCoopers, Ernst&Young, Deloitte și KPMG sunt recunoscute la nivel internațional ca fiind cele mai mari companii care activează în acest domeniu, cele patru fiind cunoscute sub denumirea de Big Four.

Datar et al. (1991) au sugerat faptul că entitățile pot alege o societate de audit mare (Big Four) în timp ce această alegere reprezintă un semnal către investitori asupra faptului că sunt pregătite să accepte cerințele ridicate privind

nivelul calitativ al raportărilor pe care astfel de companii le pretind.

În ultimul timp entitățile din grupul Big Four s-au implicat tot mai mult la nivel internațional în revizuirea rapoartelor sustenabile și de mediu. Într-un studiu condus de KPMG privind publicarea informațiilor de mediu s-a demonstrat faptul că majoritatea entităților își auditează rapoartele de mediu independent de rapoartele financiare, numărul acestora fiind în creștere (Bențianu și Georgescu, 2008). Potrivit raportului *The Value Reporting, Revolution: Moving Beyond the Earnings Game*, emis de PricewaterhouseCoopers, pentru a crea valoare pe termen lung pentru societate, acționari și alți utilizatori, entitățile trebuie să acorde atenție aspectelor sociale și de mediu. De asemenea, firmele din grupul Big Four sunt implicate în redactarea și interpretarea unor ghiduri privind raportările sustenabile sau de mediu la nivel internațional.

Ca urmare a implicării acestor entități în plan teoretic și practic în emiterea și auditarea rapoartelor de mediu la nivel internațional, a experienței și a cerințelor pe care aceste entități și le-au format în ceea ce privește raportarea unor informații de mediu, am construit următoarea ipoteză de cercetare: *entitățile din România cotate la Bursa de Valori București care sunt auditate de către entități din cadrul Big Four raportează mai multe informații privind impactul*

asupra mediului. Studiile întreprinse de Xiao et al. (2004), respectiv Wang et al. (2008) au demonstrat o asociere pozitivă între tipul auditorului și nivelul raportărilor voluntare de mediu.

Astfel, variabila dependentă este reprezentată de nivelul raportărilor de mediu (Env_Rep DI), determinată conform ecuației prezentate anterior, respectiv variabila independentă este reprezentată de tipul auditorului financiar (Tip_auditor) care reprezintă o variabilă nominală ce poate primi valoarea „0” dacă auditorul financiar care a auditat situațiile financiare 2010 ale entității nu face parte din grupul Big Four, respectiv valoarea „1” dacă auditorul financiar care a auditat situațiile financiare 2010 ale entității face parte din grupul Big Four. Din punct de vedere a celor 64 de entități din România cuprinse în studiu, situația se prezintă conform Tabelului 3.

Observăm faptul că pentru 31,3% dintre entitățile cuprinse în studiu situațiile financiare sunt auditate prin intermediul entităților Big Four. Ipoteza de cercetare, respectiv corelația dintre nivelul raportărilor de mediu și tipul auditorului este testată prin intermediul corelațiilor statistice utilizând programul SPSS, versiunea 17.00 (Tabel 4).

Din analiza corelațiilor statistice putem remarca faptul că tipul auditorului influențează nivelul raportărilor de mediu într-o măsură relativ mică.

Tabel 3 - Analiza descriptivă a tipului de auditor financiar

		Frecvența	Percent	Procent valid
Valid	nu este membru Big Four	44	68.8	68.8
	membru Big Four	20	31.3	31.3
	Total	64	100.0	100.0

Sursă: SPSS, versiunea 17.0

3 Institutul Contabililor Autorizați din Anglia și Țara Galilor

Tabel 4 - Analiza corelațiilor dintre Tip_auditor și Env_Rep DI

		Tip_auditor	
Kendall's tau_b	Env_Rep DI	Correlation Coefficient	.360**
		Sig. (2-tailed)	.003
		N	64
Spearman's rho	Env_Rep DI	Correlation Coefficient	.376**
		Sig. (2-tailed)	.002
		N	64
Pearson Corr	Env_Rep DI	Correlation Coefficient	.376**
		Sig. (2-tailed)	.002
		N	64

Sursă: SPSS, versiunea 17.0

Concluzii

Considerăm că alegerea unui auditor financiar poate reprezenta un reper cu privire la valoarea sau reputația unei entități, trezind interes din partea investitorilor. Implicarea tot mai mare la nivel internațional a entităților Big Four în emiterea unor standarde privind raportările de mediu, precum și în auditarea rapoartelor de mediu în cadrul unor entități cotate pe piețe de

capital au determinat aceste entități să crească cerințele de raportare a informațiilor de mediu în cadrul entităților din România pe care acestea le auditează.

Putem concluziona faptul că auditorii recunoscuți la nivel internațional, din dorința de a-și păstra reputația, au un stimulent puternic asupra entităților privind impunerea unor standarde de raportare mai stricte și mai precise. Astfel, entitățile cotate la Bursa de Valori București, pentru a deveni mai

attractive pentru investitori recurg la serviciile de audit ale marilor societăți de audit care fac parte din grupul Big Four, fiind astfel determinate să prezinte un nivel al raportărilor de mediu mai ridicat. Ipoteza construită poate astfel fi validată în cadrul eșantionului propus, urmând a fi testată în cadrul altor eșantioane reprezentative.

Acknowledgements

Prezenta lucrare este parte integrantă a proiectului de cercetare POS-DRU/89/1.5/S/59184 "Performanță și excelență în cercetarea postdoctorală în domeniul științelor economice din România", Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca fiind partener în cadrul proiectului.

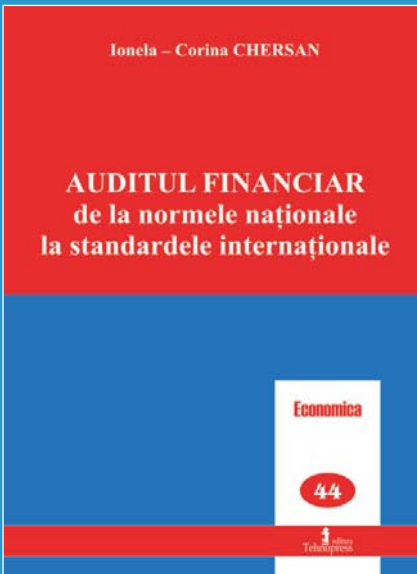
This paper is part of the research project POSDRU/89/1.5/S/59184 "Performance and excellence in postdoctoral research within the field of economic sciences in Romania", Babeș-Bolyai University, Cluj-Napoca being a partner within the project

Referințe bibliografice

- Bențianu, L., Georgescu, I. (2008), *Approaches of Environmental Information Audit in Annual Reports*, Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, vol. 1, no. 10, Faculty of Sciences, "1 Decembrie 1918" University, Alba Iulia
- Budeanu, A., Thidell, A. (2006), *Voluntary environmental reporting in Romania*, Environmental Engineering and Management Journal, 5(3): 487-508, <http://omicron.ch.tuiasi.ro/EEMJ/>.
- Chiang, C. (2010), *Insights into current practices in auditing environmental matters*, Managerial Auditing Journal, Vol. 25 No. 9, 2010, pp. 912-933
- Collison, D. and Slomp, S. (2000), *Environmental accounting, auditing and reporting in Europe: the role of FEE*, The European Accounting Review, Vol. 9 No. 1, pp. 111-29.
- Cormier, D., Magnan, M., Van Velthoven, B. (2005), *Environmental Disclosure Quality in Large German Companies: Economic Incentives, Public Pressures or Institutional Conditions?*, European Accounting Review, 14(1), 3-39.
- Datar, S., Feltham, G., & Hughes, J. (1991), *The role of auditor and auditor quality in valuing new issues*, Journal of Accounting and Economics, 14, 3-49.
- Dixon, R., Mousa, G.A. and Woodhead, A.D. (2004), *The necessary characteristics of environmental auditors: a review of the contribution of the financial auditing profession*, Accounting Forum, Vol. 28 No. 2, pp. 119-38.
- Frost, G. (2007), *The Introduction of Mandatory Environmental Reporting Guidelines: Australian Evidence*, ABACUS, 43(2), 23-45.
- Ienciu A., Muller V., Matis D. (2011), *Environmental reporting within the Romanian Companies*, International Journal of Energy and Environment, 5(1): 123-131.
- Ienciu A. (2011), *Factors that explains environmental reporting*

- at Romanian entities level, *Journal of International Management Studies*, 11(2): 40-48.
- Jindrichovska, I., Purcarea, I. (2011), *CSR and Environmental Reporting in the Czech Republic and Romania: country comparison of rules and practices*, *Accounting and Management Information Systems*, 10(2): 202-227.
- Kun Wang, Sewon O, M. Cathy Claiborne, *Determinants and consequences of voluntary disclosure in an emerging market: Evidence from China*, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation* 17 (2008) 14-30
- O'Donovan Gary & Gibson Kathy (2007), *Corporate governance and environmental reporting: an Australian study*, *Corporate Governance - an International Review*, 15, pp. 944-956
- Shearer, T. (2002), *Ethics and accountability: From for-itself to the for-the-other*, *Accounting, Organisations and Society*, 27(6): 541-575.
- Sumiani, Y., Haslinda, Y., Lehman, G. (2007), *Environmental Reporting in a Developing Country: A Case Study on Status and Implementation in Malaysia*, *Journal of Cleaner Production*, 5(3), 34-56.
- Sylph, J. (2005), *Corporate sustainable management and environmental management accounting*, paper presented at the International Federation of Accountants, Bangkok, November 24.
- Taylor, D. and Shan, Y.G. (2007), *What Drives the Fledgling Practice of Social and Environmental Reporting by Chinese Companies Listed in Hong Kong?*, *Accounting, Accountability and Performance*, Nathan, 13, 56-78.
- Tiron T.A., Fulop, M., Cîrstea, A., Iosivan, R., Covaciu, L., Costea, A. (2009), *Fundamentele auditului financiar*, ISBN 978-973-8915-82-4, Editura Accent, Cluj-Napoca
- Xiao, J. Z., He, Y., & Chow, C.W. (2004), *The determinants and characteristics of voluntary internet-based disclosures by listed Chinese companies*, *Journal of Accounting and Public Policy*, 23, 191-225.
- ICAEW (2000), *Environmental Issues in the Audit of Financial Statements*, ICAEW, London.

Semnal editorial

Lucrarea „*Auditul financiar de la normele naționale la standardele internaționale*” apărută recent la editura Tehnopres, se adresează, în egală măsură, celor care urmează studii universitare economice (la nivel de licență, master și doctorat), candidaților la examenul de acces la stagiu și la cel de aptitudini organizate de Corpul

Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România și de Camera Auditorilor Financiar din România, precum și practicienilor din aceste domenii.

Autoarea – Ionela Corina Chersan – este un apreciat cadru didactic la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, totodată, ferventă cercetătoare în domeniul contabilității și auditului, o serie de studii purtând semnătura sa fiind publicate în revista „Audit Financiar”.

„Desigur, nu putem avea speranța că, citind această carte, oricine va fi capabil să realizeze, fără greșală, o misiune de audit” – afirmă autoarea în debutul cărții. „Nu credem că, singure, cărțile pot oferi cunoașterea în acest domeniu. Este și motivul pentru care am prezentat recomandările Federației Internaționale a Contabililor privind pregătirea cerută celor care doresc să devină membri ai organizațiilor profesionale contabile, precum și cerințele impuse de organismele naționale. Pentru a acoperi rezonabil vastul domeniu al auditului, am structurat lucrarea

în două părți: Partea I - *Concepte. Etape. Metodologie* și Partea a II-a - *Organizare. Standarde. Etică*. Am considerat că, în acest fel, pot fi tratate în mod exhaustiv cele mai multe aspecte care dau conținut auditului financiar. În stabilirea acestei structuri am pornit de la premisa că o asemenea carte ar trebui să clarifice unele lucruri, să ofere alternative și, mai ales, să provoace la căutarea și găsirea de soluții pentru problemele apărute în cursul derulării unei misiuni de audit. De asemenea, am încercat să asigurăm o cât mai mare cursivitate textului și să oferim cât mai multe informații deoarece toți cei cărora li se adresează cartea sunt grăbiți să afle cât mai multe, citind cât mai puțin. Trebuie să spunem, însă, că nu tot ceea ce trebuie să știe o persoană interesată de audit se va găsi aici dar este indicată calea de urmat pentru a le afla.

Știm că majoritatea cărților de audit sunt sau par *prea teoretice*. Din acest motiv am încercat să exemplificăm, acolo unde a fost posibil, modalitatea concretă de desfășurare a misiunii de audit.”

Bugete, decizie și performanță financiară

- o abordare integrată în entitățile economice

Gabriela Lidia TĂNASE*, Aurelia ȘTEFĂNESCU**
& Eugeniu ȚURLEA***

Abstract

Budgets, Decision and Financial Performance - an Integrated Approach to Economic Entities

The approach of this research is founded on the results presented in the article "Assertions and Controversies Concerning Budgets in Economic Entities", published in issue no. 7/2012 of "Audit Financiar" Journal, which highlighted the active role of budgets in economic entities, based on existing conceptual controversies in publications on the matter. In this article authors continue the research in a dual manner: identification of conceptual dimensions specific to budgeting process, and identification of applied role of budgets, analyzing the impact of the information provided by them on the decision process adopted by the management of an economic entity. They also presents in a sequential manner, budgeting stages, correlations between budgets and analyzes decisions of an entity management in case of an existing budgeting process or in its absence. The research offers a synthesis of the ideas published regarding this subject in the national and international publications.

Key words: *economic entity, budgets, phases, decision, responsibility, management, financial performance*

JEL Classification: : G31, M41

Cuvinte cheie: *entitate economică, bugete, etape, decizie, responsabilitate, management, performanță financiară*

* Drd., Academia de Studii Economice București, e-mail: gabrielatanase26@yahoo.com

** Prof.univ.dr., Academia de Studii Economice București, e-mail: stefanescu.aura@gmail.com

*** Prof.univ.dr., Academia de Studii Economice București, e-mail: eturlea@yahoo.com

Introducere

Premisa realizării acestei cercetări a fost aceea de a identifica din perspectivă aplicativă rolul bugetelor în cadrul entităților economice pe fondul controverselor existente în literatura de specialitate. Prezenta cercetare vizează o sinteză a aserțiunilor conceptuale privind procesul de elaborare a bugetelor, dublată de o abordare secvențială și aplicativă a elaborării bugetelor pentru o entitate economică din sectorul panificației. De asemenea, cercetarea are în vedere intercorelarea, valoarea informațională unitară și integrată a bugetelor, precum și impactul procesului bugetar asupra deciziilor adoptate de către management privind strategia entității economice.

Considerăm că o astfel de abordare argumentează și confirmă ipoteza conform căreia bugetele reprezintă un referențial fundamental în procesul decizional al managementului entității pentru realizarea cu succes a obiectivelor de performanță propuse.

Metodologia cercetării

Cercetarea efectuată este de tip interpretativ și aplicativ. Prin recurs la cercetarea de tip interpretativ au fost prezentate dimensiunile conceptuale specifice procesului de elaborare a bugetelor în entitățile economice, prin raportare la ideile publicate pe această temă în literatura de specialitate.

Pentru a completa abordarea conceptuală a procesului bugetar, s-a elaborat secvențial întreaga rețea de bugete în

cazul unei entități economice din sectorul panificației. Perspectiva aplicativă a cercetării a permis identificarea valorii informaționale a bugetelor, fundamentarea și confirmarea importanței procesului bugetar în cadrul procesului decizional al managementului, focalizat pe crearea și îmbunătățirea performanței financiare a entităților economice.

Abordări conceptuale privind etapele elaborării bugetelor în entitățile economice

La nivelul literaturii de specialitate, procesul de elaborare a bugetelor în entitățile economice este abordat multidimensional. Caraiani et al (2010)¹ abordează procesul de elaborare a bugetelor într-o manieră duală, respectiv actorii implicați și fazele de elaborare. Din punct de vedere al actorilor, procesul de elaborare a bugetelor implică managementul general, contabilitatea managerială și centrele de responsabilitate. În ceea ce privește fazele de elaborare a bugetelor, autorii delimitează cinci faze. Prima fază debutează la nivelul managementului general al entității și constă în stabilirea axelor strategice și a obiectivelor generale pentru elaborarea bugetelor. Complementar, contabilitatea managerială transmite ipotezele economice și monetare, previziunile interne privind evoluția costurilor centrelor de

responsabilitate. A doua fază implică centrele de responsabilitate care realizează prebugetele. A treia fază responsabilizează serviciile de contabilitate managerială și presupune consolidarea variantelor de buget transmise de centrele de responsabilitate. A patra fază este dedicată negocierilor dintre managementul general și centrele de responsabilitate și au ca obiectiv consensul privind obiectivele de activitate, veniturile, cheltuielile și investițiile. Ultima fază constă în elaborarea și prezentarea bugetului master consiliului de administrație, care îl validează. Bugetul validat este transmis tuturor centrelor de responsabilitate.

Ionașcu et al (2003)² consideră că etapele circumscrise procesului bugetar sunt: stabilirea obiectivelor firmei pentru anul următor sau determinarea planului operațional, elaborarea unor bugete provizorii sau prebugete, verificarea coerenței bugetare, elaborarea bugetelor definitive și transmiterea acestora și urmărirea execuției bugetelor și actualizarea lor.

Călin et al (2002)³ apreciază că procesul de elaborare a bugetelor debutează cu obținerea informațiilor privind obiectivele entității economice, rezultatele înregistrate în anii anteriori și stabilirea unor previziuni interne și externe. Pe baza acestor informații se conturează primele variante de bugete, urmate de verificarea fezabilității și a conformității bugetelor, întocmirea bugetelor financiare și a situațiilor financiare previzionale prin elaborarea bugetului master și aprobarea acestora. Ultima etapă este

reprezentată de controlul bugetar. O idee similară este susținută de Caraiani et al (2008)⁴ și intitulată etapele procesului de planificare și control. Prima etapă constă în stabilirea obiectivelor organizației. În cadrul următoarelor etape se formulează planurile strategice pe termen lung, se previzionează cifra de afaceri pe termen lung, se determină strategia de marketing, iar apoi se previzionează cifra de afaceri pe termen scurt. Această ultimă etapă interrelaționează cu următoarele demersuri: stabilirea politicilor de producție și construirea bugetului producției, bugetului aprovizionărilor, bugetului resurselor umane și a bugetului cheltuielilor de capital; identificarea politicilor de marketing și elaborarea bugetului activității de publicitate și a bugetului vânzărilor; stabilirea politicilor generale de management și de cercetare și elaborarea bugetului activității de cercetare și a bugetului cheltuielilor generale de administrație; și apoi determinarea politicilor de control și elaborarea bugetelor pe produse, pe ramuri și a bugetelor regionale. În cadrul ultimei etape, bugetele sunt corelate și sintetizate în rapoarte financiare previzionale.

Din perspectiva companiilor gestionate în mod corespunzător, Hongren et al (2006)⁵ divizează activitatea bugetară astfel: planificarea performanțelor companiei ca întreg și pe subunități (departamente, secții); elaborarea unui cadru de referință, a unui set specific de previziuni cu care să se compare rezultatele efective; investigarea abaterilor de la planuri și adoptarea măsurilor

1 Caraiani C., Dascălu, C., Gușe R., Lungu C., *Contabilitate managerială. Tehnologii contabile integrate de raportare și decizie*, Ed. ASE, București, 2010, pp.75

2 Ionașcu I., Stere M., Filip A., *Control de gestiune*, Ed. Economică, București, 2003, pp. 135

3 Călin, O.(coord.) *Contabilitatea de gestiune*, Ed. Tribuna Economică, București, 2001, pp. 105

4 Caraiani, C., Dumitrana, M., Dascălu, C., Lungu, C., Calu, D., A., Gușe, G., R., Dumitru, M., Jinga, G., Vulpoi, M., Jianu, I., *Contabilitate de gestiune & control de gestiune*, Ed. Universitară, București, 2008, pp. 260

5 Hongren, T., Ch., Datar, M., S., Foster, G., *Contabilitatea costurilor, o abordare managerială*, ediția a 11-a, traducere, Ed. ARC, Chișinău, 2006, pp. 203

corective; planificarea reiterată, în funcție de feedback și de eventualele modificări ale condițiilor de bază.

Într-o altă viziune, Badea & Dobrin (2006)⁶ decupează procesul bugetar în următoarele etape: determinarea obiectivelor entității economice pentru anul următor, realizarea studiilor pregătitoare, întocmirea proiectelor de bugete, alegerea unui buget din mai multe variante, elaborarea și discutarea bugetelor adoptate și elaborarea previziunilor definitive.

Cercetarea abordărilor conceptuale privind elaborarea bugetelor evidențiază că acestea se circumscriu unui proces secvențial, exhaustiv și integrat, care include un set de etape intercorelate, implică toate diviziunile organizaționale ale entității economice și are ca obiectiv trasarea strategiei entității și direcționarea acesteia către obținerea și îmbunătățirea performanței financiare. De asemenea, remarcăm congruența abordărilor procesului de elaborare a bugetelor, incongruențele etapelor procesului bugetar fiind generate numai din punct de vedere al denumirii și al gradului de divizare.

Elaborarea bugetelor și procesul decizional. Cazul unei entități economice din sectorul de panificație

Demersul identificării corelației dintre procesul bugetar și procesul decizional are ca fundament prezentarea secvențială a elaborării bugetelor pentru o enti-

tate economică din sectorul produselor de panificație și patiserie. Din oferta variată a entității am selectat două produse: franzela albă și cozonacul cu cacao și stafide.

Obiectivele stabilite de către managementul entității economice pentru anul 2013 sunt următoarele: creșterea vânzărilor, majorarea cotei de piață, atragerea de noi clienți, modernizarea rețelei de distribuție și extinderea ariei geografice, majorarea cifrei de afaceri, a rezultatului de exploatare, a marjei, precum și a ratelor de rentabilitate. Previziunile efectuate de către managementul entității pentru mediul extern vizează puterea de cumpărare, inflația, preferințele consumatorilor, activitatea și poziția concurenților semnificativi pe piața produselor de panificație. Managementul entității are ca obiectiv limitarea creșterii prețurilor de vânzare a produselor oferite la 1,5%, pe fondul anticipării politicii comerciale a concurenților și a scăderii puterii de cumpărare a consumatorilor. Pentru realizarea obiectivului de majorarea a vânzărilor cu 2% în anul 2013, managementul entității anticipează efectuarea unor investiții pentru creșterea capacității de producție și desfacere. Pentru creșterea capacității de producție, entitatea va achiziționa o linie de producție care va determina îmbunătățirea gradului de automatizare a procesului de producție și reducerea numărului de salariați cu maximum 2%. Pentru creșterea capacității de desfacere, entitatea va achiziționa mijloace de transport speciale și va efectua cheltuieli suplimentare pentru publicitatea și promovare produselor. Complementar, entitatea previzionează vânzări semnificative în preajma sărbătorilor Pascale și de Crăciun. Pe fondul scăderii puterii de cumpărare a

consumatorilor și al reducerii de personal previzionată, managementul anticipează o majorare a salariilor cu 0,5%. De asemenea, se estimează creșterea costurilor de producție ale celor două produse fabricate, ca urmare a trendului ascendent al prețurilor materiilor prime utilizate în procesul de fabricație dar și a creșterii cantității de produse fabricate.

Având ca premisă obiectivele și ipotezele stabilite de către managementul entității și informațiile din anii precedenți, centrele de responsabilitate demarează procesul de elaborare a următoarelor bugete: bugetul vânzărilor, bugetul activității comerciale, bugetul de producție, bugetul resurselor umane, bugetul cheltuielilor indirecte de producție, bugetul cheltuielilor generale de administrație, bugetul aprovizionărilor, bugetul costurilor de producție, bugetul cheltuielilor de capital, bugetul taxei pe valoarea adăugată, contul de rezultate previzional, bugetul de trezorerie, bilanțul previzional.

Bugetul vânzărilor se elaborează pe baza previziunilor privind cantitățile vândute și prețurile de vânzare aferente, pornind de la datele înregistrate în anii anteriori, precum și de la previziunile managementului. În procesul de elaborare al acestui buget se au în vedere și alte elemente, dintre care menționăm: politica comercială a entității, informațiile despre cantitățile vândute și prețurile de vânzare din anii anteriori, puterea de cumpărare, concurenții de pe piața produselor de panificație, capacitatea de producție a entității, programul de vânzări, contractele comerciale, studiile de marketing efectuate, planurile de publicitate și promovare. Informațiile degajate de bugetul vânzărilor (Tabelul nr. 1⁷)

6 Badea, F., Dobrin, C., *Gestiunea bugetară a sistemelor de producție*, ediția a doua, Ed. Economică, București, 2006, pp.43

7 Sursa tabelelor 1-13: proiecție proprie, pe baza datelor obținute în cercetare

evidențiază că entitatea urmează să înregistreze vânzări maxime de pâine albă în trimestrul III și de cozonac cu cacao și stafide, în trimestrul IV.

Elaborarea *bugetului activității comerciale* se fundamentează pe cantitățile vândute, previzionate în cadrul bugetului vânzărilor, precum și pe elemente privind politica de personal, numărul de angajați implicați în distribuția produselor, evoluția cheltuielilor cu salariile și cu protecția socială, cheltuielile estimate pentru publicitatea și promovarea produselor, politica de amortizare, numărul

și valorile mijloacelor de transport utilizate în cadrul activității comerciale (Tabelul nr.2).

Bugetul de producție reflectă planul de fabricație al celor două produse pentru a sincroniza programul vânzărilor cu nevoile de stocuri (Tabelul nr. 3).

Având în vedere termenul redus de valabilitate și perisabilitatea celor două produse de panificație, entitatea nu va constitui stocuri.

Demersul elaborării *bugetului resurselor umane* are în vedere bugetul de pro-

ducție și informațiile furnizate de către departamentul de resurse umane privind salariile orare ale muncitorilor direct productivi, timpul necesar sau norma de muncă, majorările salariale, eventualele modificări generate de concedii medicale, promovări, pensionări, reducerea numărului de salariați etc.

Informațiile prezentate în bugetul resurselor umane (Tabelul nr.4) sunt utile în procesul decizional al managementului privind redimensionarea costurilor capitalului uman (spre exemplu, reducerea tarifului orar, a numărului personalului

Tabel 1 - Bugetul vânzărilor pentru anul 2013

Previzionarea cantităților și a prețului de vânzare						
Produs	Preț de vânzare (um)	Unități fizice				
		Total	Trim. 1	Trim. 2	Trim. 3	Trim. 4
Franzelă albă	4,5	1.500.000.000	400.000.000	300.005.000	400.500.000	399.495.000
Cozonac cu cacao și stafide	8,0	7.000.000	1.400.000	1.200.000	1.500.000	2.900.000
Total	-	1.507.000.000	401.400.000	301.205.000	402.000.000	402.395.000
Previzionarea veniturilor (um)						
Franzelă albă		6.750.000.000	1.800.000.000	1.350.022.500	1.802.250.000	1.797.727.500
Cozonac cu cacao și stafide		56.000.000	11.200.000	9.600.000	12.000.000	23.200.000
Total		6.806.000.000	1.811.200.000	1.359.622.500	1.814.250.000	1.820.927.500

Tabel 2 - Bugetul activității comerciale pentru anul 2013 - um -

Cheltuieli	Trim. 1	Trim. 2	Trim. 3	Trim. 4	Total
Salarii	1.250.000	1.150.000	1.000.000	1.600.000	5.000.000
Protecție socială aferentă salariilor	260.000	240.000	235.000	265.000	1.000.000
Combustibili	395.000	365.000	360.000	380.000	1.500.000
Amortizarea imobilizărilor corporale	575.000	570.000	560.000	595.000	2.300.000
Reclama și publicitatea produselor	470.000	462.000	440.000	478.000	1.850.000
Total	2.950.000	2.787.000	2.595.000	3.318.000	11.650.000

Tabel 3 - Bugetul de producție pentru anul 2013

Produs	Unități fizice				
	Trim. 1	Trim. 2	Trim. 3	Trim. 4	Total
Franzelă albă	400.000.000	300.005.000	400.500.000	399.495.000	1.500.000.000
Cozonac cu cacao și stafide	1.400.000	1.200.000	1.500.000	2.900.000	7.000.000
Total	401.400.000	301.205.000	402.000.000	402.395.000	1.507.000.000

direct productiv). De asemenea, acest buget oferă informații privind lichiditățile pe care entitatea trebuie să le dețină pentru plata salariilor și a datoriilor conexe.

Bugetul cheltuielilor indirecte de producție reflectă cheltuielile indirecte previzionate, corelate cu producția estimată (Tabelul nr.5). Acest buget reunește informații furnizate de către departamentul de resurse umane (salariile personalului indirect productiv și protecția socială aferentă) și departamentul de contabilitate (costurile cu utilitățile, amortizarea imobilizărilor care nu sunt utilizate în procesul de producție etc.). Pentru managementul entității economice, bugetul cheltuielilor indirecte de producție oferă informații relevante în procesul decizional de reducere a costurilor.

Bugetul cheltuielilor generale de administrație previzionează cheltuielile generate de activitatea de administrare a entității economice (Tabelul nr.6). Construcția bugetului are la bază informații furnizate de către departamentul de resurse umane (salariile personalului administrativ și protecția socială aferentă) și departamentul de contabilitate (cheltuieli cu chirii, impozite etc.).

Bugetul aprovizionărilor corelează consumurile de materiale și necesarul de achiziționat. Informațiile necesare pentru construirea acestui buget sunt furnizate de contabilitatea de gestiune și de următoarele bugete: bugetul producției (informații privind aprovizionarea cu cantitățile necesare producției estimate și stocului de siguranță necesar), bugetul cheltuielilor indirecte de producție (informații privind materialele

indirecte necesare producției), bugetul cheltuielilor generale de administrație (informații privind aprovizionarea cu materialele indirecte necesare activității administrative) și bugetul activității comerciale (informații privind aprovizionarea cu materiale indirecte necesare desfășurării activității comerciale) (Tabelele nr. 7-7.1,7.2). La acestea se adaugă și estimări ale prețurilor de achiziție aferente materiilor prime utilizate. La nivelul entității economice, bugetul aprovizionărilor reprezintă un instrument de management al achizițiilor menit să limiteze derapajele în programele de producție și de vânzări. Prin informațiile pe care le oferă, respectiv costul materialelor directe și indirecte, acest buget orientează managementul entității spre identificarea alternativelor de aprovizionare care să asigure costuri reduse, dar calitate ridicată.

Tabel 4 - Bugetul resurselor umane pentru anul 2013

Produs	Programarea orelor și tarifelor de muncă		Manopera directă (um)				
	Ore/50 buc	Tarif (um)	Trim. 1	Trim. 2	Trim. 3	Trim. 4	Total
Franzelă albă	1	8	64.000.000	48.000.800	64.080.000	63.919.200	240.000.000
Cozonac cu cacao și stafide	1	10	280.000	240.000	300.000	580.000	1.400.000
Total			64.280.000	48.240.800	64.380.000	64.499.200	241.400.000

Tabel 5 - Bugetul cheltuielilor indirecte de producție pentru anul 2013 - um -

Cheltuieli	Trim. 1	Trim. 2	Trim. 3	Trim. 4	Total
Materiale consumabile	700	650	600	700	2.650
Salarii	5.000	5.300	5.150	5.278	20.728
Protecție socială aferentă salariilor	1.000	1.060	1.030	1.055,60	4.145,60
Energie electrică	2.000	1.950	1.879	1.910	7.739
Gaze naturale	2.910	2.100	2.888	2.870	10.768
Apă	1.789	1.690	1.700	1.800	6.979
Impozit pe clădiri	3.000	3.000	3.000	3.000	12.000
Asigurări privind imobilizările corporale	2.100	2.100	2.100	2.100	8.400
Amortizarea imobilizărilor corporale	900	900	900	900	3.600
Întreținere și reparații curente	100	500	300	250	1.150
Total	19.499	19.250	19.547	19.863,60	78.159,60

Tabel 6 - Bugetul cheltuielilor generale de administrație pentru anul 2013 - um -

Cheltuieli	Trim. 1	Trim. 2	Trim. 3	Trim. 4	Total
Materiale consumabile	1.200	1.000	1.100	900	4.200
Salarii	20.000	20.000	20.000	20.000	80.000
Protecție socială aferentă salariilor	4.000	4.000	4.000	4.000	16.000
Energie electrică	1.000	1.000	1.000	1.000	4.000
Apă	500	500	500	500	2.000
Chirii	6.000	6.000	6.000	6.000	24.000
Asigurări privind clădirile	1.300	1.300	1.300	1.300	5.200
Amortizarea imobilizărilor corporale	250	250	250	250	1.000
Servicii poștale și telecomunicații	14.500	13.600	13.800	14.900	56.800
Total	48.750	47.650	47.950	48.850	193.200

Tabel 7 - Bugetul aprovizionărilor pentru anul 2013

Tabel nr. 7.1 - Consumul de materiale directe

Elemente	Franzelă albă	Cozonac cu cacao și stafide	Total
Produce panificație (Unități fizice)	1.500.000.000	7.000.000	1.507.000.000
Cheltuieli (um)			
Făină	2.400.000.000	6.720.000	2.406.720.000
Ouă	0	10.500.000	10.500.000
Sare	1.500.000	52.500	1.552.500
Ulei	0	1.750.000	1.750.000
Drojdie	240.000.000	1.120.000	241.120.000
Cacao	0	21.000.000	21.000.000
Stafide	0	980.000	980.000
Zahăr	0	2.800.000	2.800.000
Esență de rom	0	1.050.000	1.050.000
Lapte praf	0	4.200.000	4.200.000
Afânători	300.000.000	0	300.000.000
Apă	1.800.000.000	0	1.800.000.000
Unt	0	4.200.000	4.200.000
Zahăr vanilat	0	2.800.000	2.800.000
Total	4.741.500.000	57.172.500	4.798.672.500

Tabel nr. 7.2 - Detalierea aprovizionărilor pentru consumuri - um -

Elemente	Trim. 1	Trim. 2	Trim. 3	Trim. 4	Total
Materiale directe	1.275.834.500	958.116.805	1.278.231.750	1.286.489.445	4.798.672.500
Materiale indirecte	396.900	366.650	361.700	381.600	1.506.850
- Producție	700	650	600	700	2.650
- Administrație	1.200	1.000	1.100	900	4.200
- Desfacere	395.000	365.000	360.000	380.000	1.500.000

Bugetul costurilor de producție previzionează cheltuielile de producție, delimitate în cheltuieli directe și cheltuieli

indirecte de producție (Tabelul nr.8). Demersul elaborării acestui buget are ca fundament informațiile prezentate în

bugetele anterioare: bugetul producției (cantitatea fabricată), bugetul aprovizionărilor (cheltuielile cu materii prime

aferele celor două produse), bugetul resurselor umane (cheltuielile cu salariile personalului direct productiv și protecția socială aferentă), bugetul cheltuielilor generale de administrație (cheltuielile indirecte de administrație). De asemenea, bugetul include și cheltuieli indirecte de producție, reprezentate de cheltuielile cu întreținerea și funcționarea utilajelor, respectiv cheltuielile generale de secție. Problema care se ridică în cazul cheltuielilor indirecte, inclusiv a cheltuielilor indirecte de administrație este repartizarea acestora în costul de producție al celor două produse. În acest sens se parcurg două etape: în prima etapă se calculează rata de absorbție a cheltuielilor indirecte ca raport între cheltuielile indirecte și suma bazelor de repartizat (în acest caz, manopera directă); în etapa a doua se calculează cheltuielile indirecte de producție pentru franzelă și cozonac ca produs între rata de absorbție a cheltuielilor indirecte și baza de repartizat a fiecărui produs.

Conform reglementărilor contabile naționale (OMFP nr. 3055/2009), costul de producție include cheltuieli directe aferente producției și anume: materiale directe, energie consumată în scopuri tehnologice, manoperă directă și alte cheltuieli directe de producție, costul

proiectării produselor, precum și cota cheltuielilor indirecte de producție alocată în mod rațional ca fiind legată de fabricația acestora.

Costul de producție unitar al produselor reprezintă o informație valoroasă în procesul decizional al managementului privind strategia comercială a entității. Astfel, raportul dintre costul de producție și prețul de vânzare al produsului va influența managementul să adopte una dintre deciziile: renunțarea la fabricarea produsului, identificarea mix-ului optim de produse, redimensionarea elementelor de cost, astfel încât entitatea să se mențină în zona profitabilității. În cazul exemplului prezentat, fiecare unitate de franzelă vândută generează o contribuție la profit de 1,15 um (costul de producție este 3,35 um, prețul de vânzare care este de 4,5 um), iar fiecare unitate de cozonac vândută generează o reducere a profitului cu 0,41 um (costul de producție este 8,41 um, prețul de vânzare de 8 um). Deși cantitatea de franzelă vândută acoperă pierderea generată de vânzarea cozonacilor, managementul entității va trebui să adopte alternative pentru remedierea situației: majorarea prețului de vânzare al cozonacilor sau reducerea costului de producție prin reducerea cheltuielilor componente.

Bugetul cheltuielilor de capital prezintă investițiile pe care entitatea estimează să le realizeze. Procesul de elaborare a bugetului are în vedere oportunitatea efectuării investiției, existența resurselor necesare și corelarea duratei de viață utilă și a metodei de amortizare cu politicile contabile ale entității (Tabelul nr. 9). Prin intermediul acestui buget, managementul corelează resursele și fluxurile de numerar ale entității într-o manieră care să asigure realizarea investițiilor propuse.

Bugetul taxei pe valoarea adăugată reflectă previziunile fiscale referitoare la taxa pe valoarea adăugată. Elaborarea bugetului se bazează pe informațiile furnizate de bugetele construite anterior, astfel: taxa pe valoarea adăugată deductibilă (bugetul aprovizionărilor, bugetul cheltuielilor indirecte de producție, bugetul cheltuielilor generale de administrație, bugetul cheltuielilor de capital) și taxa pe valoarea adăugată colectată (bugetul vânzărilor). Prin informațiile pe care le oferă, bugetul taxei pe valoarea adăugată completează și fundamentează deciziile managementului cu impact asupra bugetului de trezorerie (Tabelul nr. 10).

Contul de rezultate previzional reflectă performanța financiară viitoare a enti-

Tabel 8 - Bugetul costurilor de producție pentru anul 2013

Elemente	Franzelă albă		Cozonac cu cacao și stafide	
	UM	Valoare	UM	Valoare
Cantitatea fabricată (buc.)		1.500.000.000		7.000.000
Cheltuieli				
1. Materii prime	um/produs	3,161	um/produs	8,168
2. Salarii directe	um/produs	0,160	um/produs	0,200
3. Protecție socială aferentă salariilor directe	um/produs	0.032	um/produs	0.040
Cost direct (1+2+3)	um/produs	3.353	um/produs	8.408
4. Cheltuieli cu întreținerea și funcționarea utilajelor și cheltuieli generale de secție	um/produs	0,00005	um/produs	0,00006
5. Cheltuieli generale de administrație	um/produs	0,000	um/produs	0,000
Cost de producție	um/produs	3.35305	um/produs	8.40806

Tabel 9 - Bugetul cheltuielilor de capital pentru anul 2013

Tipologia imobilizărilor corporale	Cost de achiziție unitar (um)	Nr. buc.	Valoarea totală (um)	Durata de viață utilă(ani)	Metoda de amortizare	Tipologia finanțării	Perioada achiziției	Perioada plății
Linie de producție	20.000	1	20.000	30	Liniară	Surse proprii	Februarie 2013	Februarie 2013
Mijloc de transport pentru produse finite	8.000	10	80.000	20	Liniară	Credit bancar pe termen lung	Decembrie 2013	Iulie 2014

Tabel 10 - Bugetul taxei pe valoarea adăugată pentru anul 2013 - um -

Elemente	Trim. 1	Trim. 2	Trim. 3	Trim. 4	Total
Taxa pe valoarea adăugată colectată	434.688.000,00	326.309.400,00	435.420.000,00	437.022.600,00	1.633.440.000,00
Taxa pe valoarea adăugată deductibilă	306.308.063,76	230.043.406,80	306.869.980,08	308.876.082,00	1.152.097.532,64
Taxa pe valoarea adăugată de plată	128.379.936,24	96.265.993,20	128.550.019,92	128.146.518,00	481.342.467,36

Tabel 11 - Contul de profit și pierdere previzionat pentru anul 2013 - um -

Indicatori	Valoare
Cifra de afaceri	6.806.000.000,00
Cheltuieli cu materii prime și materiale consumabile	4.798.675.150,00
Cheltuielile cu salariile și protecția socială aferentă	289.704.873,60
Cheltuieli cu serviciile de la terți –energie electrică, gaze naturale, apă, întreținere și reparații curente	26.636,00
Cheltuieli cu impozite pe clădiri, asigurări privind imobilizările corporale	20.400,00
Cheltuieli cu amortizarea imobilizărilor corporale	4.155,55
Costul bunurilor vândute	5.088.431.215,15
Cheltuieli cu materiale consumabile	4.200,00
Cheltuieli cu salariile și protecție socială aferentă	96.000,00
Cheltuieli cu serviciile de la terți – energie electrică, apă	6.000,00
Cheltuieli cu asigurarea clădirilor	5.200,00
Cheltuieli cu chirii, servicii poștale și telecomunicații	80.800,00
Cheltuieli cu amortizarea imobilizărilor corporale	1.000,00
Cheltuieli generale de administrație	193.200,00
Cheltuieli cu combustibilul	1.500.000,00
Cheltuieli cu salariile și protecția socială aferentă	6.000.000,00
Cheltuieli cu amortizarea imobilizărilor corporale	2.300.000,00
Cheltuieli cu reclama și publicitatea produselor	1.850.000,00
Cheltuieli de desfacere	11.650.000,00
Profit brut	1.705.725.584,85
Impozit pe profit	427.007.685,10
Profit net	1.278.717.899,75

tății. Structurile calitative sunt veniturile și cheltuielile estimate a fi obținute respectiv angajate prin rețeaua de bugete (Tabelul nr. 11). Demersul elaborării acestui buget are ca fundament informațiile din bugetele precedente: veniturile (bugetul vânzărilor) și cheltuielile (bugetul activității comerciale, bugetul resurselor umane, bugetul aprovizionărilor, bugetul cheltuielilor indirecte de producție, bugetul cheltuielilor generale de administrație, bugetul cheltuielilor de capital).

Analiza contului de profit și pierdere previzionat evidențiază că, deși entitatea este performantă și valoarea cifrei de afaceri este semnificativă, costul bunurilor vândute reprezintă 74,76% din cifra de afaceri, cheltuielile generale de administrație - 0,003%, iar cheltuielile de desfacere reprezintă 0,17% din cifra de afaceri. Prin urmare, numai 26,07% din cifra de afaceri realizată de către entitate participă la degajarea profitului. Pe baza acestor informații, managementul entității își va focaliza

atenția către reducerea cheltuielilor generate de activitatea de producție.

Complementar, informațiile reflectate de contul de profit și pierdere previzionat reprezintă o bază pentru determinarea unei game variate de indicatori economico-financiari prin care managementul evaluează performanța financiară a entității. Dintre indicatorii economico-financiari menționăm: marja brută, excedentul brut din exploatare, rata rentabilității comerciale, rata rentabilității resurselor consumate, rata rentabili-

Tabel 12 - Bugetul de trezorerie pentru anul 2013 - um -

Elemente	Trim. 1	Trim. 2	Trim. 3	Trim. 4	Total
1. Soldul inițial al trezoreriei	0,00	213.440.614,51	373.175.110,06	587.120.767,39	-
2. Încasări					
Vânzări prima lună	904.800.000,00	544.000.000,00	544.000.000,00	613.500.000,00	2.606.300.000,00
Vânzări a 2-a lună	455.220.000,00	453.200.000,00	678.600.000,00	582.960.000,00	2.169.980.000,00
Vânzări a 3-a lună	451.180.000,00	362.422.500,00	591.650.000,00	624.467.500,00	2.029.720.000,00
Total încasări fără TVA	1.811.200.000,00	1.359.622.500,00	1.814.250.000,00	1.820.927.500,00	6.806.000.000,00
3. Plăți					
Materiale directe	1.275.834.500,00	958.116.805,00	1.278.231.750,00	1.286.489.445,00	4.798.672.500,00
Salarii directe și protecția socială aferentă	77.136.000,00	57.888.960,00	77.256.000,00	77.399.040,00	289.680.000,00
Materiale indirecte	396.900,00	366.650,00	361.700,00	381.600,00	1.506.850,00
Energie electrică, apă, gaze naturale	8.199,00	7.240,00	7.967,00	8.080,00	31.486,00
Salarii indirecte și protecția socială aferentă	1.540.000,00	1.420.360,00	1.265.180,00	1.895.333,60	6.120.873,60
Servicii poștale și telecomunicații	14.500,00	13.600,00	13.800,00	14.900,00	56.800,00
Chirii	6.000,00	6.000,00	6.000,00	6.000,00	24.000,00
Întreținere și reparații curente	100,00	500,00	300,00	250,00	1.150,00
Cheltuieli privind investițiile	20.000,00	0,00	0,00	0,00	20.000,00
Impozite pe clădiri, asigurări privind imobilizările corporale și clădirile	6.400,00	6.400,00	6.400,00	6.400,00	25.600,00
Reclama și publicitatea produselor	470.000,00	462.000,00	440.000,00	478.000,00	1.850.000,00
Total plăți fără TVA	1.355.432.599,00	1.018.288.515,00	1.357.589.097,00	1.366.679.048,60	5.097.989.259,60
4. TVA de plată	128.379.936,24	96.265.993,20	128.550.019,92	128.146.518,00	481.342.467,36
5. Impozit pe profit	113.946.850,25	85.333.496,25	114.165.225,75	113.562.112,85	427.007.685,10
6. Total plăți (3+4+5)	1.597.759.385,49	1.199.888.004,45	1.600.304.342,67	1.608.387.679,45	6.006.339.412,06
7. Excedentul trezoreriei	213.440.614,51	159.734.495,55	213.945.657,33	212.539.820,55	799.660.587,94
8. Soldul final de trezorerie	213.440.614,51	373.175.110,06	587.120.767,39	799.660.587,94	

tății economice, rata rentabilității financiare.

Bugetul de trezorerie previzional prezintă informații privind încasările și plățile estimate de lichidități (Tabelul nr. 12). Informațiile privind încasările sunt preluate din bugetul vânzărilor (veniturile din vânzarea produselor). Bugetele anterioare furnizează informații privind plățile efectuate pentru: materiale directe, materiale indirecte (bugetul aprovizionărilor), manoperă directă și protecția socială aferentă (bugetul resurselor umane), cheltuieli cu energia electrică, apă, gaze naturale (bugetul cheltuielilor indirecte de producție și bugetul cheltuielilor generale de administrație), manoperă indirectă și protecția socială aferentă (bugetul activității comerciale, bugetul cheltuielilor indirecte de producție și bugetul cheltuielilor generale de administrație), servicii poștale și telecomunicații (bugetul cheltuielilor generale de administrație), chirii (bugetul cheltuielilor generale de administrație), întreținere și reparații curente (bugetul cheltuielilor indirecte de pro-

ducție), cheltuieli de capital (bugetul cheltuielilor de capital), impozite pe clădiri, asigurări privind imobilizările corporale (bugetul cheltuielilor indirecte de producție și bugetul cheltuielilor generale de administrație), cheltuieli cu reclama și publicitatea produselor (bugetul activității comerciale), taxa pe valoarea adăugată de plată (bugetul taxei pe valoarea adăugată), impozitul pe profit (contul de profit și pierdere previzionat). Analiza bugetului de trezorerie evidențiază capacitatea entității de a genera numerar în concordanță cu nevoile sale de utilizare, pe parcursul fiecărui trimestru al anului 2013.

De asemenea, indicatorii calculați pe baza bugetului de trezorerie previzionat (de exemplu: rata de acoperire a datoriilor financiare totale, rata de acoperire a datoriilor financiare curente, rata de cash-flow operațional, rata de finanțare a activelor imobilizate) conferă exhaustivitate informațională managementului entității în procesul de adoptare a deciziilor.

Bilanțul previzional anticipează poziția financiară a entității definită de active, datorii și capitaluri proprii (Tabelul nr.13).

Elaborarea bugetului se bazează pe informațiile furnizate de către departamentul financiar-contabil (informații privind imobilizările, activele circulante, amortizarea imobilizărilor, capitalurile proprii, datoriile existente etc.) și de bugetele construite anterior, astfel: bugetul producției (stocurile de produse finite), bugetul aprovizionărilor (stocurile de materii prime și materiale), bugetul resurselor umane (datoriile salariale și necesitatea disponibilităților), bugetul cheltuielilor generale de administrație și bugetul cheltuielilor indirecte de producție (informații privind posibilele datorii ale entității), bugetul de trezorerie (disponibilitățile), bugetul de capital (informații privind imobilizările ce vor fi achiziționate, nivelul amortizării, dar și sursa de finanțare ce poate afecta nivelul datoriilor sau valoarea disponibilului). Indirect, bilanțul previzional oferă informații pentru analiza echilibrului

Tabel 13 - Bilanțul previzional pentru anul 2013 - um -

Indicatori	Valoare
Imobilizări necorporale	0,00
Imobilizări corporale	25.890.123.123,00
Imobilizări financiare	0,00
Total active imobilizate	25.890.123.123,00
Stocuri	5.524.678,00
Clienți	0,00
Disponibilități	799.660.587,94
Total active circulante	805.185.265,94
Datorii pe termen scurt	1.014.022.202,00
Active circulante minus datorii pe termen scurt	-208.836.936,06
Total active minus datorii pe termen scurt	25.681.286.187,00
Datorii pe termen lung	1.027.623.850,00
Capitaluri proprii și rezerve	24.653.662.336,94
Capital social	24.340.876.531,00
Rezerve	312.785.805,94
Profitul / Pierderea exercițiului	1.278.717.899,75
Repartizarea profitului	(1.278.717.899,75)

financiar al entității. În acest mod, managementul entității este informat într-o manieră duală privind: capacitatea entității de a-și plăti datoriile scadente pe baza lichidităților existente și capacitatea de a-și menține echilibrul funcțional între nevoile și resursele sale, ținând seama de destinația nevoilor și de susținabilitatea surselor de finanțare.

Valoarea informațională a bilanțului previzional este completată de cea a indicatorilor determinați prin intermediul său, cum sunt: rata activelor imobilizate, rata activelor circulante, rata stabilității financiare, rata lichidității rapide, rata autonomiei globale, rata solvabilității generale, rata globală de îndatorare, viteza de rotație a activelor circulante, fondul de rulment, nevoia de fond de rulment, trezoreria netă.

Analiza procesului de elaborare a bugetelor evidențiază că acesta implică departamentele de la toate nivelurile de responsabilitate ale entității economice, presupune o comunicare și o coordonare informațională intra-entitate solidă și prezintă o valoare informațională relevantă și credibilă pentru procesul de adoptare a măsurilor corective

de către management pentru îmbunătățirea performanței financiare a acesteia. Considerăm că prin interrelaționarea bugetelor și a departamentelor entității economice, procesul bugetar promovează atât controlul, dar mai ales informarea și responsabilitatea nu numai la nivelul managerilor, ci și la nivelul angajaților acesteia, care prin informațiile pe care le oferă contribuie la adaptarea și completitudinea procesului decizional al managementului.

Procesul de elaborare a bugetelor este completat de o analiză pertinentă și exhaustivă privind respectarea previziunilor interne și externe, a obiectivelor stabilite de către managementul entității, dar și a coerenței acestora. În cazul în care se identifică incoerențe, bugetele sunt modificate corespunzător și reanalizate.

Variantele finale ale bugetelor sunt transmise managementului pentru a demara negocierile cu centrele de responsabilitate. Bugetul final rezultat în urma negocierilor este aprobat de către consiliul de administrație și transmis apoi centrelor de responsabilitate în vederea executării.

Procesul bugetar și procesul decizional al managementului în entitățile economice - o abordare bidimensională

Demersul identificării importanței bugetelor în cadrul procesului de adoptare a deciziilor de către managementul entităților economice are ca fundament procesul bugetar aplicativ al entității din sectorul produselor de panificație și patiserie. În acest sens identificăm și analizăm comparativ deciziile pe care le adoptă managementul și impactul asupra performanței financiare a entității economice în ipoteza procesului bugetar, respectiv absența bugetării activității (Tabelul nr.14).

Analiza comparativă a celor două ipoteze evidențiază că absența procesului de elaborare a bugetelor limitează informațiile necesare managementului în procesul decizional și implicit realizarea

Tabel 14 - Procesul bugetar și procesul decizional al managementului entităților economice - o abordare bidimensională

Tipologia bugetelor	Ipoteze analizate	
	Existența procesului bugetar	Absența procesului bugetar
<i>Bugetul vânzărilor</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Corelează programul de producție al entității economice. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nivelul producției și al stocurilor este supradimensionat, generează costuri mari și probleme de trezorerie; ➤ Subevaluarea producției influențează negativ relațiile comerciale cu clienții.
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Permite stabilirea programului de aprovizionare al entității economice. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Supradimensionează aprovizionările și majorează costurile; ➤ Aprovizionările insuficiente determină întreruperi ale procesului de producție.
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Prin estimarea cifrei de afaceri investițiile propuse pot fi realizate cu succes. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Imposibilitatea de susținere a investițiilor inițiate sau propuse.
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Influențează și corelează costurile generate de activitatea comercială. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Accentuează discrepanța dintre costurile cu activitatea comercială și programul vânzărilor.

Tipologia bugetelor	Ipoteze analizate	
	Existența procesului bugetar	Absența procesului bugetar
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Monitorizează echilibrul dintre venituri și cheltuieli și îl orientează spre obținerea performanței financiare. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Absența unei analize a veniturilor și cheltuielilor până în momentul recunoașterii efective în contabilitate influențează nefavorabil poziția financiară, performanța financiară și fluxurile de numerar ale entității.
<i>Bugetul activității comerciale</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Permite controlul costurilor generate de activitatea comercială. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Evoluția aleatorie a costurilor comerciale nu permite entității aplicarea măsurilor corective și adaptarea rapidă la condițiile mediului concurențial.
<i>Bugetul de producție</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Eficientizează programul de producție al entității. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Discordanța dintre nivelul producției și vânzările previzionate limitează succesul pe piață și obiectivele de performanță ale entității;
<i>Bugetul resurselor umane</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Previzionează necesarul de forță de muncă și costurile aferente pentru realizarea programului de producție al entității. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nesincronizarea dintre necesarul de forță de muncă și programul de producție generează derapaje în cadrul procesului de producție, de management al fluxurilor de numerar, precum și costuri nejustificate pentru forța de muncă utilizată insuficient/neutilizată.
<i>Bugetul cheltuielilor indirecte</i> <i>Bugetul cheltuielilor generale de administrație</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Controlează și monitorizează costurile conexe procesului de producție, dar care au impact semnificativ asupra performanței financiare a entității. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Generează dezechilibre majore în cadrul entității prin necunoașterea unor elemente de cost, cu impact asupra performanței financiare a entității.
<i>Bugetul aprovizionărilor</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Corelează programul de aprovizionare cu cel de producție al entității. ➤ Controlează costurile generate de programul de aprovizionare pentru optimizarea raportului calitate-preț. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Disfuncționalități în procesul de producție și distribuție, stocuri suplimentare generatoare de costuri adiționale neprevăzute.
<i>Bugetul costurilor de producție</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Fundament pentru determinarea costului de producție unitar al produselor fabricate în concordanță cu cheltuielile ocazionale; ➤ Orientează strategia comercială a entității. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Maximizează riscul entității de a depăși granița profitabilității.
<i>Bugetul cheltuielilor de capital</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Permite realizarea unor planuri de investiții pertinente și realiste corelate cu fluxurile de numerar ale entității. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Reduce gradul de inovare tehnologică a entității în concordanță cu cele mai performante realizări în domeniu, depreciază poziția comercială a entității, poziția financiară, performanța și modificările poziției financiare.
<i>Bugetul taxei pe valoarea adăugată</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Planifică datoriile fiscale ale entității privind taxa pe valoarea adăugată în corelație cu fluxurile de numerar necesare. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Neplata datoriilor fiscale conform termenelor legale generează dobânzi și penalități de întârziere și accentuează dificultățile de redresare financiară a entității.
<i>Contul de rezultate previzionat</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Trasează strategia entității privind îmbunătățirea performanței financiare. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Eșecul managementului privind realizarea obiectivelor de performanță ale entității și incapacitatea acestuia de a adopta măsuri corective oportune.
<i>Bugetul de trezorerie</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sincronizează încasările cu plățile pentru a evita apariția deficitului sau excedentului de lichidități. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Managementul limitat al decalajelor de timp dintre momentul încasărilor și cel al plăților majorează riscul de lichiditate al entității sau diminuează beneficiile economice viitoare ale acesteia.
<i>Bilanțul previzionat</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Conturează poziția financiară a entității prin intermediul activelor, datoriilor și capitalurilor proprii. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Limitează procesul de adoptare a deciziilor corective pentru asigurarea echilibrului financiar al entității economice.

Sursă: Proiecție proprie

obiectivelor privind crearea și îmbunătățirea performanței financiare a entității economice.

Concluzii

Cercetarea efectuată evidențiază că abordările conceptuale privind procesul de elaborare a bugetelor entităților economice interferează, elementele divergente fiind generate numai din punct de vedere al denumirii și al gradului de divizare. Din perspectiva aplicativă, cercetarea confirmă că elaborarea bugetelor este un proces complex, intercorelat, integrat, implică toate diviziunile organizaționale ale entității economice și se fundamentează pe interrelaționarea acestora.

De asemenea, identificarea valențelor informaționale implicite și explicite ale bugetelor confirmă ipoteza potrivit căreia procesul decizional al managementului entității economice este dependent de procesul de elaborare a bugetelor pentru realizarea obiectivelor

privind performanța financiară a entității. Ca direcții de cercetare viitoare ne propunem continuarea studiului din perspectiva aplicativă, în cadrul căruia

să identificăm dimensiunea predictivă a bugetelor, scenariile și deciziile pe care le adoptă managementul entității economice.

Bibliografie

- Badea, F., Dobrin, C., *Gestiunea bugetară a sistemelor de producție*, ediția a doua, Ed. Economică, București, 2006, pp.43
- Burlaud, A., Simion, C. J., *Controlul de gestiune, traducere*, Ed. C.N.I „Coresi”, București, 1999
- Caraiani C., Dascălu, C., Gușe R., Lungu C., *Contabilitate managerială. Tehnologii contabile integrate de raportare și decizie*, Ed. ASE, București, 2010, pp.75
- Caraiani, C., Dumitrana, M., Dascălu, C., Lungu, C., Calu, D., A., Gușe, G., R., Dumitru, M., Jinga, G., Vulpoi, M., Jianu, I., *Contabilitate de gestiune & control de gestiune*, Ed. Universitară, București, 2008, pp. 260
- Călin, O., Manolescu, M., Țurlea, E., Tudorache, S., Caraiani, C., Man, M, Bălan, I., *Contabilitatea de gestiune*, Ed. Tribuna Economică, București, 2001, pp.105
- Goujet, C., Raulet, C., Raulet, C., *Comptabilité de gestion*, 7 édition, Ed. Dunod, Paris, 2007
- Horngren, T., Ch., Datar, M., S., Foster, G., *Contabilitatea costurilor, o abordare managerială*, ediția a 11-a, traducere, Ed. ARC, Chișinău, 2006, pp.203
- Ionașcu I., Stere M., Filip A., *Control de gestiune*, Ed. Economică, București, 2003, pp. 135
- Ministerul Finanțelor Publice, Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 3055/2009 pentru aprobarea *Reglementărilor contabile cu directivele europene*, Monitorul Oficial al României nr.766 și 766 bis/10.11.2009
- Vâlceanu, Gh., Robu, V., Georgescu, N., *Analiză economico-financiară*, ediția a doua revizuită și adăugită, Ed. Economică, București, 2005

A apărut revista PRACTICI DE AUDIT nr. 3/2012

Din cuprins:

- Editorial: Reforma auditului și auditul... reformei - prof. univ. dr. Horia Neamțu, președintele CAFR
- Un instrument online de evaluare a "rezistenței la risc"
- Tratamentul contabil al activelor specifice activităților agricole
- Studiu de caz - Auditarea imobilizărilor corporale (II)
- Experiențe și sugestii privind

documentarea auditării fondurilor structurale

- Conferința FIDEF de la București: Formarea inițială și continuă în domeniul contabilității, auditului și fiscalității
- Consecvența și comparabilitatea evaluărilor efectuate la valoare justă
- Răspunderea penală a auditorului financiar

Informații privind revista, inclusiv în legătură cu abonamentele, pot fi obținute la telefon 021.410.74.43 - interior 120 sau prin e-mail: revista@cafr.ro

Aspecte privind politica contabilă a entităților

Rodica BĂLĂȘOIU*, Adriana Claudița GHIMIȘ** & Alexandrina Teodora BORFOAIA***

Abstract

Aspects Regarding the Accounting Policies of Entities

At present, the accounting community focuses on the harmonization and convergence of the accounting norms, on the achievement of a common accounting language at the global level, for the purpose of increasing the comparability and pertinence of information in the financial reports. A general global framework of financial reporting ensures a higher degree of comparability of the financial information, ensures the quality and transparency of the financial information, and increases the user's confidence in the accounting information.

For the purpose of creating such a reporting frame, targeting the reduction of the creative accounting practices and of accounting fraud, accounting research focuses on studies regarding the uniformity of the corporate governance practices between the issuers of different market sectors, the uniformity of accounting policies and practices, the stating of interpretative provisions, in order to allow the uniformity of the accounting policies related to completely new operations, which are, in essence, ignored by the current practices, the reduction of the options allowed by the accounting policies and their interpretative delimitation.

Key words: *accounting policies, choice of accounting methods, creative accounting, financial statements*

JEL Classification: *M 410*

Cuvinte cheie: *politici contabile, alegerea metodelor contabile, contabilitate creativă, situații financiare*

Introducere

Principiile și regulile contabile care guvernează elaborarea și prezentarea situațiilor financiare ale unei entități au ca obiect reducerea incertitudinii și impreciziei care afectează măsurarea rezultatului și a situației financiare.

Raportat la norma contabilă, conducerea entității dispune de o anumită „libertate” în alegerea metodelor de contabilizare a

tranzacțiilor. Această libertate de a alege este mai amplă în referențialele contabile bazate pe principii (precum normele IAS/IFRS, în care exprimarea opțiunilor se bazează pe principiile fundamentale) față de referențialele bazate pe reguli (precum normele românești) în care limita este precis formulată. În practică, conducătorii entităților folosesc acest spațiu de libertate pentru a manipula, într-un cadru legal, prezentarea și conținutul situațiilor financiare.

* Drd, consilier superior, Direcția de Legislație și Reglementări Contabile, Ministerul Finanțelor Publice, București, e-mail: rodica.balasoiu@mfinante.ro

** Drd, auditor intern, Unitatea Centrală de Armonizare pentru Auditul Public Intern, Ministerul Finanțelor Publice, București, e-mail: claudia.ghimis@mfinante.ro

*** Drd, expert superior, Direcția de Legislație și Reglementări Contabile, Ministerul Finanțelor Publice, București, e-mail: alinaborfoaia@yahoo.com

Aceste alegeri care caracterizează politica contabilă a entității sunt, într-o mare măsură, subordonate obiectivelor de comunicare financiară și comportamentului conducătorului entității. Dincolo de aceste alegeri de tehnică contabilă, entitățile modelează diverse montaje de inginerie juridică și financiară care, exploatând sistematic lacunele reglementării, vizează afectarea substanțială a conținutului situațiilor financiare și percepția utilizatorilor asupra acestora.

Apariția acestor raportări financiare *ad hoc*¹ ridică problema consecințelor economice ale alegerilor contabile.

În scopul creării unui asemenea cadru de raportare, urmărind reducerea practicilor de contabilitate creativă și a fraudei contabile, cercetarea contabilă se concentrează pe studii privind uniformizarea practicilor de guvernanță corporativă între emitenții din diversele sectoare ale pieței, uniformizarea politicilor și practicilor contabile, statuarea de prevederi interpretative care să permită uniformizarea politicilor contabile aferente operațiunilor cu totul noi, care sunt în esență ignorate de practicile curente, reducerea numărului opțiunilor permise de politicile contabile și delimitarea interpretativă a acestora.

Metodologia cercetării

Cercetarea efectuată are ca obiectiv să dezvolte conceptul de politică contabilă și, raportat la acesta, conceptele de contabilitate creativă și manipulare contabilă.

Demersul cercetării are în vedere o selecție a ideilor publicate pe această temă în literatura de specialitate, dar și unele aspecte ale reglementărilor elaborate de normalizatorii contabili referitoare la politicile contabile.

Pentru atingerea obiectivului propus s-a utilizat o metodologie de cercetare fundamentală. Pentru delimitarea conceptului de politică contabilă s-a recurs la mecanisme inductive și deductive de cercetare și la analiza unor aspecte din normele contabile naționale.

Aria de aplicabilitate a politicii contabile

Sfera politicii contabile cuprinde în primul rând ansamblul situațiilor financiare anuale individuale și consolidate, apoi

rapoartele administratorilor, raportările interimare, situațiile financiare întocmite cu ocazia unor decizii strategice (fuziune, divizare, lichidare etc).

Conceptul de politică contabilă

Stricto-sensu, politica contabilă cuprinde ansamblul alegerilor făcute de conducerea entității pentru a modela conținutul sau forma situațiilor financiare, în condițiile respectării constrângerilor legislative.

Prin politica contabilă se urmăresc, pe de o parte, optimizarea alegerilor de tehnică contabilă, iar, pe de altă parte, comunicarea financiară a entității cu mediul său. Politica contabilă aleasă determină acțiuni care respectă legea, având la bază obiectivele fixate de conducerea entității.

Potrivit unei accepțiuni extinse, politica contabilă acoperă o arie extinsă care cuprinde:

- alegerea sau modificarea metodelor de evaluare referitoare la situațiile financiare anuale, consolidate sau semestriale, inclusiv alegerea modelării valorii juste a activelor și pasivelor;
- alegerea sau modificarea metodelor de prezentare a situațiilor financiare anuale, consolidate sau semestriale;
- determinarea volumului și gradului de agregare a informației publicate în situațiile financiare și mai ales în notele explicative la situațiile financiare anuale consolidate;
- determinarea informației publicate în raportul administratorilor, referitoare la situațiile financiare anuale sau consolidate, precum și în raportul financiar interimar al entităților cotate;
- determinarea datei de publicare a informației financiare;
- publicarea din propria inițiativă a situațiilor financiare facultative sau a informațiilor referitoare la starea entității;
- alegerea sau schimbarea auditorilor;

¹ Casta J.-F., Ramond O., *Politique comptable des entreprises*, Page 1151 Mercredi, 18. mars 2009, http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/67/95/62/PDF/Politique_cmpta_JFC_Ramond_BAT_2009.pdf

- trecerea anticipată la referențialul *International Accounting Standards Board* (IASB) sau alinierea la referențialul american *Financial Accounting Standards Board* (FASB);
- probabilitatea aplicării Standardelor Internaționale de Raportare Financiară;
- alegerea formatului de raportare și a indicatorilor de performanță (rezultat net, rezultat operațional etc.);
- renunțarea, în mod excepțional, la anumite principii contabile fundamentale, precum principiul continuității activității.

Obiectivele politicii contabile

Natura motivațiilor și obiectivele politicii contabile diferă de la o entitate la alta, după cum este vorba despre societăți candidate la introducerea la bursă, societăți ale căror valori mobiliare sunt admise la tranzacționare pe o piață financiară și care folosesc piețele financiare sau grupuri de societăți.

Atunci când entitățile apelează la capital împrumutat pentru finanțarea activității se acordă o importanță majoră consecințelor financiare ale alegerilor contabile (precum impactul asupra repartizării de dividende, asupra evoluției cursului bursier, asupra relațiilor cu terții etc.), fiind deseori preferată optimizarea fiscală, adică reducerea rezultatului contabil.

Modalitățile politicii contabile sunt foarte variabile, potrivit contextului cultural și mediului economic – financiar în care evoluează entitatea. Astfel, politica contabilă a entității poate urmări, prin deciziile conducerii, obiective precum²:

- diminuarea pierderilor publicate;
- diminuarea beneficiilor impozabile;
- majorarea (sau diminuarea) rezultatului curent;
- majorarea (sau diminuarea) beneficiilor distribuibile;
- netezirea temporală sau minimalizarea volatilității rezultatelor contabile în proiectul reducerii riscului perceput în mediul financiar;
- optimizarea comunicării financiare;
- elaborarea situațiilor financiare în cazul schimbării acționarului;

- gestionarea strategică a rezultatului;
- gestionarea informațiilor previzionale în relația cu analiști financiari.

Raportat la această diversitate, Stolowy și Breton (2004) propun o tipologie care conduce la distingerea gestionării rezultatului, manipularea rezultatelor, cosmetizarea conturilor și contabilitatea creativă. Gestionarea rezultatelor este definită de DeGeorge ca fiind „utilizarea discreției manageriale pentru influențarea rezultatului difuzat părților interesate”.

De la politica contabilă la manipulările contabile

În ultimii douăzeci de ani, problematica de optimizare a alegerilor contabile s-a reînnoit odată cu apariția unei contabilități numite „creativă”, apoi obiect al manipulărilor (earnings management). Pornind de la multitudinea opțiunilor contabile, exploatând conflictele referențiale, precum și lacunele reglementării, contabilii au conceput, împreună cu consilierii lor (juriști, auditori, bancheri), numeroase „montaje” de inginerie juridică și financiară.

Într-o accepțiune restrictivă, manipularea contabilă se situează în prelungirea politicii contabile, însă, pentru alți autori, ea se înscrie într-o logică diferită – aceea a căutării sistematice a inovațiilor juridice și financiare în scopul reconfigurării substanțiale a situațiilor financiare. Manipularea contabilă nu este, în general, frauduloasă, ea rezultă din aplicarea parțială a principiilor normative în vederea optimizării comunicației financiare a entității cu mediul său.

Dincolo de afectarea reprezentării contabile a entității, manipulările contabile (ca tehnici relevante ale contabilității creative) afectează structurile profunde ale situației financiare, acționând asupra definirii conceptului de patrimoniu sau de performanță.

În acest context, anumite practici se pot sprijini pe tranzacțiile *ad hoc* care permit redefinirea, de manieră discreționară, a conținutului și limitelor principalelor concepte contabile, precum capitalurile proprii, bilanțul și elemente în afara bilanțului cu externalizarea datoriilor, creanțele litigioase, imobilizările în leasing etc.

Aceste noi practici introduc o discontinuitate calitativă: politica contabilă relevă o strategie de optimizare vizând alegerea

2 Colasse B. Coordonator, *Encyclopédie de comptabilité, contrôle de gestion et audit*, Ed. 2009, Paris, pag. 1152-1164

Pornind de la multitudinea opțiunilor contabile, exploatând conflictele referențiale, precum și lacunele reglementării, contabilii au conceput, împreună cu consilierii lor (juriști, auditori, bancheri), numeroase "montaje" de inginerie juridică și financiară

metodelor contabile și a modelelor de valorificare celor mai adaptate, într-un cadru normativ dat; invers, manipularea contabilă și contabilitatea creativă trimit la o strategie de evitare a regulilor, normelor și frontierelor (juridice sau organizaționale) ale entității.

Cadrul normativ al politicii contabile

Politica contabilă a entităților se exprimă într-un cadru normativ definit, trebuind să respecte principiile contabile fundamentale. Informația financiară destinată utilizatorilor este supusă controlului legal al auditorilor care are obiectivul de a verifica conformitatea politicii contabile cu cadrul normativ.

Reglementarea care definește câmpul de acțiune al oricărei politici contabile cuprinde dreptul contabil și, într-o mică măsură, regulile fiscale.

Legea contabilității și Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 3055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene fixează regulile aplicabile în elaborarea situațiilor financiare anuale. Acestor prevederi li se adaugă cele din referențialul internațional IFRS pentru entitățile care au obligația sau au optat pentru sistemul internațional de raportare.

Entitățile au obligația de a menționa în notele explicative la situațiile financiare anuale principiile și metodele contabile aplicate, precum și modelele de evaluare reținute. Alegerile contabile pentru stabilirea și publicarea situațiilor financiare

relevă puterea discreționară a conducerii. Schimbarea conducerii nu este reținută, în reglementarea națională, drept motiv pentru modificarea politicii contabile, iar flexibilitatea alegerii conducerii contabilității își găsește limitele în regulile cuprinse în Legea contabilității, având în vedere faptul că directorul economic este cel care propune administratorului entității opțiunile de politică contabilă și tot acesta are obligația de a garanta aplicarea lor. Potrivit contextului, trebuie să se distingă următoarele situații:

- alegerea între mai multe metode sau modele permise de reglementare (de exemplu, evaluarea imobilizărilor corporale la cost de achiziție sau reevaluarea acestora);
- utilizarea excepțiilor reglementate prevăzute (de exemplu, capitalizarea cheltuielilor de cercetare și de dezvoltare în sistem francez);
- alegerea între opțiunile permise de reglementare (de exemplu, opțiunea de a întocmi situația modificărilor capitalului propriu și/sau situația fluxurilor de numerar în cazul persoanelor juridice care au obligația întocmirii situațiilor financiare anuale prescurtate);

Orice modificare a acestor alegeri inițiale constituie o schimbare de metodă contabilă sau de estimare.

Influența principiilor contabile fundamentale asupra politicii contabile

Elaborarea și prezentarea situațiilor financiare se bazează pe un ansamblu de principii contabile fundamentale, care sunt integrate în dreptul contabil. Aceste principii se aplică situațiilor financiare anuale individuale și celor consolidate. O mare parte a principiilor sunt solicitate prin politica contabilă a entității.

Principiul permanenței metodelor și schimbările contabile

Comparația spațio-temporală a informațiilor financiare este condiționată de aplicarea de metode sau de modele contabile constante de la un exercițiu la altul.

Exceptând o schimbare excepțională în situația entității, dreptul contabil enunță ca principiu fundamental permanența metodelor reținute pentru evaluare și pentru prezentarea situațiilor financiare.

Principiul permanenței metodelor presupune respectarea metodelor alese pe parcursul exercițiului financiar și de la un exercițiu la altul, în condițiile în care nu intervin situații justificate care să impună schimbarea metodelor.

Pentru evitarea practicilor abuzive de schimbare a metodelor, în reglementare sunt incluse reguli de natură interpretativă care să contribuie la restrângerea posibilității interpretării prevederilor și să conducă la diminuarea numărului cazurilor de schimbare a metodelor în mod nejustificat sau oportunist.

Spre exemplu, Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 3055/2009 prevede, referitor la stocuri și active fungibile, că metoda aleasă trebuie aplicată cu consecvență pentru elemente similare de natura stocurilor și a activelor fungibile, de la un exercițiu financiar la altul.

Dacă, în situații excepționale, administratorii decid să modifice metoda pentru un anumit element de stocuri sau alte active fungibile, în notele explicative trebuie să se prezinte informații privind motivul modificării metodei și efectele sale asupra rezultatului. Analiza derogărilor de la principiul permanenței metodelor conduce la distingerea schimbărilor de metode, schimbărilor de estimări și de modele, corectărilor de erori și a schimbărilor de opțiuni fiscală.

Referențialul de calitate al situațiilor financiare

Conceptul de imagine fidelă face parte din sistemul de calitate construit de dreptul contabil pentru ghidarea elaborării situațiilor financiare anuale și a situațiilor financiare consolidate.

Deși nu este dată o definiție a conceptului de imagine fidelă, în reglementarea națională este prevăzut că raportul auditorilor statutare cuprinde o opinie de audit care exprimă în mod clar opinia auditorilor statutare, potrivit căreia situațiile financiare anuale oferă o imagine fidelă, *conform cadrului relevant de raportare financiară și, după caz, dacă situațiile financiare anuale respectă cerințele legale*.

Astfel, situațiile financiare oferă o imagine fidelă dacă, în elaborarea lor, a fost respectat un cadru relevant de raportare

Principiul permanenței metodelor presupune respectarea metodelor alese pe parcursul exercițiului financiar și de la un exercițiu la altul, în condițiile în care nu intervin situații justificate care să impună schimbarea metodelor

financiară și dacă au fost respectate reglementările aplicabile.

Principiul prevalenței economicului asupra juridicului

Potrivit acestui principiu, tranzacțiile și evenimentele trebuie raportate în situațiile financiare prin referire la veritabila lor substanță examinată pe plan juridic, economic și financiar și nu doar în funcție de aparența lor juridică. Principiul superiorității realității asupra aparenței, pe deplin recunoscut de sistemele anglo-americane (*substance over form*), ar trebui să contribuie la depășirea unor manipulări contabile fondate pe artificii juridice.

Potrivit reglementării naționale, exemple de situații în care se aplică principiul prevalenței economicului asupra juridicului pot fi considerate: încadrarea, de către utilizatori, a contractelor de leasing în leasing operațional sau financiar; încadrarea operațiunilor la vânzare în nume propriu sau comision, respectiv consignatie; recunoașterea veniturilor, respectiv a cheltuielilor în contul de profit și pierdere sau ca venituri în avans, respectiv cheltuieli în avans; încadrarea participațiilor ca fiind deținute pe termen lung sau pe termen scurt; recunoașterea participațiilor deținute ca fiind de natura acțiunilor deținute la entități afiliate, a intereselor de participare sau sub forma altor imobilizări financiare; încadrarea reducerilor acordate, respectiv primite, la reduceri comerciale sau financiare.

Influența armonizării contabile internaționale asupra politicilor contabile

Normele IASB sunt de aplicare obligatorie pentru majoritatea societăților cotate începând de la 1 ianuarie 2005. Aceste norme au devenit referențial internațional, iar în privința politicii contabile, această situație trimite la mai multe constatări³:

- Fundamental marcate de concepțiile anglo - americane, normele IASB constituie un sistem coerent, care nu poate fi aplicat în mod selectiv.
- Faza de trecere la normele IFRS a fost utilizată de entități pentru a dezvolta o politică contabilă semnificativă, în special la nivelul reclasificării activelor necorporale, al fondului comercial, al îndatorării, al angajamentelor în afara bilanțului.
- Grupurile necotate pot opta pentru întocmirea situațiilor lor financiare consolidate conform IFRS.
- Sistemul de evaluare la justa valoare (*fair value*) în contexte foarte diferite (de exemplu, intrarea activelor sau pasivelor în patrimoniu, regrouparea întreprinderilor, reevaluarea la închiderea exercițiului etc.) a încurajat aplicarea politicilor contabile active. Acestea sunt mai discreționare, în faza actuală de învățare a bunelor practici, când valoarea justă reiese dintr-o valoare de model (*marked-to-model*). Invers, latitudinea conducerii este restrânsă când referința o constituie valoarea de piață (*marked-to-market*). În acest ultim caz, conform argumentelor avansate pentru justificarea contabilității la valoarea justă (a se vedea Casta, 2003), piața ar juca un rol de regulator furnizând o evaluare externă.

În țara noastră, problematica politicilor contabile este reglementată prin dreptul societar și prin dreptul contabil.

Legea societăților comerciale⁴ precizează că printre competențele de bază ale consiliului de administrație care nu pot fi

delegate directorilor, se numără stabilirea **politicilor contabile** și a sistemului de control financiar, precum și aprobarea planificării financiare (art. 142).

Legea contabilității⁵ prevede că declarația de asumare a răspunderii pentru întocmirea situațiilor financiare anuale trebuie să confirme că politicile contabile utilizate la întocmirea situațiilor financiare anuale respectă reglementările contabile aplicabile (art. 30).

Cu ocazia celor mai recente modificări și completări aduse Legii contabilității⁶, a fost introdusă obligativitatea aprobării politicilor contabile, fiind reglementată o nouă contravenție, referitoare la nerespectarea reglementărilor emise de Ministerul Finanțelor Publice, respectiv de instituțiile cu atribuții de reglementare în domeniul contabilității cu privire la aprobarea politicilor și procedurilor contabile prevăzute de legislație, faptă pentru care legea prevede sancțiunea amenzii de la 300 lei la 4.000 lei.

Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 3055/2009⁷ prevede că „în aplicarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, entitățile trebuie să dezvolte politici contabile proprii care se aprobă de administratori, potrivit legii. În cazul entităților care nu au administratori, politicile contabile se aprobă de persoanele care au obligația gestionării entității respective” (art. 10).

Definite drept principiile, bazele, convențiile, regulile și practicile specifice aplicate de o entitate la întocmirea și prezentarea situațiilor financiare anuale, politicile contabile sunt reglementate similar atât pentru operatorii economici, cât și pentru entitățile reglementate și supravegheate de instituțiile cu atribuții de reglementare în domeniul contabilității, cu precizarea că în reglementările contabile emise de Banca Națională a României și de Comisia de Supraveghere a Asigurărilor există unele elemente suplimentare.

Coroborând prevederile legale amintite mai sus, reiese obligația elaborării și respectării politicilor contabile. Acestea pot îmbrăca forma materială a unui manual intern, aprobat de administratorul entității și adus la cunoștință angajaților implicați în aplicarea și respectarea acestuia. În afara faptului că

3 Casta J.-F., Ramond O, *Politique comptable des entreprises*, Page 1158 Mercredi, 18. mars 2009, http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/67/95/62/PDF/Politique_cmpta_JFC_Ramond_BAT_2009.pdf

4 Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale, republicată (M.O. nr. 1066 din 17 noiembrie 2004), cu modificările și completările ulterioare

5 Legea contabilității nr. 82/1991, republicată (M.O. nr. 454 din 18 iunie 2008), cu modificările și completările ulterioare

6 O.U.G. nr. 37/2011 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991 și pentru modificarea altor acte normative incidente (M.O. nr. 285/22 aprilie 2011)

7 O.M.F.P. nr. 3055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene (M.O. nr. 766 din 10 noiembrie 2009), cu modificările și completările ulterioare

politicile contabile sunt impuse de lege, necesitatea lor rezultă și din considerente practice, din nevoia de a stabili condițiile în care se desfășoară anumite operațiuni care influențează informația contabilă obținută prin reflectarea lor.

Exemple de politici contabile cu impact semnificativ asupra rezultatelor din contul de profit și pierdere și asupra totalului activelor din bilanț sunt⁸:

- a) stabilirea sumei (plafonului) de la care un activ care are o durată de utilizare mai mare de un an se încadrează în categoria activelor imobilizate sau la active circulante;
- b) alegerea între evaluarea imobilizărilor corporale la costul istoric sau reevaluarea acestora (tratamentul alternativ permis de reglementarea contabilă);
- c) stabilirea duratelor de viață economică pentru imobilizările corporale și necorporale, aceste durate influențând amortizarea calculată;
- d) stabilirea metodelor de amortizare pentru imobilizările corporale și necorporale;
- e) alegerea criteriilor tehnice în funcție de care cheltuielile ulterioare cu imobilizările corporale și necorporale se înregistrează în contul de profit și pierdere sau se capitalizează;
- f) stabilirea și încadrarea pe grupe a elementelor pentru calculul costului de producție;
- g) stabilirea metodei de determinare a cheltuielilor cu stocurile.

Importanța elaborării unor politici contabile fiabile, adaptate specificului activității entității, crește raportat la faptul că modificarea politicilor contabile stabilite se poate face doar în anumite circumstanțe, având în vedere aspectul comparabilității spațio-temporale a informației furnizate prin situațiile financiare.

Concluzii

Prin politicile contabile se asigură un mecanism de monitorizare a modului de implementare adecvată a regulilor cuprinse în reglementările contabile, ținând cont de specificul activității entității și de rațiunile avute în vedere la elaborarea lor.

Informația furnizată utilizatorilor prin raportările financiare nu poate fi neutră, printre cauzele care o influențează fiind și

politicile contabile folosite de entitate, politici care se subordonează obiectivelor de comunicare financiară și comportamentului conducătorului entității. În interiorul unui spațiu de libertate definit de diferitele surse ale dreptului contabil, entitatea are posibilitatea de a exercita alegeri care modelează prezentarea situațiilor sale financiare și raportarea performanței. Observarea acestor practici pune în evidență abundența metodelor contabile „creative”, ale căror efecte asupra măsurării contabile a rezultatului și patrimoniului sunt considerabile, ceea ce legitimează eforturile de cercetare întreprinse pentru a propune un cadru teoretic explicativ al alegerilor contabile. Incapacitatea cercetării contabile tradiționale de a explica practicile de manipulare a normelor contabile și de aranjare a rezultatelor - a dus la dezvoltarea cercetării empirice în vederea reînnoirii abordărilor teoretice.

Bibliografie

- Castá J.-F., Ramond O, *Politique comptable des entreprises*, Page 1151 Mercredi, 18. mars 2009, http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/67/95/62/PDF/Politique_cmpta_JFC_Ramond_BAT_2009.pdf
- Colasse B., coordonator, *Encyclopédie de comptabilité, contrôle de gestion et audit*, Ed. 2009, Paris, pag. 1152-1164
- Petre G., *Politici contabile - între necesitate și obligație legală*, Revista audit financiar nr. 1/2010, pag. 38
- CECCAR *Standarde Internaționale de Raportare Financiară la 1 ianuarie 2011*, Editura CECCAR, București, 2011
- Parlamentul European *Regulamentul nr. 1606/2002 privind aplicarea normelor contabile internaționale (IFRS)*, Jurnalul Oficial al Comunităților Europene, 11 sept. 2002
- Legea contabilității nr. 82/1991, republicată (M.O. nr. 454 din 18 iunie 2008), cu modificările și completările ulterioare
- Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale, republicată (M.O. nr. 1066 din 17 noiembrie 2004), cu modificările și completările ulterioare
- O.U.G. nr. 37/2011 pentru modificarea și completarea Legii contabilității nr. 82/1991 și pentru modificarea altor acte normative incidente (M.O. nr. 285/22 aprilie 2011)
- O.M.F.P. nr. 3055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene (M.O. nr. 766 din 10 noiembrie 2009), cu modificările și completările ulterioare
- www.ifrs.org/Alerts/PressRelease/classification+measurement++jan+2012.htm
- www.ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/com-2010-292/com-2010-292_ro.pdf
- www.iasplus.com/resources

⁸ Petre G., *Politici contabile - între necesitate și obligație legală*, Revista „Audit Financiar” nr. 1/2010, pag. 38

Rolul guvernantei corporative eficiente în vederea înțelegerii și aplicării adecvate a principiului transparenței de către entitățile românești

Melinda Timea FÜLÖP*

Introducere

Abstract

The Role of Effective Corporate Governance in Understanding and Proper Application of the Principle of Transparency by Romanian Companies

The proposed study examines the role of effective corporate governance and application of the principle of transparency by Romanian entities. Thus the literature has taken a number of studies on the role of effective corporate governance and the importance of transparency.

The present research is based on a quantitative study aimed at the implementation of the principle of transparency by Romanian entities. The results obtained show that in 2010 out of the 25 entities from category I listed on Bucharest Stock Exchange (BVB), 22 have completed the declaration of compliance or non-compliance on corporate governance principles.

Key words: *transparency, corporate governance, effective corporate governance*

JEL Classification: G34, M41

Cuvinte cheie: *transparență, guvernanță corporativă, eficiența guvernantei corporative*

Pentru a putea califica guvernanta corporativă ca fiind eficientă este necesară respectarea întru totul a fiecărui principiu în parte. În general, guvernanta corporativă eficientă a devenit în întreaga lume un punct de referință în toate dezbaterile între autoritățile de reglementare financiară, agenți și organizații.

Un sistem eficient de guvernanta corporativă se bazează pe o corectă interacțiune între mediul intern și cel extern în vederea maximizării performanței corporative, minimizării riscului, cât și protejării intereselor investitorilor și ale părților interesate. Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD) a stabilit un set de principii de bază care ar trebui să ghideze modul de funcționare a sistemelor de guvernanta corporativă în aproape fiecare țară. Principiile OECD (2004) consideră că la baza unui cadru eficient de guvernanta corporativă trebuie să stea: eficiența și

* Asistent univ.dr., Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca, Catedra de Contabilitate și Audit, email: fulop_melinda@yahoo.de

transparența informațiilor furnizate pieței, legislația și împărțirea responsabilităților în cadrul managementului.

În vederea atingerii unei guvernance corporative eficiente este important să se definească clar rolul consiliului de administrație și al conducerii superioare în cadrul entității. Responsabilitatea managementului cuprinde activități precum planificarea strategică, gestionarea riscurilor și raportarea financiară. Aceste responsabilități trebuie să fie corelate cu funcția de supraveghere atribuită consiliului de administrație (Gordon et al., 2005).

Huchet&Richt (1999) subliniază importanța unei sistem eficient de guvernare corporativă în vederea eficientizării controlului entității, pe de o parte, iar, pe de altă parte, în vederea încurajării restructurărilor în cadrul entităților.

Al-Hussain & Johnson (2009) au investigat relațiile dintre eficiența structurii de guvernare corporativă și performanță în domeniul bancar pe baza unui eșanțion compus din nouă bănci listate la Bursa de Valori din Arabia Saudită. Rezultatele studiului lor reflectă faptul că există o relație puternică între eficiența structurii de guvernare corporativă și performanța băncii atunci când se utilizează rentabilitatea activelor, pentru măsurarea performanței. În acest sens, au constatat că există o relație directă între slaba eficiență a structurii de guvernare corporativă și performanța băncii.

Conducerea entității are nevoie de un sistem eficient de guvernare corporativă în vederea protejării intereselor acționarilor. Pentru ca sistemul de guvernare corporativă să devină eficient este important să se furnizeze în timp real informații. În plus conducerea trebuie să asigure un control intern eficace cu privire la raportările financiare (Themistokles & Evaggelos, 2008).

Eficientizarea guvernancei corporative devine un factor esențial și necesar pentru funcționarea cu succes a entităților într-o economie de piață. Această cerință de piață are un rol important atât la nivelul entităților, cât și la nivelul instituțiilor financiare și al burselor de valori. O structură eficientă definește relația dintre consiliul de administrație, conducerea executivă a acționarilor, creșterea valorii de piață și a valorii economiei în general.

Wells (2009) definește guvernarea corporativă eficace ca fiind gestionarea responsabilă a resurselor entității în vederea asigurării dezvoltării durabile a companiei și consideră că aceasta poate fi realizată numai în situația în care consiliul de administrație stabilește și aplică mecanisme de evaluare a controlului intern asupra raportărilor financiare în vederea scăderii vulnerabilității față de fraude, erori și abateri și a demonstrării gradului crescut de integritate și responsabilitate corporativă.

În condițiile de creștere economică, guvernarea corporativă joacă un rol din ce în ce mai important în dezvoltarea oricărei entități. Fără o structură transparentă de guvernare corporativă, care presupune interacțiunea între acționari, consiliul de administrație și management, s-ar putea ajunge la un deficit de capital în cadrul entității. Transparența informațiilor financiare și nefinanciare și un sistem dezvoltat de guvernare corporativă sunt factorii fundamentali ai întregul proces de luare a deciziilor (PWC, 2011).

Ienciu (2011) prezintă o analiză a literaturii privind raportările de mediu și modul în care acestea corespund principiilor de guvernare corporativă, subliniind importanța transparenței informațiilor privind performanța de mediu în cadrul unei entități. Autorul a concluzionat că informațiile privind transparența

raportărilor de mediu, cât și respectarea principiilor de guvernare corporativă nu se observă, în cele mai multe cazuri. Astfel raportarea de mediu este încă folosită ca un instrument pentru menținerea unor relații favorabile cu entitatea în care operează.

Transparența și prezentarea promptă a unor informații de calitate contribuie la realizarea unei guvernance corporative eficiente și la buna funcționare a pieței de capital. Prin intermediul informațiilor primite acționarii și publicul larg pot evalua performanța managementului.

Müller (2011) realizează un studiu empiric privind relevanța situațiilor financiare consolidate și a situațiilor financiare individuale ale societății-mamă, prin care se caută răspunsuri la întrebările: care dintre cele două seturi servește cel mai bine nevoilor de informare ale investitorilor (și altor categorii de utilizatori), respectiv care dintre cele două seturi este mai relevant pentru investitori? Rezultatele cercetării arată o creștere semnificativă a relevanței situațiilor consolidate în detrimentul celor individuale și, totodată, faptul că raportarea transparentă a situațiilor financiare consolidate este importantă pentru investitorii de pe piața de capital.

Deși în țările din Europa de Sud-Est transparența și prezentarea informațiilor pot fi considerate puncte slabe ale guvernancei corporative, pentru a întări necesitatea lor există și o serie de cerințe legislative privind prezentarea informațiilor. În România legislația societăților comerciale, reglementările Comisiei Naționale de Valori Mobiliare și cerințele de cotare la bursă impun entităților transmiterea rapoartelor financiare anuale, care trebuie să fie auditate obligatoriu (Huludeț, 2009).

La nivelul entității, un rol deosebit în respectarea principiului transparenței informațiilor furnizate revine trinoului:

Guvernarea corporativă este percepută ca un sistem care să asigure utilizarea optimă a resurselor în beneficiul acționarilor și în același timp răspunzând așteptărilor societății

audit intern - comitet de audit – audit extern, așa cum reiese din studiile realizate de către DeZoort et.al., (2002) și Porter (2009). Conceptul de guvernare corporativă a primit în timp noi valențe din cauza evenimentelor financiare ce au afectat finanțele și economia mondială. Înainte de aceste evenimente guvernarea corporativă era privită ca un sistem care oferă siguranța că managerul și echipa de conducere nu iau decizii în interes personal care să ducă la scăderea averii proprietarilor. În prezent guvernarea corporativă trebuie să fie înțeleasă într-un sens mult mai larg, mai complex. Astfel, este percepută ca un sistem care să asigure utilizarea optimă a resurselor în beneficiul acționarilor și în același timp răspunzând așteptărilor societății.

Metodologia cercetării

Prin intermediul acestui studiu dorim să testăm gradul de aplicare a declarației de către entitățile cotate la [Codul de Guvernare Corporativă](#), având în ve-

dere că România este o țară emergentă, cu o piață de capital în dezvoltare și, totodată, că entitățile cotate sunt la început de drum în aplicarea unui Cod de Guvernare Corporativă.

Decizia noastră a fost să ne raportăm la entitățile cotate la bursă deoarece acestea sunt predispuse să aplice Codul de Guvernare Corporativă în mod voluntar și, implicit, completarea Declarației „Aplici sau Explici” prin intermediul căreia oferă informații privind conformarea sau neconformarea unor recomandări. În vederea realizării studiului de caz am apelat la metoda observației neparticipative, analizând informațiile postate pe pagina de internet a entităților din cadrul categoriei I, cât și rapoartele anuale ale acestora, publicate de Comisia Națională a Valorilor Mobiliare, pentru a constata dacă entitățile aplică elementele de guvernare corporativă, cât și pe cele de transparență prin intermediul Declarației „Aplici sau Explici”. Am analizat declarațiile aferente exercițiului financiar 2010 deoarece începând cu acest exercițiu financiar entitățile cotate la Bursă au obligația de a aplica și a completa în mod voluntar Declarația „Aplici sau Explici”.

Pentru îndeplinirea obiectivelor propuse de noi am recurs la următorii pași:

- Analiza ghidului de implementare „Cod de guvernare corporativă”, din martie 2010;
- Selectarea entităților din categoria I;
- Culegerea declarațiilor;
- Selectarea datelor necesare studiului din cadrul Declarației „Aplici sau Explici”;
- Culegerea informațiilor;
- Definirea modului de analiză;
- Analiza propriu-zisă;
- Interpretarea datelor obținute.

Analiza gradului de aplicare a recomandărilor privind completarea Declarației „Aplici sau Explici” de către entitățile cotate la Bursa de Valori București

a) TENDINȚA GENERALĂ A PUBLICĂRII DECLARAȚIEI APLICI SAU EXPLICI

Dacă pentru exercițiul financiar 2009 doar o singură entitate din categoria I a Bursei de Valori București publica în mod voluntar, în cadrul Raportului administratorului, Declarația „Aplici sau Explici”, în anul 2010, 22 din cele 25 de entități din categoria I completează și publică pe pagina de internet a entității o astfel de declarație de conformare sau neconformare cu Codul de guvernare corporativă.

Aplicarea, cât și completarea Declarației „Aplici sau Explici” de către entitățile românești reprezintă un proces destul de dificil din cauza particularităților care se regăsesc pentru diferite sectoare de activitate.

În demersul de înțelegere a motivelor pentru care entitățile din categoria I au abordat procesul de aplicare a Declarației „Aplici sau Explici” în mod atât de divers am procedat la o clasificare a acestor entități în funcție de sectorul de activitate, precum se poate observa în tabelul 1.

Un prim criteriu luat în considerare în analiza noastră vizează clasificarea entităților. Acestea au fost clasificate în trei mari categorii: societăți de investiții financiare, instituții bancare și alte societăți. Am considerat necesară

Tabel 1 - Declarația „Aplici sau Explici” pentru categoria I

Principiu/ Recomandare	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
P19	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
P1	R1	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
	R2	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
	R3	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
P2	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
P3	R4	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
	R6	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
	R8	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
P4P5	R10	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
	R12	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
P6	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
P7	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
P8	R15	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
	R16	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
	R17	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
P9	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
P10	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
P11	R21	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
	R22	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
	R24	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
P12/ P13	R25	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
	R26	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
	R27	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
	R28	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
	R29	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
	R30	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
	R32	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
P14	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
P15	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
P16	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
P17	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
P18	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da

■ - da ■ - nu ■ - nu există informații
 Sursă: Proiecție realizată de autor

această clasificare deoarece în urma analizei Declarațiilor „Aplici sau Explici” am constatat o serie de asemănări între declarațiile categoriilor respective de societăți.

În cadrul Declarației „Aplici sau Explici” întocmite de societățile de investiții financiare remarcăm faptul că la trei din recomandări regăsim un răspuns negativ pentru toate cele 5 societăți și, mai

mult decât atât, explicația dată de aceste societăți este similară. În cadrul Declarației „Aplici sau Explici” întocmită de societățile bancare remarcăm faptul că nu se regăsește nici un răspuns ne-

gativ pentru R22 la cele trei societăți bancare.

Dacă analizăm cel de-al treilea grup de entități din clasificarea realizată de noi remarcăm faptul că entitățile care au completat o astfel de Declarație „Aplici sau Explici” pe anul 2010 răspund negativ la *„Emitentul este administrat în baza unui sistem dualist?”*, explicând *„conform cu prevederile actului constitutiv, societatea este administrată în sistem unitar”* sau un răspuns similar din care reiese că entitățile sunt administrate în sistem unitar. În cazul instituțiilor bancare, răspunsurile afirmative comune reprezintă o proporție de 66,67% din totalul întrebărilor.

Elementele la care instituțiile bancare răspund cu „Da” sunt: R3.1, R3.e, P2, P3, R10, R12, P6, R15, R17, P9, R21, R22, R25.2, R26, R27, R28, R29, R30, R32, P14, P15, P16, P17 și P18.

Pentru celelalte categorii de întrebări răspunsurile nu sunt unitare, dar putem constata totuși că majoritatea entităților au răspuns cu „Da” la R3, P6, R17, R28 și R36.

De asemenea, constatăm o majoritate a răspunsurilor de „Nu” la întrebările R6, P10, R24, R27 și R34.

b) RĂSPUNSURI OFERITE ÎN DECLARAȚIE

Pentru a determina numărul răspunsurilor „Da” și a celor „Nu” pentru entitățile din categoria I a Bursei de Valori București am determinat numărul total de entități care au completat Declarația „Aplici sau Explici” pe anul 2010, urmând să determinăm numărul răspunsurilor afirmative pentru cele 28 de recomandări din Codul de Governanță Corporativă, preluate în cadrul declarației sub forma a 51 de întrebări.

În figura 1 se poate remarca trendul răspunsurilor pozitive, cât și al celor negative, excluzând din eșantionul de 25 de entități cele trei entități la care nu se regăsește o astfel de declarație completată.

Precum putem observa, există mult mai multe răspunsuri pozitive date de cele 22 de entități din categoria I care au completat declarația, însă nu trebuie să

neglijăm răspunsurile negative pentru care trebuie să existe o explicație. Există oare o neconcordanță între această declarație (Cod de Governanță Corporativă) și legislația în vigoare?

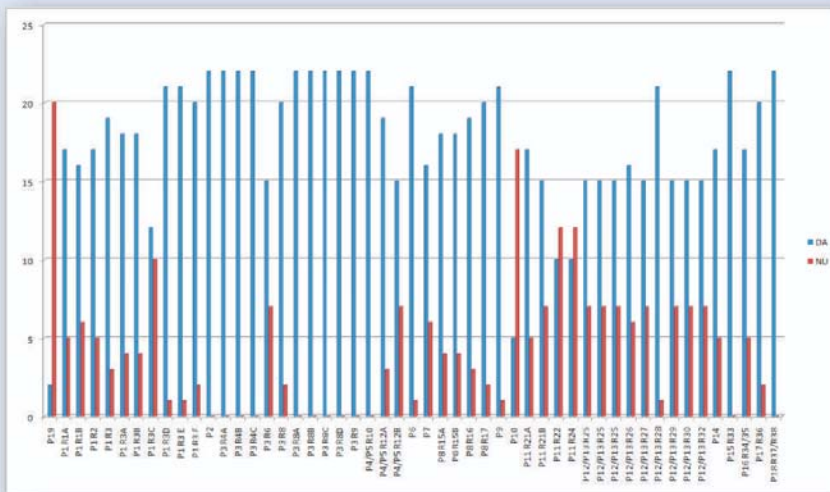
Dacă analizăm prima întrebare din cadrul declarației *„Emitentul este administrat în baza unui sistem dualist?”* constatăm că majoritatea entităților sunt administrate în baza unui sistem unitar. Astfel, 20 din cele 22 de entități oferă un răspuns negativ, argumentând *„conform cu prevederile actului constitutiv, societatea este administrată în sistem unitar”*.

Prin urmare, considerăm necesară revizuirea Codului de Governanță Corporativă în vederea corelării acestuia cu legislația națională în vigoare în vederea obținerii unui grad mai ridicat de conformare cu Codul de Governanță Corporativă.

O altă întrebare *„Există un Comitet de Nominalizare în cadrul companiei?”* are un număr de 17 răspunsuri negative pentru care entitățile explică *„nu este cazul”*. Astfel constatăm că, în majoritatea entităților, CA sau AGA înlocuiesc acest comitet de nominalizare din diferite motive obiective sau poate chiar și din punct de vedere financiar, astfel reducându-se cheltuielile cu personalul.

Dacă putem spune că lipsește comitetul de nominalizare din cadrul entităților, existența unui comitet de remunerare format exclusiv din administratori ne-executivi se regăsește în 10 din cele 22 de entități, ceea ce considerăm că este un număr rezonabil.

Figura 1 - Evoluția răspunsurilor în Declarația „Aplici sau Explici” pentru entitățile din categoria I BVB

Sursă: Proiecție realizată de autoare

Concluzii

În concluzie, considerăm că o guvernare corporativă eficientă poate fi atinsă prin intermediul transpunerii principi-

ului transparenței care, la rândul ei, presupune publicarea informațiilor contabile de către entități.

În urma unui studiu realizat de firma de consultanță McKinsey asupra opiniei investitorilor instituționali din țările emergente (Asia, Europa de Sud-Est și America Latină) privind guvernanta corporativă, se demonstrează faptul că investitorii acordă cel puțin aceeași importanță informațiilor privind guvernanta corporativă ca și informațiilor financiare în adoptarea deciziilor investiționale.

Dacă privim situația guvernantei corporative pe plan național, în special aplicabilitatea acesteia de către entități, putem spune cu certitudine că încă suntem la început de drum. La această concluzie neplăcută au ajuns și cei de la Asociația Oamenilor de Afaceri Canadieni care, în urma unei analize, au afirmat că „*Guvernanta corporativă este ultima grijă a firmelor cotate la Bursa de Valori*”.

Aceștia constată că nu se îndeplinesc o serie de cerințe minimale de guvernanta corporativă, cum ar fi: existența unor membri independenți în cadrul consiliului de administrație, cât și independența membrilor comitetului de audit, recomandările cu privire la transparența informațiilor și multe altele.

În urma studiului privind conformarea sau neconformarea entităților românești cu reglementările de guvernanta corporativă, constatăm că un număr de 22 din cele 25 din categoria I a Bursei de Valori București au completat această declarație de conformare sau neconformare pe anul 2010.

Astfel, putem spune că societățile românești devin tot mai responsabile privind aplicarea reglementărilor de guvernanta corporativă comparativ cu anul 2009, când din totalul de 21 de

entități doar una singură a completat și publicat o astfel de declarație.

Considerăm că ar trebui revizuit Codul de guvernanta corporativă deoarece există destul de multe recomandări și principii care nu sunt armonizate cu legislația națională, precum principiul 19 „*Emitentul este administrat în baza unui*

sistem dualist?”, după cum se remarcă și din rezultatele studiu realizat de noi.

De asemenea, recomandăm entităților cotate la bursă să aplice principiul transparenței, prin care ar putea atrage noi investitori și în același timp s-ar atinge un grad mult mai ridicat privind eficiența guvernantei corporative.

Bibliografie

1. Al-Hussain, A. & Johnson, R. L. (2009), *Relationship between Corporate Governance Efficiency and Saudi Banks' Performance*, The Business Review, Cambridge. Hollywood, Dec 2009. Vol. 14, Iss. 1; pg. 111-118;
2. DeZoort, F.T. & Hermanson, D.R. & Archambeault, D.S. & Reed, S.A. (2002), *Audit Committee Effectiveness: A Synthesis of the Empirical Audit Committee Literature*, Journal of Accounting Literature, vol.21, pp.38-75;
3. Gordon, E. A., Henry, E., & Palia, D. (2005), *Related Party Transactions: Associations with Corporate Governance and Firm Value*, Unpublished manuscript.
4. Huchet, Jean-Francois, Xavier Richet, 1999, *China in Search of an Efficient Corporate Governance System: International Comparisons and Lessons*, working paper, Center for Economic Reform and Transformation, Heriot-Watt University.
5. Huludeț, S.M. (2009), *Transparența și prezentarea informațiilor – practici eficiente de guvernanta corporativă*, Studia Universitatis Vasile Goldiș - Arad, Seria Științe Economice, p.241-247
6. Ienciu, A. (2011), *Transparency of environmental reporting: study of the literature*, Journal of International Management Studies, Volumul 11, Numărul 2, pag.116-124.
7. Müller V.O. (2011), *Value Relevance of Consolidated versus Parent Company Financial Statements: Evidence from the Largest Three European Capital Markets*, Accounting & Management Information Systems / Contabilitate și Informatică de Gestiune, Vol. 10 Issue 3, p. 326-350.
8. Porter, B.A., (2009), *The audit trinity: the key to securing corporate accountability*, Managerial Auditing Journal, Vol. 24 No. 2, pp. 156-182;
9. Themistokles G.L. & Evaggelos, D. (2008), *The Missing Link to an Effective Corporate Governance System*, Corporate Governance: The International Journal of Business in Society, Vol. 8, No. 1, pp. 73-82;
10. Wells K.M. (2009), *RiskMetrics Releases 2009 Corporate Governance Background Report on Poison Pills*, Corporate Governance, News and Articles;
11. BVB (2010), *Ghidul emitentului pentru piața reglementată la vedere a BVB*; www.bvb.ro/info/Ghid%20admitere%20BVB%20iunie%202010.pdf
12. CBC, *Raportul Anual cu privire la Afaceri - Practicile de Guvernanta Corporativă și Transparență ale Bursei de Valori București în anul 2009*, <http://www.cba-romania.ro/CBA%202009%20Raportul%20Anual%20cu%20privire%20la%20Afaceri.pdf>
13. http://www.bvb.ro/info/Rapoarte/Diverse/Ghid%20GC_Ed1_martie%202010.pdf
14. Pricewaterhouse Coopers, <http://www.pwc.de/portal>

Participarea CAFR la Conferința AMIS 2012

În perioada 13-14 iunie a.c., s-a desfășurat Conferința Internațională AMIS 2012 (Accounting and Management Information Systems), organizată, tradițional, de Facultatea de Contabilitate și Informatică de Gestiune din cadrul Academiei de Studii Economice din București, Camera Auditorilor Financieri din România fiind partener al evenimentului.

În deschiderea lucrărilor, care au avut loc în sala Aula Magna, prof. univ. dr. **Pavel Năstase**, rectorul Academiei de Studii Economice și președinte al Conferinței, a salutat prezența la această prestigioasă manifestare științifică a numeroși profesori și cercetători în domeniu, din străinătate, dar și din institutele românești de învățământ superior economic și a subliniat excelența lor colaborare și implicare în abordarea unor teme de cercetare de mare actualitate și importanță practică în contextul situației economice mondiale dificile.

Din partea Consiliului Camerei Auditorilor Financieri din România, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele Camerei, a transmis un mesaj colegial în care sunt adresate cele mai sincere urări de salut celor prezenți la acest important eveniment, reputați specialiști din țară și din străinătate, care prin studiile și cercetările efectuate își vor aduce cu siguranță contribuția în domeniile de activitate care vizează profesia noastră, cum ar fi contabilitate, audit financiar, analiză financiară, sisteme informatice. Totodată, se acordă o înaltă apreciere rolului important pe care îl deține Academia de Studii Economice în învățământul superior din domeniul economic și de cercetare și, în particular, rolului Facultății de Contabilitate și Informatică de Gestiune, care a încercat

mereu să atingă excelența în cercetare, pentru a furniza servicii de calitate în învățământul universitar și pentru a mări oportunitățile de dezvoltare profesională.

„Camera Auditorilor Financieri din România, în calitate de organism profesional care coordonează, autorizează și monitorizează desfășurarea activității de audit financiar în România, - a spus președintele Horia Neamțu - a participat anual la conferințele AMIS, fiind preocupată permanent de creșterea calității profesionale a activității de audit a membrilor noștri, prin studiile și cercetările efectuate de dumneavoastră.

Stimați colegi, mă aflu în aceste zile, alături de dumneavoastră atât în calitate de președinte al Camerei Auditorilor Financieri din România, de auditor financiar, dar și de profesor universitar în cadrul Academiei de Studii Economice, astfel încât temele care vor fi dezbătute în cadrul Conferinței AMIS vor avea pentru mine un dublu interes atât în domeniul cercetării științifice și didactice, dar și în ceea ce privește profesia de audit.

Aș dori să subliniez colaborarea permanentă a Camerei Auditorilor cu mediul academic din România, având în vedere că deținem, începând cu anul 2010, calitatea de membru al Asociației Facultăților de Economie din România. Astfel, cadre universitare de prestigiu ne sprijină anual în organizarea programului de pregătire profesională pentru membrii noștri. De asemenea, Camera a încheiat protocoale de colaborare cu diferite instituții de învățământ superior în vederea echivalării testului de acces la stagiul, pentru absolvenții programelor de master la disciplinele specifice activității de audit. Totodată, mediul academic a sprijinit permanent Camera prin participarea activă la o serie de manifestări științifice, prin cercetări științifice publicate în revistele de specialitate ale Camerei”.

În continuare președintele Camerei a prezentat cele două publicații ale Camerei, revista **Audit Financiar**, care a intrat în al 10-lea an de apariție neîntreruptă, reușind până în prezent să se mențină la înalte cote științifice și academice, și noua revistă **Practici de audit** ce apare din acest an și care are scopul de a asigura comentarii, studii de caz, consultanță, exemple de bune practici din țară și din străinătate, răspunsuri la probleme ridicate de cititori, alte informații utile din domeniu, din țară și de pe mapamond și i-a invitat pe participanți să devină colaboratori ai acestor reviste.

În final, urând succes Conferinței AMIS, prof. univ. dr. Horia Neamțu a spus: *„Dragi colegi, munca de cercetare, activitatea științifică și didactică nu sunt ușoare, dar cu toții avem o mare responsabilitate, pentru că în mâinile noastre, ale organismelor profesionale, dar și ale profesorilor de la instituțiile de învățământ stă pregătirea și educația profesională a viitorilor contabili profesioniști. Vă asigur, în numele Consiliului CAFR, de întreaga disponibilitate de acțiune împreună, pentru îndeplinirea țelurilor pe care ni le propunem, în interesul profesiei contabile atât din România, cât și la nivel european”.*

Au prezentat mesaje de salut prof. univ. dr. **Liliana Feleagă**, decanul Facultății de Contabilitate și Informatică de Gestiune, ASE București, **Donna Street**, directorul activităților de cercetare și educație - IAAER, prof. univ. dr. **Vasile Răileanu**, vicepreședinte al Consiliului Superior al CECCAR, **Matilda Crossman**, membru al Consiliului ACCA, **Șerban Toader**, Senior Partner, KPMG România.

Conferința AMIS a cuprins prezentări în cadrul unui panel în plen, dar și în paneluri specializate pe tematici de contabilitate, audit, informatică și analiză financiară.

La Brașov, a fost înființată cea de a doua reprezentanță regională a CAFR

La 28 iunie 2012, la Brașov, a fost inaugurată cea de a doua reprezentanță regională a Camerei Auditorilor Financiari din România (CAFR). Au participat la eveniment membrii Consiliului Camerei, auditori financiari din zona Regiunii de Dezvoltare Centru, cuprinzând județele Alba, Brașov, Covasna, Mureș, Prahova, Sibiu, Harghita, oficialități locale și reprezentanți ai unor organizații profesionale.

Sediul reprezentanței este situat în zona centrală a municipiului Brașov, în proximitatea Camerei de Comerț și Industrie a județului, care, firesc, grupează oameni de afaceri, principalii beneficiari ai activității auditorilor financiari. Este o locație perfect funcțională, elegantă, cu un design reușit și cu dotări tehnice moderne.

Ceremonia înființării reprezentanței a fost deschisă prin tăierea panglicii inaugurale de către prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele Camerei Auditorilor Financiari din România, și **Mihai Fercală**, președinte și director general al SIF Transilvania.

În discursul rostit cu acest prilej, prof. univ. dr. Horia Neamțu a spus:

„Suntem bucuroși că am reușit să deschidem această Reprezentanță zonală la Brașov, prima fiind înființată cu doi ani în urmă la Iași. Pentru noi, bucuria este dublă. Acest eveniment se petrece la un an de când la Conferința din 18 iunie 2011 a primit mandat noul Consiliu al Camerei din partea colegilor, auditori financiari, iar unul din obiectivele stabilite cu acel prilej a fost constituirea unor reprezentanțe în centre univer-

sitate, în orașe de renume. În al doilea rând, ne bucurăm că deschidem această reprezentanță într-un oraș cu valențe culturale deosebite, cu atestare istorică remarcabilă. Acest sediu va fi la dispoziția auditorilor financiari, firmelor de audit și stagiatorilor din șapte județe ale țării. Având experiența funcționării primei noastre reprezentanțe, avem siguranța că prin noua reprezentanță din centrul țării vom fi în măsură să asigurăm o sporire a eficienței în comunicarea cu auditorii și stagiarii din zonă și o diseminare rapidă a hotărârilor Consiliului. Fapt deosebit de important, membrii Camerei și stagiarii au avantajul unei legături mai operative pentru rezolvarea problemelor privind obținerea vizelor anuale, depunerea Rapoartelor de activitate, actualizarea datelor din evidența aferentă Registrului Public al Auditorilor, organizarea pregătirii profesionale continue.”

În strânsă legătură cu semnificația acestui eveniment, președintele Horia Neamțu a salutat, în numele Consiliului Camerei, prezența unor reprezentanți ai profesiei, experți contabili, evaluatori, profesioniști în insolvență și reorganizare, consultanți fiscali, specialiști și factori de răspundere din administrația financiară, ca o dovadă a recunoașterii

prestigiului și importanței auditorilor financiari în viața economică și socială a zonei. Totodată, a adus calde mulțumiri celor care s-au implicat în organizarea reprezentanței zonale atât din Executiv, cât și pe plan local.

În continuare, au fost rostite alocuțiuni și transmise urări de succes noii reprezentanțe a CAFR, din care reproducem, pe scurt:

Mihai Fercală, președinte și director general SIF Transilvania:

„Mulțumim pentru efortul pe care Camera Auditorilor Financiari din România l-a depus pentru a fi reprezentată sub altă formă și în Brașov. Aș vrea să relev cât de importantă este această activitate de audit; după opinia mea, este esența capitalismului și a economiei de piață. Modul în care profesionalismul dumneavoastră se reflectă în documentele pe care le întocmiți crește sau scade încrederea investitorilor în actul de management, face ca anumite companii să fie mai atractive sau mai puțin atractive pentru investitori. Mă refer la companiile care sunt listate pe o piață organizată. Dumneavoastră, prin rapoartele pe care le faceți, dați încredere acționarilor și investitorilor că pot să rămână în aceste companii; că pot

cumpăra acțiuni ale altor companii care sunt supuse unui audit.

Rolul dumneavoastră este de a face managementul companiilor cât mai competitiv posibil. Și chiar dacă între opiniile dumneavoastră și ale managementului mai există divergențe, un auditor financiar adevărat nu se va uita niciodată la tariful care i se oferă, ci esențială este calitatea raportului de audit privind realitatea concretă din acea companie”.

Gheorghe Ialomițianu, auditor financiar, membru în Comisia buget, finanțe, bănci a Camerei Deputaților, fost ministru al finanțelor publice:

„Pentru mine această acțiune de azi este de două ori importantă. Întâi pentru că sunt auditor financiar și apoi pentru că sunt locuitor al acestui oraș. Eu cred că în prezent Camera Auditorilor Financieri din România a încheiat o etapă, care se referă la consolidarea activității de audit financiar, la îmbunătățirea acestei activități prin implementarea standardelor de calitate. Și vreau să vă spun că, fără exagerare, Camera se bucură de un respect foarte mare în rândul utilizatorilor de informații, inclusiv al instituțiilor statului.

Dumneavoastră, Camera, v-ați remarcat nu numai prin activitatea pe care o desfășurați în slujba utilizatorilor de informații, ci și prin expertiza pe care o asigurați instituțiilor de stat, în momente dificile în care trebuie luate decizii economice importante. Cred că dumneavoastră ați putea da mult mai multe semnale utile pentru ca mediul de afaceri să treacă mult mai ușor de dificultățile actuale generate de criza economică. Este bine că ați început dezvoltarea infrastructurii Camerei, este util ca auditorii să primească servicii calitative, cu costuri mai reduse pentru membrii săi”.

Ilie Jean, șef adjunct la Administrația Finanțelor Publice Brașov:

„Vă felicit pentru această realizare, de a avea o reprezentanță a Camerei Auditorilor Financieri la Brașov. Prin aceasta consider că se atestă încă o dată calitatea deosebită a auditorilor financieri, în primul rând al competenței profesionale. Consider că această deschidere a reprezentanței va fi importantă și pentru noi, în sensul că vom avea de câștigat și din punct de vedere al îndeplinirii obligațiilor fiscale. Vreau să vă rog ca și în cadrul misiunilor dumneavoastră să aveți o influență benefică asupra contribuabililor în sensul de a-i determina să-și îndeplinească la timp și corect obligațiile fiscale”.

Mariana Tudose, expert contabil și auditor financiar, președinte al Filialei CECCAR Brașov:

„Doresc să aduc salutul profesiei experților contabili pentru înființarea acestei reprezentanțe în zona Centru. Sper să existe și în acest fel o apropiere mai mare între cele două profesii, așa cum și-ar fi dorit președintele Marin Toma, care, din păcate, nu mai este printre noi. Vreau, cu această ocazie, să felicit conducerea Camerei Auditorilor Financieri pentru decizia privind platforma pregătirii profesionale continue prin sistemul e-learning – măsură benefică, la îndemână pentru toți auditorii financieri și deosebit de bine pregătită ca activitate”.

Scarlat Orzescu, auditor financiar din Iași, membru al Consiliului Camerei:

„Din experiența de doi ani a reprezentanței zonale Iași avem o mare deschidere pentru colaborarea cu colegii din Brașov pentru a le transmite din experiența noastră”.

În încheiere, **Ștefan Szitas**, auditor financiar, compania de audit S.C. NICOLIS S.R.L. Brașov, care, pe plan local, s-a ocupat în mod direct de asigu-

rarea condițiilor de creare a noii reprezentanțe, a mulțumit pentru cuvintele de apreciere și și-a exprimat convingera că, prin activitatea sa, reprezentanța zonală va îndreptăți așteptările și își va onora activitățile stabilite în sprijinul auditorilor financieri din zonă.

În esență, activitățile principale care ar urma să fie desfășurate de reprezentanța regională, se structurează pe trei categorii:

- activitatea de asigurare a serviciilor pentru membri: evidențiere, informare, colectare a rapoartelor și declarațiilor specifice, asigurarea îndeplinirii obligațiilor membrilor etc.
- activitatea de admitere, pregătire continuă și stagieri pentru zona de referință;
- participarea, în cadrul echipelor de inspecție ale Departamentului de Monitorizare și Competență Profesională, la unele misiuni privind controlul de calitate a activității de audit financiar la persoane juridice și fizice din zona de competență.

Activitatea reprezentanței regionale a CAFR se va afla sub directa coordonare a conducerii executive a Camerei. În Registrul Public al Auditorilor în această zonă figurează 456 membri ai CAFR persoane fizice, din care 393 active și 103 persoane juridice.

Evenimentul a fost pe larg prezentat atât de posturile de televiziune ProTV, Antena 1, Mix TV, în presa centrală și în cea locală din județele ce compun Regiunea de dezvoltare Centru, precum și de agențiile de presă.

În ziua evenimentului, la sediul Reprezentanței din Brașov s-au desfășurat și ședințele de lucru ale Biroului Permanent și, respectiv, a Consiliului Camerei Auditorilor Financieri din România.

Reprezentanța Regională Brașov a CAFR are sediul în Str. Mihail Kogălniceanu nr. 14, bl.1K, sc. A, parter, telefon: 0368/452.205.

Lucrarea coordonată de prof. univ. dr. **Victor Munteanu**, „*Auditul financiar-contabil concepte, metodologie, reglementări, studii de caz*”, având drept coautori pe **Alice Țița**, **Marilena Zuca** și

Ștefan Virgil, apărută recent în Editura Pro Universitaria, începe prin a clasifica, în funcție de standardele și practica internațională în domeniu, conceptul de audit, diferitele tipuri de audit financiar, oprindu-se la ceea ce standardele internaționale și Directiva europeană 43/2006 definesc a fi „auditul statutar”. Ultimul capitol al cărții este consacrat unui caz practic de efectuare a auditului financiar extern, de la etapa de preplanificare, la planificare, trecând la etapa culegerii probelor de audit și ajungând la etapa de finalizare, în care se prezintă aspecte concrete privind lista de finalizare a angajamentului, revizuirea generală a situațiilor financiare, lista de verificare a documentelor de lucru, observații finale și întâlnirile cu clientul.

În prefață, prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele Camerei Auditorilor Financiar din România, apreciază: „Prezentând întregul flux al lucrărilor obligatorii de

realizat potrivit „Ghidului privind Auditul Calității”, în succesiunea lor logică, începând cu planificarea auditului financiar-contabil și până la elaborarea raportului de audit și documentarea lucrărilor, cartea se constituie într-o lucrare de referință în domeniu, ce poate fi folosită cu succes de către studenți (licență și master), auditori stagiați și alți specialiști dornici să pătrundă în această profesie, iar prin studiile de caz reprezintă un adevărat ghid practic pentru auditorii financiar în exercitarea profesiei lor.

De remarcat ținuta și prezentarea pedagogică a lucrării, ceea ce facilitează lecturarea și activitatea de învățare a tinerilor economiști, auditori stagiați, dar și a managerilor de întreprinderi.

Cred în succesul deplin al acestei cărți care vine să îmbogățească palmaresul coordonatorului, care nu se află la prima lucrare în domeniu”.

Important pentru autori!

Evaluarea articolelor științifice se realizează, în paralel, de către cel puțin doi membri din Consiliul Științific al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și relevanța prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific. Articolele se trimit redacției la

adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic cu extensia **.doc**, cuprinzând următoarele elemente: limba de redactare a articolului - **română**, pentru autorii români sau **engleză**, pentru autorii străini; textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române; dimensiunea maximă a articolului 7-10 pagini/2000 caractere grafice cu spații/pagină; în articol se precizează titlul în limba română și engleză, metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor și referințele bibliografice în subsolul paginii; un rezumat în limbile engleză și română de circa o pagină redactat la persoana a III-a, în care se prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor; rezumatul este însoțit de 4-5 termeni cheie, în limbile română și engleză, inclusiv clasificarea JEL.

Detalii pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

Important for the Authors!

The review of the articles is performed in parallel by at least two members of the Scientific Council of the „Financial Audit” Journal, a double-blind-review, which means that those who perform the reviews do not know the names of the authors, and also the authors do not know the names of the reviewers.

Assessment criteria for articles: innovative input, actuality, importance and the relevance for the subject matter of the review; the quality of the research methodology; presentation and argumentation clarity and pertinence; the relevance of the bibliographic sources used; contribution made to the research in the area.

The recommendations of the Scientific Council are: accepted,

accepted with reviewing, rejected. The results of the assessments are communicated to the authors and only the articles approved by the Scientific Council are published. The articles are submitted to the editor by e-mail at: revista@cafr.ro, compulsory in Microsoft Word format containing the following elements: the language the article is drafted is **English**; the maximum size of the article 7-10 pages/2000 signs/page spaces included; the article mention the research methodology used, authors' contributions, footnote references from the bibliography; an abstract in English presenting the subject of the research and authors' contributions; the abstract is accompanied by 4-5 key words, in English, and also by JEL Classification.

Details on our website www.revista.cafr.ro, section: „Reviews” and „Manuscripts”.

